

Philosophia Marg
Ex Aristotelica Mar
issima auspi
MARIÆ
MEDICES
A
Aurelio MAS
depromptæ

A Clowet sculp

PHILOSOPHICAE MARGARITAE
SEV
THESES
EX VNIVERSA DOCTRINA ARISTOTELICA

QVAS

FAVSTISSIMIS AVSPICIIS

SERENISSIMAE

MARGARITAE

MEDICEAE FARNESIAE

MARCVS AVRELIVS MASSA

COLLEGII NOBILIVM PARMENSIS

CONVICTOR

PVBLICAE DISPVTATIONI EXPONIT.

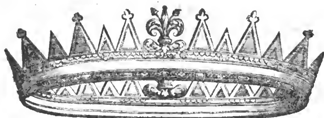

PARMAE IN COLLEGIO NOBILIVM ANNO
MCDLXVII. MENSE DIE HORA

SVPERIORVM PERMISSV.

SERENISSIMAE

MARGARITAE

MEDICEAE FARNESIAE

PARMAE, ET PLACENTIAE

DVCI.

MARCVS AVRELIVS MASSA FELICITATEM.

HAS Margaritas, non tam Naturę, quam Sapientiæ manu laboratas, audeo, SERENISSIMA PRINCEPS, in Tuum deferre Sinum; cum ſint & Nomine, & Obſequio Tibi debitæ. Id etiam exigit non minus Tua erga me, quam SERENISSIMAE CLAVDIAE ARCHIDVCIS, Amitæ, Tuæ erga meos Patruos Humanitas planè Regia. Educatus ego in hoc Parmenſi Nobilium Adoleſcentum Collegio; etſi plura didici ex Ariſtotelis Lycęo; neſcio tamen quid altioris Spiritus hauſi ex REGIA TVA: dum inter Beneficia

Patrocinij Tui veluti quodam rore imbutus è Cœlo, peperi Margaritas, quæ SERENISSIMAE MARGARITAE non diſplicerent. Mei quoque Patrui Andreas Epiſcopus Gallipolitanus, & Abbas Hyacinthus ſenſere, quam Pretioſus fuerit SERENISSIMAE CLAVDIAE Fauor. Ille decem annorum ſpatio grauiſſimis negotijs admotus, Legatuſque ad PHILIPPVM QVARTVM CATHOLICVM REGEM; Hic Romę per annos ſeptemdecim eiuſdem iuſſu moratus, vt SERENISSIMORVM PRINCIPVM negotia apud VRBANVM OCTAVVM, & INNOCENTIVM DECIMVM SVMMOS PONTIFICES ageret: quod feliciſſimis auſpicijs ab Vtroque prę ſtitum fuit.

Patere igitur, SERENISSIMA vt Ego tot Nominibus Tibi deuinctus, haſce Philoſophicas Margaritas in conſpectum REGIAE MARGARITAE ſupplex producam. Et ſi minus par meritis pretium reſpondebit; TVAE SPLENDOR BENEVOLENTIAE pro pretio erit.

PRO-

PROLVSIO.

DVM Margaritas expono spectante, & audiente, TE SERENISSIMA DVX, par esset vt Ingenium, & lingua mihi eiusmodi in essent, quæ Margaritas pretio, & candore imitarentur. Vel gemmeus, vel, aureus esse anulus debet, quo Gemma renidet. Verum hæc sit Tua vis, & efficacitas, vt ea quæ lutum redolent, ac tenuem Naturæ conatum euadant prodigia, vel certè non indecora tanti spectacula splendoris. Non sum ignarus eo in Theatro me dicere, ac disputare, in quo Sol ipse fortasse non auderet in Margaritas erudire tentamenta Naturæ. Sed illud tamen mihi constat aliquando plus licere Principi, quam Soli. Sol etenim Elementa, Princeps ingenia nobilitat.

GRATIARVM ACTIO.

Depromptas ex Aristotelicæ Doctrinæ Mari Margaritas exposui. Sed veræ Margaritæ, quæ Sapientiam decent, Gratiæ sunt. Nec in tuo, SERENISSIMA DVX, conspectu, ac famulatu apparere debent nisi Gratiæ.

EX ARISTOTELICI MARIS LOGICO SINV PRIMA MARGARITA

EX LOGICIS.

1 PHILOSOPHIA, nata ex admiratione, quod paterent effectus, ignotis causis, ex Platone, & Arist. est scientia Indagatrix rerum magni momenti per suas causas, in ordine ad habendam humanam fœlicitatem: quæ ex 10. Eth. à cap. 7. consistit in actione virtutis, & contemplatione veritatis: vnde rectè tripartitur in Rationalem, seu Logicam; Naturalem, quæ complectitur Mathematicam, Physicam, & Metaphysicam; & in Moralem, seu Ethicam: per Rationalem humana Mens, seu Ratio reflectens supra suos actus, illos dirigit, & accommodat in apta instrumenta pro veritate adipiscenda per Naturales, & instruitur homo per Ethicam ad dirigendas operationes voluntatis pro Honestate in se habenda, & humanis officijs implendis circa alios, tam vt ciuis priuatus, quam vt Magistratum gerens. *De scientia, & eius obiecto.*

2 Quçlibet scientia nititur suis principijs incomplexis, & complexis, idest propositionibus indemostrabilibus, & primis; quæ proinde à scientia supponuntur, non probantur; Rectè enim Arist. 1. phys. cap. 2. ait non esse Geometræ soluere fallaciam Antiphontis, negantis definitionem circuli; neque Physici conuincere negantes principium mobile, contra quos non vult disputari: & patet, quia non habet scientia medium terminum, quo probet principia; alioquin hçc non essent prima. Puto autem in qualibet scientia omnem quæstionem resoluendam ad aliquod ex his tribus principijs, quorum primum est. Propositio, cui, penetratis terminis, nullus intellectus sanus refragari potest; & hæc dicitur principium euidens, vel metaphysicum per se notum; vel physicum per sensus patens, Secundum est

Propositio, cui, perceptis terminis, plures assentiunt, non pauci dissentiunt: vt spectat ad rationem amicitiæ; quod leuis offensa tolerari possit inter amicos; & dicitur principium ineuidens, & probabile: ad vnum enim tale sæpe est deueniendum, vel procedendum in infinitum. Tertium est Auctoritas Sapientum, & explicatio vocabulorum, ad quam controuersias plerasque in scholis resolui, fortasse non malè quis dixit: nulla enim res in quæstionem venit, nisi sub inadæquatis nostris conceptibus, verborum inuolucro non satis explicitis.

3 Ex his Principijs est certitudo, & Euidentia, Incertitudo, & Probabilitas, seu Ineuidentia. Euidentia hæc mediata, seu habita ex medio, alia est metaphysica, cui nulla potest vnquam subesse falsitas: alia physica, cui per absolutam potentiam aliquando potest falsum subesse; nunquam tamen spectato ordine naturæ, & illius principio ex ijs noto, quæ sensibus subiacent: Alia moralis ex Auctoritate hominum, quoties omnes concurrunt in vnam opinionem: vt: quod detur Roma: censetur enim humanam speciem non falli: & fundatur vt plurimum in physica euidentia plurimorum. Quælibet euidentia ad assensum sui, intellectum pro vi sua cogit; secus Ineuidentia.

4 Hinc Scientia, Opinio, & Fides. Scientia enim actualis est: Cognitio certa, & euidens, discursiua. Opinio est: cognitio ineuidens, nixa aliqua ratione probabili. Fides fulcitur auctoritate Dicentis, quæ est illius sapientia, qua non fallitur, & Bonitas qua non fallit. Seclusa formidine actuali de opposito, possunt isti actus simul esse in eodem intellectu de eodem obiecto ex diuerso motiuo formali, in ordine ad quod intrinsecè specificatur.

5 Datur scientia actualis, studio, & industria de nouo acquisita, non mera Reminiscentia. Ex actibus scientificis iteratis gignitur Habitus, seu Habitualis scientia dans intellectui facilitatem ad similes actus, per quos est genitus. Est autem Habitus aggregatio specierum, quas actus reliquerunt, confirmatas, & ordinatas ad vnum obiectum formale Attributionis adæquatum. Hoc licet multiplex, vnitatem tamen habet ex vna ratione formali, sub qua consideratur, & definitur vnica definitione; quæ inter principia scientiarum indemostrabilia, dicitur potissimum, sub quo vno vnitatem scientiæ vnius specificam recipit prædicta aggregatio specierum. Obiectum porrò totalis scientiæ complexum ex Aristot. est ens reale necessarium, vniuersale, per se, vnum: & secundum connexionem prædicati cum subiecto, ingenerabile, & incorruptibile.

Diui-

6 Diuiditur scientia tam Actualis, quam Habitualis, in Speculatiuam, & Practicam. Speculatiua sistit in contemplatione sui obiecti, & veritatis; vt facit Physica, Mathematica, & Metaphysica. Practica verò extenditur ad opus, & ad praxim, quæ iuxta communiorem loquendi modum, est humana operatio dirigibilis à cognoscente ex vi cognitionis ad illam relatæ. Practica alia est Rationalis, seu Logica directiua intellectus ad veritatem assequendam; Alia Actiua, seu Moralis directiua voluntatis ad Honestatem. Artes dicuntur factiuæ, & dirigunt externas potentias ad commoda humanæ vitæ. Habent specificam vnitatem Habitus practici in ordine ad vnum finem, ad quem, de se ordinabiles, ordinantur actu ab Inuentoribus; vt ligna, & lapides de se apta ad finem commodæ habitationis, actu ordinantur situaliter ab Architecto, vt constituant vnam domum.

7 Logica Artificialis est habitus scientificus instrumentalis, seu aggregatio præceptorum formalium, ac regularum infallibilium de recto modo obiectiuo differendi; seu definiendi, diuidendi, & syllogizandi. Simpliciter est practica, tota ordinata ad praxim, seu directionem operationis intellectus, habens actus cum sensu practico, qui exprimitur per verbum, debet, & per modum dictaminis saltem virtualis, cum enim dicitur: Definitio constat genere, & differentia: est hic sensus, vt est logicus: Definitio debet constare genere, & differentia. Quatenus autem docet has regulas, dicitur Docens: Vtens vero quatenus illis vtitur, aut in propria materia eliciens actus rectos ijsdem saltem exercitè cognitis conformes; vel dirigit habitus alios scientificos, vt certò, & infallibiliter circa propria obiecta eliciant definitionem, diuisionem, & syllogismos bonos: vnde imperturbabilis fiat sciens, tam de veritate sui scibilis, quam de modo, quo circa illud suis actibus versatur. Quod cum intellectus noster, vt est imperfectus, assequi perfectè non possit sine Logica artificiali, rectè videtur hæc simpliciter necessaria ad perfectè acquirendas alias scientias, pro quibus est inuenta, & ex industria acquisita ab intellectu reflectente supra suos actus, & modos operandi in diuersis materijs bonos, & prauos.

Ex Proleg. Logicæ.

8 Quare obiectum Logicæ adæquatum Attributionis, & considerationis, de quo statuimus triplicem modum rectè differendi, Definitionem, Diuisionem, & syllogismum in communi, quatenus talem, idest instrumentaliter directiuum operationum intellectus, vt euadant in particulari recti modi sciendi formales, scilicet rectæ Definitiones, Diuisiones, & syl-

logiſmi . Habet enim hoc obiectum vnitatem ſpecificatiuā ſciētiæ logicæ inſtrumentalis àformali ratione inſtrumenti; ſub qua vna definitur : Oratio ignoti inſtrumentaliter manifeſtatiua.

9 Operationes ſic à Logica dirigibiles , ſeu factibiles cum conformitate ad Logica præcepta , Apprehenſio ſcil cet, Iudicium , & Diſcurſus, dicuntur obiectum, in quo , ſeu ſubiectum operationis logici inſtrumenti ſcientifici .

10 Porrò definitio eſt: Oratio explicans eſſentiam rei per genus proximum , ſeu prædicatum , quo rès cum non definitis eſſentialiter conuenit : & per differentiam vltimam , qua ab omni non definito eſſentialiter diſconuenit : eſt enim rebus intrinſeca ; & neceſſaria conuenientia in eſſentialibus ; vnde eſt, quod potiſſimè per comparationem cum pluribus , vt dicitur 1. Top. cap. 14. inuenitur rei Definitio ; alia verò eſt quidditatiua per eſſentiâlia, alia deſcriptiua per proprietates habita .

Ex li. prior. & poſter.

11 Diuiſio eſt : Oratio totum in ſuas partes diſtribuens: ita vt omnes ſimul , nulla ſeorſim , adæquent illud ; & vt membra diuidentia ſint oppoſita, abſque eo , quod vnum formaliter includatur in altero . Totum autem diuiſum , vel eſt poteſtatiuum in partes ſubiectas , vt genus in ſpecies : vel totum eſſentiales in partes eſſentiales metaphyſicas ; vt homo in animal, & rationale , vel totum phyſicum in partes phyſicas , & realiter diſtinctas ; vel eſſentiales, vt homo in animam , & corpus, vel integrantes vt corpus in ſua membra : vel eſt totum morale in partes morales, vt regnum in magiſtratus &c.

12 Syllogiſmus eſt: Oratio, in qua quibuſdam poſitis , alterum quid à poſitis , neceſsè eſt ſequi , eo quod hæc ſint . Quadrifariam diuiditur in Demonſtratiuum, Dialecticum , ſeu Topicum , Pſeudographum , ſeu Paralogiſmum , & Sophiſticum , ratione quadruplicis materiæ præmiſſarum , neceſſariæ , & probabilis, verè , & apparenter . Ratione verò formæ ſyllogiſticæ ; quæ eſt diſpoſitio medij cum extremis in premiſſis; alius eſt ſyllogiſmus in prima figura , vbi ſubiectatur medium in maiori , & prædicatur in minori : alius in ſecunda , vbi in vtraque prædicatur : alius in tertia , in qua vtrobique ſubijcitur . Quarta Galeni cenſetur inutilis, in qua prædicatur in maiori , ſubijcitur in minori , ordine inuerſo à prima .

13 Principia regulatiua ſyllogiſmi pro concluſione affirmatiua ſunt duo . Primum : Quæ ſunt eadem vni tertio , ſunt idem inter ſe : quod etiam in Diuinis , ſumptum cum ſua limitatione de identitate perſonali, & eſſentiali poteſt locum habere.

Alte-

Alterum eſt: Dici de omni: Ideſt quod vniuerſaliter dicitur de ſubiecto abſolutè ſupponente, dicitur de quocumq. contento ſub illo. Item duo pro negatiua. Primum eſt: Quorũ vnum eſt idem cum tertio, cum quo alterũ non eſt idem, nõ poſsunt eſſe idem inter ſe. Alterum eſt: Dici de Nullo: ideſt quod vniuerſaliter negatur de ſubiecto, negari debet de quocumq; contento ſub illo.

14 Demonſtratio eſt ſyllogiſmus faciens ſcire; conſtans ex præmiſſis veris, neceſſarijs, certis, & euidentibus, ritè diſpoſitis, & cauſis concluſionis; vel eſſendi, & dicitur Demonſtratio à priori, ſeu propter quid, vel cognoſcendi, & dicitur à poſteriori, & quia. Ab effectu ad cauſam eſſendi; ab hac iterum ad effectum demonſtrandum, non inutilis eſt circulus, ſeu progreſſus demonſtratiuus. Euidentia mediata, ſeu relatio actus ad obiectum euidens, ideſt cogens intellectum benè diſpoſitum ad eliciendum actum, vt obiectum illuminatum cogit viſum, non malè affectum ad viſionem, eſt de eſſentia conſtitutiua concluſionis demonſtratiuæ ex qua ſequitur certitudo metaphyſica, proprietas, ideſt prædicatum appretiatiuum obiecti, per quod formaliter intellectus redditur contemptor cuiuſcumque alterius motiui naturalis, quod poſſit mouere formidinem de oppoſito. Concluſione tamen ipſa ſunt, & certiores, & euidentiores præmiſſæ, vtpotè per ſe notæ, & immediatæ, quibus firmius adhæret intellectus: iuxta illud Ariſt. propter quod vnumquodq. tale, & illud magis; quod verũ eſt, quoties cauſa, & cauſatũ apta ſunt recipere vnam formam ſuſceptiuam magis, & minus, quam ſemper cauſa participat magis, vt independentè ab effectu.

15 Syllogiſmus Topicus parit opinionem, ſeu concluſionem ineuidentem, deductam ex altera præmiſſarum probabili, vel aſſumpta vt tali; non cogente intellectum ad illum actum, habentem formidinem radicalem, ſeu incertitudinem formalem ex ſuo motiuo. Paralogiſmus, ementita Demonſtratio, parit errorem, falſam ſcilicet in modum ſcientiæ exiſtimationem, in particulari materia alicuius ſcientiæ ex præmiſſis veris, & neceſſarijs apparenter: & paralogizans putat ſe ſcire, vt ſomnians cenſet ſe vigilare. Sophiſticus, ementiens topicum, gignit deceptionem, conſtans ex præmiſſis apparenter probabilibus, vel ex modo, aut figura peccante contra regulas boni ſyllogiſmi, non diſtribuens medium, vel varians ſuppoſitiones terminorum, & affectiones.

16 Omnis diſciplina diſcurſiua initio poſteriorũ fit ex præexiſtente cognitione: quare tria præcognita ſtatuuntur, Datũ, ſeu Subie-

Subiectum; Quæsitum, seu Prędicatum; & Dignitas, seu Principia, & Præmissæ, per quas demonstretur prædicatum de subiecto; de quibus debet præcedere aliqua saltem ex his quatuor pręcognitionibus: Quid Nominis; Quod res sit; Quid sit, Qualis sit: De subiecto præcognosci solet Quid nominis, & an sit, saltem possibile: de Prædicato, Quid nominis, & Quid rei; De Præmissis, Quid significent termini, & an veræ sint.

17 Præmissæ sunt de essentia syllogismi, vt hic est instrumentum sciendi; & conclusio est quidam illius effectus: vt verò est artefactum, seu Discursus ex Arte, tam præmissæ, quam conclusio sunt de essentia; quia simul sunt: Oratio, in qua quibusdam positis, &c. iuxta datam definitionem syllogismi.

18 Sed essentia syllogismi, vt est Discursus formalis, seu tertia operatio Intellectus distincta à secunda, & simplici Iudicio, est sola conclusio; quia hæc sola est progressus, seu discursus mentis ab vno noto ad aliud ignotum: & est assensus, vel dissensus circa vnum obiectum ex vi assensus, vel dissensus præcedentis circa aliud: Habet enim supra rationem simplicis enunciationis, quod indiuisibiliter iudicet rem esse, vel non esse, & quod ita sit, vel non sit, propter aliud, idest propter identitatem, aut connexionem in præmissis cum tertio, vel amborum extremorum suorum; vel vnius, & non alterius, quæ est obiectum pręmissarum, quod, exercitè reflectens supra bonitatem illationis, attingit, vt motiuum proprij obiecti, scilicet identitatis, aut connexionis eorumdem extremorum inter se, affirmandæ, vel negādæ. Quare vnicus actus hoc totū exprimens, qualis est hic: quia Petrus est rationalis, est risibilis; rectè dicitur discursus virtualis.

19 Hinc concessis, ritè dispositis præmissis intellectus necessitatur ad exercitium, & speciem actus: vnde, nisi per accidens impediatur, necessariò ęlicit assensum conclusionis, seu iudicium formale illatiuum.

Ex lib. Peri-Herm. de signo.

20 Ad capessendas scientias vtimur inter nos vocibus, vt signis ex placito positis. Signum autem in communi est: id quod formaliter aptum est repræsentare aliud à se potentiæ cognoscitiuæ ob peculiarem connexionem, quam habet cum illo, vel natura sua intrinsecam; & est signum naturale, vt effectus suæ causæ, vel extrinsecam ab in institutione libera hominum, & est signum ad placitum, vt vox humana: cuius materiale, nempe articulatus sonus, per illam institutiónem moraliter perseuerantem, habet vltimò formaliter, & connecti cum obiecto, & illud posse repræsentare, seu præsens facere potentiæ cogno-

scitiuæ;

ſcitiuæ; in quo differt ſignum à cauſa, quæ rem præſentem facit rerum communitati, extrahens, illam ex nihilo ſui: quam rationem potius cauſæ, quam ſigna, dicuntur participare argumentum, & præmiſſæ reſpectu concluſionis.

21 Voces immediatè, & primariò ſignificant res, & primos conceptus inadæquatos ab Auctoribus linguæ ad impoſitionem nominis, de rebus ipſis præhabitos, quibus formaliter res illæ conſtituuntur obiectum ſignificabile hoc, vel illo nomine: neque enim rebus poteſt nomen imponi, niſi præconceptis. At hic à nobis viatoribus non poſſunt res concipi, niſi conceptibus inadæquatis, & imperfectis; neq; niſi pluribus nominibus exprimi poſſunt. *De vocibus*

22 Couceptus verò proprij loquentis arguuntur ab Audiente ex vocibus, tamquàm ex argumento, non cognoſcuntur, tamquam ex ſigno: ex pacto enim quod quiſq; diſcens idioma, implicitè facit cum Inſtitutoribus linguæ, tenetur ex veracitate, & Fidelitate pro humano commercio ſeruando, loquens adhibere vocem, ſimul cum conceptu de re ſimilem illi; quem Inſtitutores habuerunt; cum rei tale nomen indiderunt; & ſenſibilem vocem vicariam, loco rei, & ſui conceptus inadæquati de illa, immediatè inſenſibilis, ſubrogarunt, vt Audiens formaret ſimiles quoque conceptus de eadem re; arguens quoque quid loquens intus ſentiat ex voce, quæ foris ſonat.

23 Conceptus qui rebus expreſſis conformantur; veri; qui difformantur, falſi dicuntur. Eſt enim Veritas formalis quædam conformitas cognitionis in repræſentando cum obiecto in eſſendo: falſitasècontra poſitiua difformitas. Identificatur adæquatè cum ſuo actu, extrinſecè connotato obiecto tale, quale repræſentatur: Non eſt tamen actui, qui dicitur contingenter verus, eſſentialis proprietas metaphyſica: nam ratione obiecti extrinſeci contingentis, poteſt illi aliquando cenuenire ad modum quinti prædicabilis, vt actus tranſeat de vero in falſum, & è contra, ſi tale obiectum repræſentetur in tempore diuiſibiliter. *De veritate.*

24 Veritas, et Falſitas reperitur non ſolum in Iudicio, et Diſcurſu; ſed etiam in ſimplici Apprehenſione complexa, licet minus propriè. Incomplexa verò ſemper eſt cum veritate, nunquam cum falſitate, ſi attingit obiectum.

25 Ex propoſitionibus contradictorijs de futuro contingẽte, tam abſoluto, quam conditionato, altera eſt determinatè vera altera falſa; inducens neceſſitatem nobis cnnſequentem, & ex ſuppoſitione; non verò antecedentem, & abſolutè,

EX

EX PHYSICO SINV SECVNDA MARGARITA

EX 8. PHYSIC.

Ex 8. Phy-sic. 1 HYSICA est scientia simpliciter speculatiua; cuius obiectum adæquatum attributionis est corpus completum naturale; de quo considerat principia intrinseca in fieri, et in facto esse, species, proprietates, effectus, & causas extrinsecas.

2 Triplex autem est via in physicis philosophandi circa eam vicissitudinem, quæ cernitur, alterationum in accidentibus, et generationum, et corruptionum in substantijs. Prima est Democriti, in qua negatur omnis vera generatio, et corruptio de nouo: et asseritur solum ex multiplici, et vario concursu athomorum, seu corpusculorum, natura sua diuersorum, ingenerabilium, et incorruptibilium, nouum corpus componi, et conseruari; quatenus per vim sympaticam amica trahuntur, et per antipaticam inimica pelluntur: et idem ex eorumdem dissolutione, dissolui. Sed hæc vix videri poterunt Poetæ verisimilia, ne dum vera Philosopho; cum non est audendi quælibet æqua potestas; Nam quę vis continet simul tam diuersa cōtraria, et inimica in toto etherogeneo cum certis qualitatibus, quas mordicus retinet, et deperditas ab intrinseco reparat? cur non viuit truncus recisus iterum in terram defossus, ad vitam, vt prius, trahens sympaticas athomos? cur emoritur arbor in ipsa radice? at si diuersæ athomi tam diuersos præstant effectus, et tantam diuersitatem inferunt in Naturam; iam assero ipsos Democritistas totos, quanti sunt, aggregationem esse athomorum: Altera via est Empedoclis; in qua admittuntur quatuor vulgata elementa, vt simplices substantiæ ingenerabiles, et incorruptibiles, tamquam materia generationum corporum mixtorum, quæ solæ de nouo fiant. Positiuè placeret, si physicè probaretur ingenerabilitas, et incorruptibilitas elementorum, quæ sensus docet æquè, ac mixta, produci, et corrumpi; vnde dicuntur sine fundamento substantiæ simplices. Tertia via communior est Aristotelis: in qua ponuntur omnia sublunaria generabilia naturaliter, et corruptibilia, esse composita ex duplici substantia simplici; quarũ vna dicitur materia communis,

manens

manens in genito, quæ fuerat in corrupto; altera forma, constituens totum compositum in peculiari specie entis: Hęc sola de nouo producitur, & corrumpitur dependenter à priori, vnde agens naturale producens, & corrumpens non dicitur creare, & annihilare, vt non dicitur Architectus domum creare, aut annihilare eò quia ex præsupposito subiecto lapidum, calcis, lignorum &c. eam construit, & in eadem dissoluit. Quarta etiam quædam via est Recentioribus, in qua res physicæ asseruntur substantiæ simplices, penitus corrumpi, & generari; non tamen creari, quia præcedit generationi vnius, corruptio alterius, vt terminus à quo; neque annihilari, quia corruptionem sequitur Generatio, terminus ad quem, & fit quæstio de nomine: Omnis autem alteratio corruptiua secundum istos præit, instar Prodromi, ad parandum locum substantiæ. Ego verò, ne fallar, nouam hanc non ingredior viam à veteri declinans, sed libens gradior in trita Aristotelica.

3 Corporis igitur Naturalis in fieri, seu mutationis naturalis principia intrinseca sunt tria, Materia, Forma, Priuatio: in facto esse duo: Materia, & Forma. Describuntur in communi analogicè ex tex. 42. Quæ neque ex alijs, neque ex alterutris, *vt ex elementis*, sed ex his omnia composita naturalia, *vel vt ex parte elementari, vel vt ex termino à quo.* *Ex 1. phys. de Principijs.*

4 Materia prima in particulari definitur subiectum primum vniuscuiusque, ex quo, cum insit, fit aliquid, non secundum accidens. Forma verò dicitur Ratio ipsius quod quid erat esse rei: idest substantiæ sunt incompletæ, simplices, inuicem ordinatæ ad faciendum vnum per se; Forma quidem, vt pars determinatiua, & actus perfectiuus; Materia verò, vt pars determinabilis, & potentia substantialiter perfectibilis: Qui respectus potentiæ ad formas substantiales, vt primus, est de essentia metaphysica materiæ, à quo fluit, vt proprietas, secundarius respectus eiusdem ad accidentales. Corpus est incompletum, vt quanta est, sine vlla substantiali forma Corporeitatis sibi coëua. *De Materia & Forma.*

5 Existentia tam materiæ, quam formæ physicè philosophanti, non metaphysicè, euidens est. Accidentia enim, vt sunt physica substantiæ indicia, ea quæ remanent in qualibet mutatione substantiali; in qua res vna amittit esse simpliciter, & altera incipit simpliciter esse; ostendunt manere substantiam materialem, proprium subiectum cui inhærent: quæ verò de nouo fiunt, docent substantiam formalem produci, principium

illorum exigitiuum, ac reparatiuum, si deperdantur. Sed innotescit etiam lumine naturæ existentia Materiæ ex communi consensu Sapientum, et Nationum. Sapientes enim omnes, vt testantur Coninb. & Piccol. de plac. Philos. sub diuersis nominibus: admiserunt principium primum, vel vnum, vel multiplex intrinsecum, ex quo gignerentur cætera omnia, vt apparent, inter se notabiliter diuersa. Et Nationes religiosè seruantes cineres suorum, ostendunt lumine naturæ sibi patere aliquid manere in corrupto, quod fuerat in genito: quem vnum laudabilem reddit suo exemplo Sancta Romana Ecclesia in colendis Sanctorum reliquijs. At euidens veritas est in illo obiecto, quod cogit intellectum ad assensum, vel in quod Intellectus ipse quadam veluti naturali inclinatione tendit, licet ipsius veritatis rationem non percipiat, sicuti, ait D.Thom. 1. phys. lect. 10. lit. C. res cognitione carentes mouentur ad suos fines absque ratione, et ceu lapis fertur in centrum, vt alibi loquitur: Singulæ tamen existentia propria.

6 Materia appetitum habet innatum, vt ad sui naturale perfectiuum, ad omnes formas, etiam corruptas: cui tamen appetitui satisfit naturaliter vnica substantiali forma totali, et vltima; ita quoque contenta est forma vnica materia adæquata. Quare neque vna Materia sub pluribus formis totalibus disparatis: neque vna totalis forma in pluribus materijs adęquatis numero distinctis, esse possunt naturaliter; licet supernaturaliter vtrumque possibile sit. Omnis materialis forma pendet à materia, vt à vera causa sustentante, de cuius potentia educitur tota; materia verò neque à priori, vt à causa, neque à posteriori, vt ab effectu pendet in suo existere ab vlla substantiali forma: qua proinde omni spoliata materia supernaturaliter conseruaretur à Deo eodem influxu, quo nunc: naturaliter autem nunquam sic spoliatur; neque vmquam in vlla generatione naturali fit resolutio vsque ad nudam materiam; nam ipse sensus docet manere plura accidentia.

De priuatione. 7 Negatio formæ in materia, vt subiecto apto eam recipere, dicitur Priuatio: quæ est principium mutationis acquisitiuæ, vt terminus à quo; eam principians vbi primò non est in tali subiecto; in quo immediatè antea erat, et ibi primò est forma opposita: quia tunc solum primò subiectum aliter se habet, ac prius.

De composito. 8 Ex materia, et forma substantiali vnitis, seu se habentibus ad inuicem per modum actus, et potentię cum intima, præsencia

et mutua

& mutua dependentia in esse, et operari, essentialiter constituitur in specie, et indiuiduo compositum substantiale; idest hoc vnum adęquatum principium per se actiuum, et passiuum certarum operationum, proprietatum minimò distinctum in re ab his suis partibus, et causis intrinsecis, simul, et in recto acceptis; alioquin, vel hoc tertium distinctum solum esset tota essentia compositi, vel compositum esset complexum ex hoc tertio, et illis partibus; de quo complexo erit eadem difficultas, et quæstio; an distinguatur à partibus simul sumptis.

9 Vnio autem formalis nihil physicè superaddit entitatibus materiæ, et formæ proportionatis, dicto modo coexistentibus, sed solum conceptum metaphysicum relationis mutuæ Actus, et Potentiæ se sibi mutuò actu communicantium: ita seipsis partes ligni, aut eboris ex arte secundum proportionem debitam elaboratæ ad caudam, vt aiunt, hirundinis, vniuntur, præcisè per hoc, quod inuicem interferuntur, et coaptantur localiter contiguæ. Vnde sepè Arist. exemplo artefactorum vtitur ad explicandas has res physicas. *De vnione.* *Ex 2. phys. de Natura, & Arte.*

10 In hoc composito substantiali tam materia, quam forma: etiam Rationalis, et cęlestis; idest tam principium actiuum, quam passiuum dicitur, et est Natura quæ definitur: Principium est causa motus, et quietis in eo, in quo est primò, et per se. Ars Naturæ imitatrix; quæ dicitur 6. Eth. cap. 3. Recta ratio factibilium: potest applicando actiua passiuis efficere viribus eiusdem Naturæ plures effectus naturales, vt Alchymia verum aurum, redigens materiam ad temperiem debitam formæ auri.

11 Causa autem in communi rectè describitur: principium per se influens esse in aliud ab intrinseco defectibile. Diuiditur sufficienter quadrifariam, in Materialem; Formalem, causas intrinsecas prædictas; et Efficientem, ac Finalem extrinsecas. Materialis est id, ex quo fit aliquid, cum insit, vt potentia subiectiua, et pars perfectibilis, ac determinabilis. Formalis vero, vt actus actuans, et pars perfectiua dans esse rei in determinata specie entis. Efficiens à Pilosopho dicitur: inde vnde, vel à quo principium motus, aut quietis: Finalis est id cuius gratia aliquid fit. Inest causis creatis, quæ dicuntur secundæ, vera virtus causandi, quæ est ipsa entitas causæ, vt transcendentaliter relata ad effectus à se factibiles; cum quorum possibilitate tam in communi, quam in particulari, habet causa, vt causa, essentialem connexionem; vt implicante effectu, implicet *De Causis.* *De cõnexione causæ cũ effectu.*

 etiam

etiam causa, nisi velis dicere manere virtutem productiuam chymerę.

De reproductione effectus.

12 Nulla causa sibi decernit seriem determinatam indiuiduorum ex effectibus similibus, vltra quod non possit producere similes alios: & spectatis præcisè viribus Naturæ, videtur posse causa reproducere etiam effectus semel corruptos; manet enim eadem virtus intrinseca in causa, & eadem producibilitas in effectu: producit tamen de facto semper nouos; quia Deus extrinsecè eam determinat ad nouam indiuiduationem effectus; tum ob speciosam rerum varietatem; tum etiam, vt nobis ad vsus nostros sit modus dignoscendi diuersa indiuidua ex circumstantijs loci, & temporis.

De prioritate causæ.

13 Causa, vt causa, esse debet prior natura suo effectu, & ad eum intelligi debet præsupposita in suo esse extra suas causas adæquatas: quare implicat mutua causalitas in eodem instanti temporis inter effectum, & causam, tam in eodem, quam in diuerso genere causandi, in quo requiritur realis existentia causæ. Hinc præuia dispositio materiæ ad formam in illo instanti in quo producitur forma, non est effectus formæ, sed in sequentibus, in quibus à forma fluit, vt proprietas naturaliter concomitans illius perseuerantiam in materia.

De causalitate causarum.

14 Causalitas causarum id est, quo formaliter causa intelligitur transire de potentia, & actu primo ad exercitium potentiæ, & actum secundum causandi, & dandi esse effectui. Causalitas causæ materialis, & formalis dicitur Vnio, de qua supra. Causæ efficientis Actio: Subiecti patientis Passio: finis Finalizatio: Physicè non superaddit aliquid supra entitates causæ vltimò completæ, & effectus actu existentis, sed solum conceptum formalem relationis mutuæ, tam causæ completæ ad effectum existentem, quam huius ad illam, & vocatur relatio causalitatis in causa, & dependentiæ in effectu. Completur autem causa vltimò per Decretum Dei determinantis indiuiduationem effectus à tali causa, cui applicat suam omnipotentiam; quo posito decreto, impossibile est hic, & nunc, non sequi talem effectum numero à tali causa sine vllo modali determinatiuo intrinseco superaddito. Quid autem sit rem vnam esse ab alia, et recipere esse ab illa, est prima notio inexplicabilis; vt est, rem transire de non esse ad esse, existere; vtrumque enim patet experientia, qua experimur, et nos existere, et actus nostros à nobis esse; sed ipse quoque quæro, quid sit modalem entitatem existere, et ab hac causa?

15 Hinc

15 Hinc quando plures causæ totales, et de se adæquatæ applicantur eodem tempore eidem passo, non producunt naturaliter totum, & totaliter eumdem effectum; sed se habent ad illum, ac si essent inadæquatæ, & partiales; quia spectato ordine Naturæ habentis pro fine dare simpliciter esse effectui, non complentur singulæ decreto adæquato proprio superabundanti, sed vno omnibus communi sufficienti ad finem intentum. Partialis causa dicitur, quæ ad effectum alterius habet consortium. *De effectu ex duabus totalibus.*

16 Finis est vera causa realis intentionalis, recensita inter physicas, quia sublato fine, quocumque alio posito requisito, non potest sequi effectus à causis physicis temerè non operantibus. Virtus motiua finis est sola Bonitas, vel vera, vel apparens: cognitio autem, qua repræsentatur appetitui talis Bonitas est quædam proportionalis existentia causæ intentionalis ad causandum: cuius effectus sunt tam actus circa media, et ipsum finem, quam ipsa executio mediorum, et realis consecutio eiusdem finis; quia fiunt ex vi Bonitatis allicientis, seu propter finem. Omne Agens intellectiuum perfectissimè operatur propter finem per cognitionem, et electionem mediorum. Bruta minus perfectè ex instinctu Naturæ, seu actu æstimatiuo consequente necessariò ad phantasma de obiecto proposito; cætera agentia imperfectissimè, seruando scilicet operandi certum tenorem, ac modum, quem, quia aliquando non seruant, vel ob accidentale impedimentum interpositum, vel ob concursum plurium, quæ causæ per accidens à natura non ordinantur ad idem vnum opus, oriuntur monstra, quæ dicutur errores, et peccata Naturæ; hæc frequentius accidunt in animantibus, quia ad generationem animalis cum plura concurrant, facilius potest deficere aliquod requisitum, et poni aliquod impedimentum, vnde sequatur deuiatio à recto modo operandi. *De fine.*

17 Causa prima, seu Primus Motor Deus concurrit immediatè cum causis secundis creatis ad omnes et singulos illarum effectus, quos iam productos substantiales omnes se solo conseruat; accidentales verò aliquos etiam cum causa secunda, quæ primo illos produxit; prout experientia notum fit aliquos desinere sublata eorum causa, aliquos non. Determinat indiuiduationem effectus ad cuius speciem natura sua est causa secunda necessaria determinata; et libera, vt vult, se determinat; nullam verò causam physicè prædeterminat. Existere Causam primam lumine Naturæ patet ex conceptu entis, boni, facti, *Ex 7. & 8. Phys. De causa Prima & Primo Motore.*

per-

perfecti, imperfecti, contingentis, et necessarij; quin immò ex ipsis Atheorum argumentis, vt verè hi sint insipientes, dum dicunt in corde suo: Non est Deus. Eius essentia est omnis pura perfectio. In qualibet linea perfectionis particularis, vt est in omnibus, debet infinitè excedere omnes, et singulas suas creaturas. Omnipotentiæ absolutæ negari non debet, nisi id, quod manifestò implicat: probabilis enim implicantia leue indicium est; quo ductus si quis aliquid Deo impossibile iudicat, plus puto physicè peccare in suo iudicio, quam qui temerè iudicaret de Viro sanctissimo ex leui indicio, in quo alias etiam fuerit falsus. Omnes autem homines sæpè iam falsi sunt ex probabili implicantia, vt notum est, ex replicatione corporum, ex penetratione, ex vnione hypostatica, ex Eucharisticis accidentibus sine subiecto; quæ iam verissimè dari docet fides. Temerarium etiam vocat D. Amb. lib. de Parad. cap. 2. qui quæ in creaturis sibi incomprehensibilia sunt, damnans iudicat: at in probabili implicantia, in qua de opposito quis non conuincitur, nil certi plus habet, quam quod oppositum sibi sit incomprehensibile. Omnipotentia verò adhuc stat in possessione sui iuris, posse supra captum intellectus creati.

Ex 3. & 5. de Motu. 18 Motus, per quem definitur Natura, est immanens; idest receptus in eodem principio, à quo est: datur enim etiam motus transiens in externum subiectum. Vterq; sic in communi describitur ab Arist. Actus entis in potentia prout in potentia: idest primum esse realis formæ accidentalis in subiecto, vt immediatè antea tali forma priuato. Specificantur motus à terminis principaliter ad quos sunt: quare alius est in prædicamento vbi, et dicitur Latio: alius in prædicamento quantitatis; idest Accretio, & Decretio, alius in prædicamẽto Qualitatis, & est Alteratio. Est etiam motus latè dictus in prædicamento substantiæ, &c. quo se viuens ex alimento auget & nutrit. Nullus motus, præter Lationem, fit per partes post partes cum essentiali successione.

De Latione. 19 Latio, seu Motus localis formaliter est adductio successiua mobilis ad partes diuersas spatij realis, vel imaginarij, quibus mobile corespondet, vel concipitur correspondere. Non habet pro termino Vbi fluens modale, vel qualitatem translatiuam; licet hæc, vt plurimum prærequiratur in mobile, vt complementum potentiæ ad ipsam lationem, vt ipsi experimur, qui aliquando etiam nolentes ferimur impulsu in nobis producto. Velocitas & tarditas lationis non rectè explicatur per morulas interceptas, quæ deberent esse valdè sensibiles; sed ex eò quod

vnum

vnum mobile secundum suam minimam particulam determinatam eodem tempore plus spatij percurrat, quam alterum; vel vtrumque idem spatium, sed inęquali tempore.

20 Spatium, seu Locus extrinsecus describitur: superficies corporis prima continentis immobilis. Sufficienter intelligitur res esse in loco extrinseco sine vllo vbi intrinseco superaddito, per solam coexistentiam rei locatæ, & loci saltem imaginarij cum certa distantia ad puncta fixa vndequaque. Naturaliter vnum corpus esse non potest in pluribus locis adęquatis, & distantibus inter se per circumscriptiuam replicationem: neq; ibi per penetrationem, vbi est adequatè aliud corpus: vtrumque tamen haberi potest supernaturaliter. *De loco.* *De Replicatione ac penetratione.*

21 Locus carens omni corpore à Philosophis appellatur Vacuum: quod naturaliter dari repugnat. In illo autem supernaturaliter admisso inter corpora terminato, fieri potest motus lationis sursum, & deorsum naturalis grauium, & leuium, & violentus proiectorum; non tamen progressiuus animalium, aut volatus auium. E contra in spatijs imaginarijs, vbi nullæ differentiæ locales assignari possunt, successiuè progrederentur susdeque animalia, & volarent ad libitum aues: Grauia verò non descenderent, nec ascenderent leuia. *De Vacuo.*

22 Motus circularis Primi Mobilis, & Solis numeratus; seu Numerus huius motus secundum prius, & posterius, communiter dicitur Tempus extrinsecum: præter quod non datur aliud intrinsecum, quod sit duratio modalis, aut aliquod superadditum physicum rei duranti; esse enim in tempore, & durare dicit solum rem permanentem existere cum connotatione ad aliquam successionem, vel actualem, cui actu coexistat; vel possibilem, cui possit determinatè coexistere. Tempus est quid continuum, nullis morulis discretum, et est extrinseca mensura, secundum quam alij motus dicuntur veloces, ac tardi. Neque tempus neque vllum ens successiuum, cui essentialiter partes sunt post partes, puto ab omni ente permanente realiter, et adęquatè distinctum. Huiusmodi enim ens esset aggregatum ex discretis instantibus indiuisibilibus sese in suo interitu immediatè sequentibus; quia nulla pars existens posset vniri cum alia existente, alioquin secundum has coexistentes simul esset ens permanens, non successiuum. Igitur Ens successiuum dico esse ens ipsum permanens, quatenus est in motu, seu quatenus correspondet, aut intelligitur correspondere, vel secundum determinatam sui partem v. gr. A., diuersis partibus alterius fixi, *De Tempore.* *De ente successiuo.*

et im.

et immobilis, vni successiuè post aliam, vt sensibus patet: vel secundum diuersas sui partes, vnam post aliam, vni parti v.gr. B. eiusdem fixi, et immobilis; siue hoc sit corpus reale, siue spatium imaginarium, cui mobile præsens fiat. Cum verò dicimus rem in instanti, seu motu instantaneo fieri intelligimus rem totam simul in tempore determinato minimo, incommensurabiliter fieri, totam in toto, et totam in qualibet eius parte designabili; vt proportionaliter res spiritualis existit definitiuè in subiecto, ac loco diuisibili. Hoc autem minimum tempus, in quo pars minima physica mobilis respondet nouo spatio sibi proportionato, accipimus indiuisibiliter, ac si esset omnis partis expers; et vocamus instans temporis, quod inter disputandum in vsu est.

De continuo. 23 Nullum verò continuum componi potest ex puris indiuisibilibus, non permanens, quia indiuisibilia, cum nullas partes habeant, non possunt tangi, vt faciant extensum, quantum, et maius per partes: quæ verò dicuntur inflata, vt secabilia, palpabilia, ac nimis sensibilia, credi non possunt indiuisibilia, nec spirituali modo locata: sed neque successiuum ex puris instantibus constat, quia instantia cum non possint coexistere, non possunt continuari, vt faciant continuum: et cum non habeant prius, et posterius, esset instans incommensurabilis mensura motus supra partes priores, et posteriores spatij diuisibilis: neque sine morulis interceptis, quas sensus ipse dari negat, saluari posset velocitas, ac tarditas motuum. Ergo continuum componitur ex semper diuisibilibus, vt docet Aristoteles. Hæ autem partes actu inter se distinctæ, quarum vna producitur, altera corrumpitur, et locum occupat vna, quem non occupat altera, seipsis continuantur, remotis impedimentis, et positis requisitis ad continuationem, homogeneitate, viscositate, humiditate, et alijs qualitatibus adhæsiuis. Seipsis etiam partes minimi physici materiæ vniuntur quadam naturali vi, qua res se conseruant, ne diuisæ in nihilum irent. Partes successiuè eo ipso continuantur, quod non interrumpuntur morulis. Terminatur quoque seipsis partes continui superaddita negatione vlterioris extensionis. Quare indiuisibilia tam copulatiua, quam terminatiua reijcio, & vt incommensurabilia parti diuisibili copulandæ, ac terminandæ, et vt superflua; tum etiam ex eo, quod pars intercepta inter indiuisibilia, vniatur sine indiuisibili; nisi velis indiuisibile immediatè esse post indiuisibile. Corpora verò tanguntur semper incommensurabiliter secundum aliquam dimen-

mensionem : plana secundum profunditatem cylindrus, & planum secundum latum: sphæra autem secundum trinam dimensionem incommensurabilis est cum plano perfecto: ideò contactus fit solum approximationis summæ, quanta esse potest saluis figuris.

24 Extensio verò, & extreitas partium impenetrabilium, habetur formaliter à Quantitate. Est autem Quantitas accidens physicum proprium materiæ à qualitatibus realiter distinctum: cuius formalis ratio, & metaphysica essentia est impenetrabilitas, seu exigentia impenetrationis illius, quæ intercedit, videntibus oculis, inter corpora quanta. Alia est Continua, cuius partes terminantur, seu copulantur termino communi: de qua dictum est: Alia discreta, cuius partes singulæ habent proprios, & distinctos terminos, vt Numeri: quorum species complentur formaliter per intellectum. Alia autem est quantitas finita, & terminata: alia infinita, & sine vllo termino: cuius accipientibus aliquid, semper est extra accipere. *De quantitate.*

25 Possibilia sunt infinita syncategorematicè, & potentia quoad existentiam realem; quoad intentionalem, & obiectiuam in mente Dei sunt categorematicè, & actu infinita. Infinitum tamen categorematicum in multitudine, in aliqua extensione, & intensione existere, est quidem supra captum humani intellectus finiti, & finitis terminis assueti, sed manifestè non implicat. Figuratum verò, & clausum limitibus intrinsecis, etiam improprijs est manifesta chymera. Implicat etiam creatura perfectissima, & imperfectissima finita, quia limitat omnipotentiam. Implicat infinita in perfectione essentiali indiuisibili; quia talis esset non ex eo, quod in suo genere non haberet aliam perfectiorem, sic enim res quælibet in essentia indiuisibili esset infinita; sed quia in nullo alio genere posset habere supra se perfectiorem; ac proinde esset perfectissimæ essentiæ æquantis Diuinam. Infinitum verò solum materialiter, nullum formaliter, est alio maius: neque alteri æquale positiua æqualitate, quæ terminum importat, sed negatiua, seu per negationem positiui excessus: ita inter proportiones similes, vt 4. ad 2. & 100. ad 50. non inuenitur, nisi materialis excessus. Quodlibet infinitum infinities in se continet omnes numerorum species, ita vt finitè in infinitum possit distribui per varias series, ac combinationes numericas, & veluti replicari, & multiplicari; ac proinde pluribus alijs infinitis æquiualere, ac *De Infinito.*

correſpondere ſimili ſerie binariorum, aut ternariorum, diſtributis, ac diſpoſitis, verbi gratia infinitum hominum infinitis oculorum, & capillorum per binarios, ac millenarios ordinatis. Neque vnquam infinitum tollitur, niſi quando totum ſimul in ea ſerie, in qua poſitum eſt, aufertur. Hoc miraculum habetur in vno quanto palmari ob rationem ſyncategorematicæ infinitatis incluſæ. idem enim palmus ſecundum longum pluries diuiſus, ac multiplicatus innumeris finitè in infinitum alijs palmis reſpondere poteſt: neque vnquam auferetur; niſi totus ſimul, in qualibet diuiſione multiplicatus, tollatur: ſi enim ſolum centum verbi gratia deſtruas, adhuc in particula, quæcumque illa ſit, remanent centum, & mille, &c. Quia diuiſibilis in infinitum.

†

EX

EX SVPERIORI ET INFERIORI SINV

TERTIA MARGARITA

EX LIB. DE MVNDO, ET COELO.

1 MVNDVS dicitur ab Aristotele lib. de Mundo ad Alex. Compages è Cœlo, terraque coagmentata, atque ex ijs naturis, quę intra eam continentur. Componitur autem hic sensibilis mundus ex duplici corporum genere simplicium, & mixtorum ex simplicibus. *Ex lib. de Mundo, & Celo.*

2 Simplicia sunt quatuor vulgata elementa, seu Miscibilia, Terra, Aqua, Aer, & Ignis; & substantiæ cęlestes septem stellæ erraticæ, quæ dicuntur Planetæ; Luna, Mercurius, Venus, Sol, Mars, Iuppiter, & Saturnus, & innumeræ, fixæ, ac immobiles. Planetis sufficit vnum cęlum, alterum fixis; additur Empyreum. Mixta ex quatuor miscibilibus sunt, tam animata, quam quæ sine anima, sine numero nobis noto.

3 Mundus vnus est vnitate contiguitatis localis, quam mordicus tenent eius partes, ne vacuo inimico dissocientur. In ordine ad fines, ad quos ordinauit Diuina Sapientia, perfectus est; ad eos enim obtinendos nihil deest debitum, ac necessarium: potuisset tamen fieri perfectior in suis speciebus, ac partibus.

4 Mundus à Deo creatus est in tempore, seu in æternitate, quam extrinsecè diuidit in æternitatem à parte ante, & à parte post. Intelligitur autem æternitas à parte ante quatenus, vel ipse mundus prius, & prius se ipso, vel aliæ, & aliæ creaturæ ante ipsum cum successione anteriori sine primo potuissent creari; in quo sensu solet etiam dici creatus mundus post elapsam æternitatem. Habetur verò ęternitas à parte post, quatenus vel ipse posterius, & posterius seipso, vel aliæ, & aliæ creaturæ post ipsum cum successione posteriori sine vltimo producibiles sunt.

5 Potuisset à Deo mundus non creari; non potuisset tamen ab æterno creari; quia nulla creatura ęquare potest Deum in vlla perfectione particulari sumpta secundum suam totam latitudinem; debet enim necessario Deus esse Summus in omni, & sin- *De creatura æterna.*

 gula

gula perfectione simpliciter simplici: atqui æternitas est peculiaris perfectio, vt patet, non inclusa formaliter in conceptu formali vllius alterius perfectionis secundum totam latitudinem suam acceptæ, vt includitur potentia creandi Angelum in conceptu formali omnipotentiæ potentis omnia, quæ non implicant; ac proinde æternitas statuit lineam peculiarem perfectionis durationis, in qua summa est, esse sine principio, & sine fine: Ergo hæc est diuina, seu propria Dei nulli creaturæ communicabilis. Neque ex alio capite infinita Bonitas, Sapientia, Omnipotentia, Prouidentia; & cæteræ particulares perfectiones Dei sunt creaturis incommunicabiles; nisi quia in qualibet linea perfectionis particularis ea, quæ est summa, & perfectissima, propria est Dei: alioquin dari posset creatura infinitè Bona, Sapiens, Prouidens, &, saltem in sententia eorum, qui admittunt idem per primam actionem producere posse seipsum, etiam Omnipotens; quia hæ perfectiones creatæ licet summæ, distinguerentur ab increatis sufficienter ex eo, quod essent participatæ, & defectibiles ab intrinseco; vt volunt nostri Aduersarij distingui ęternitatem creaturæ ab ęternitate Creatoris. Sed admisso hoc absurdo; est conceptus Summi Dei, & in omni perfectione perfectissimi, quod omnes, & singulas creaturas suas collectiuè, & distributiuè acceptas infinite excedat in omni, & singula perfectione particulari; vt lumine Naturæ mihi videtur patere. Quare dato etiam quod creatura æterna posset in æternitate destrui, cum de factò detur creatura æterna à parte post, nempe Anima Rationalis; quæ imperfecta importat principium essendi, & esse solum præsens temporaneum, & finitum; iam daretur duratio creata ęqualis Increatæ, & Deus à creatura sua æquaretur in perfectione particulari. Verum puto creaturam æternam omnino indestruibilem, & duraturam in æternum, seu per durationem sine fine; alioquin duraret per tempus; atque ita esset inuenire initium productionis illius, quod implicat in æternitate, quæ essentialiter est sine initio. Impropria autem est illa locutio: fore destruendam post elapsam æternitatem tunc, cum est productus mundus de facto; nam æternitas non dicitur lapsa, nisi quatenus creatura contingens, vt docet D. August. 12. de Ciu. cap. 15. incipit tempus in æternitate, quam extrinsecè diuidit iuxta nuper dicta. Et qui æternitatem non asserit nobiscum ipsum esse Dei necessarium, & tempus esse creaturæ contingentis, non video in quo bono sensu proferat ly: post elapsam æternitatem. Atque hinc noua ratio negandi

crea-

creaturam æternam eo, quod æternitas de sua intrinseca formali ratione necessitatem essendi secum trahat, quæ repugnat subijcibilitati Creaturæ, & absoluto Dominio Magni Dei; ad quem spectat non solum creaturam producere, sed etiam conseruare ex libero, & peculiari fauore. Accedit auctoritas SS. PP. qui vno ore contra Arianos clamant: Verbum est æternum, ergo non est creatura: at si hæc possibilis est æterna; quæ vis inest argumento? concedent enim non esse creaturam ex factis in tempore, de quibus loquitur Scriptura.

6 Ens successiuum æternum implicat speciali iure: ex eo, quod sit ens, cuius partes essentialiter sunt durationis finitæ, secundum prius, & posterius; quin immò instantaneæ: finis autem indicat initium, quod implicat in æternitate. Quis autem credat totum æternum, cuius quælibet pars æterna, chymera est? argumentum vero à distributiuo ad collectiuum valet, quoties prædicatum conuenit parti, non vt pars est, sed vt habenti naturam, & essentiam totius; vt patet, si dicas: hæc pars parietis, & hæc, & illa, est alba, ergo totus paries albus. atqui tam motus, quam singulæ partes motus, & entis successiui, habent essentialiter prius & posterius. Sed data creatione solis æterna; quæro, in quonam puncto hemisphærij; nostrine, an oppositi creauit Deus Solem ab ęterno? Interrogatus, num responderet: Nescio? an diceret: Solem effectum determinatum in toto cœlo productum indeterminatè? vtrumque absurdum: ergo determinata pars cœli esset assignanda: at ex hac cępit moueri; ergo ex hac initium motus ęterni.

7 Sed multò clarius implicant generationes ęternæ ab vno primo, quæ per certa interualla naturaliter fiant; puta humanas ab Adamo per interualla nouem mensium. Esset enim à Deo assignanda, quæ immediata esset Adamo; hæc vero esset, vel post ęternitatem producta, non ęterna; vel post nouem menses à creatione Adami, non æterni, habentes solum nouem menses.

8 Mundus hic in tempore creatus naturaliter solo concursu Dei ordinario potest durare in æternum, habens substantias cęlestes, & sublunarem materiam incorruptibiles, in qua directè non intenditur à Natura corruptio sine generatione. Durabit de facto, sed in alio statu: iuxta illud Apoc. 21. Video Cœlum nouum, & Terram nouam; & illud Isa. 30. Erit lux Lunæ sicut lux Solis, & lux Solis erit septempliciter. Post diem Iudicij cessabit, vt creditur, Cœlorum motus, & generationum *De Mundo.*

vicissi-

vicissitudo sublunarium; dicente Angelo in Apocal. 10. quod Tempus non erit vltra.

9 Partes Mundi sic situaliter ordinantur. Terra grauissima, & infima centrum Vniuersi obtinet, locum infimum: Aqua superfunditur natura sua Terræ: deindè Aer occupat regiones supra aquam: postremò Ignis sub concauo Lunæ; quod patet; quia Terra sub Aquam descendit, Aqua sub Aerem, Ignis, vt leuissimus, super Aerem conatur esse, quantum potest; neque illi congruentior locus alius assignatur, quam supremus; neque proprius principaliori elemento denegandus est. Inter verò cœlestia corpora secundum Ptolemaicum systema Luna infima est, supra quam Mercurius, deinde Venus, tum Sol, Mars, Iuppiter, & Saturnus: postremò fixæ, & Empyreum. Secundum vero Ticonem, Luna, & Sol vertuntur circa Terram, vt Centrum; circa Solem vero reliqui Planetæ. Recentiores præhabitis accuratius obseruationibus, statuunt circa Solem verti Mercurium, & Venerem, & interuallo maiori etiam Martem; Iouem vero, & Saturnum circa Terram, vt circa Centrum.

10 Mundus sensibilis tum secundum se totum, tum secundum partes videtur obtinere figuram rotundam. Empyreum fortasse est: Ciuitas in quadro posita; de qua Apoc. 21. Sol, Luna, & Stellæ apparent ex suis, quas reddunt, imaginibus sphærica; vnde Sol eclypsatus videtur secundum partem sui disci diminutus in Aqua; vel ex specie luminosa per fenestræ rimas quascumque in pauimentum proiecta. Elementaria corpora configurantur concauo cœlesti; & Terra, & Aqua vnum physicum globum simul efficiunt, qui dicitur Terraqueus, vt innotescit, tum ex vmbra conica Terræ, & Aquæ faciente eclypsim Lunæ, dum intercipitur inter Solem, & Lunam ipsa Terra, & Aqua. Vmbra autem conica pro basi rotundum corpus habet; tum ex inspectione diuersa certi syderis, Ortu, & Occasu eiusdem, non eodem tempore omnibus, tam in Terra, quam in Mari existentibus; quia gibbositas Terræ, & Aquæ his impedit lineam visualem, non illis: sed præsertim ex eò, quod omnes partes æquè grauitent ad idem centrum, quantum possunt, vnde sequitur æquidistantia partium extremarum ab illo, quæ est ipsa sphæricitas.

11 Aqua in Terræ finibus pro Viuentibus terrestribus, vt in vase collecta, Mare dicitur; quod non est altius ipsa terra, quia vt est corpus fluuidū, minimè consistens, hinc & inde deflueret; & fluuij ad illud decurrentes ascenderent in locū eminentiorem.

12 Ori-

12. Originem ducunt ex Mari plurimi fontes, ac lacus; ij scilicet, qui ex superficie Maris altiori duci possunt; non enim ascendit aqua altius, quam sit locus, à quo descendit. Decurrit autem aqua per cuniculos subterraneos salebrosos, ac glareosos, per quos deponit salsedinem, & è Terra deinde dulcis erumpit. Aliqui etiam oriuntur ex pluuialibus in vnum coadunatis, vnde torrentes, qui ex magna siccitate siccantur. Illi vero, qui in altissimis montibus scaturiunt, vel à Mari ortum habent, quatenus aqua subter decurrens, terra spongiosa, ac arido pumice attrahitur ad summitatem montis, vbi dissoluitur in fontem; ità superficies summa panis in aquam iniecti trahit ad se humorem, quem non contingit; ita oleum exugit ellychnium è lucerna, quod guttatim demittit ex pendulo altero capite extra illam: Iuuat etiam hunc ortum fontium ignis subterraneus, quatenus attenuando aquam, illam eleuat. Vel oriuntur hi fontes, vt vult Arist. 1. meteor. ex aere plurimo vaporoso, qui in fornicibus montium, saxosis, ac spongiosis finibus frigidissimis, transmutetur in aquam, subinde nouo aere pro materia transmutabili per capaces meatus succedente; quæ aqua defluit in fontes, qua illi aditus patet: vnde perennantes fluuij. *De origine fontium.*

13 Maris salsedo habetur præsertim ex plurimis exhalationibus, quibus refertissimum est Mare, calidis, sulphureis, nitrosis, terrestribus, siccis, atque etiam humidis crassis, non benè decoctis; ex quarum permixtione fit sapidum. Aestus maris potissimum habetur à calore Lunæ; quatenus per mixtæ exhalationes, ac halitus diuersi, crassi, ac viscosi, modico etiam calore, vt patet ex musto, facile intumescunt, & æstuant; concitatis etiam è fundo spiritibus per ignes subterraneos. *De Mari.*

14 Dari autem subterraneos ignes in visceribus Terræ inclusos, ad fœcunditatem ipsius terræ, ad mixtionem metallorum, & fossilium in fodinis, in quibus non deficit pabulatiua materia sulphurea, & bituminosa; notum est ex montibus ignìuomis, ex aquis thermalibus, & non paucis ebullientibus, & similibus effectibus, naturalibus; & ex terræmotu, vbi accenditur sicca exhalatio, vel ob antiperistasim, vel ob attritionem, vel alia de causa extrinseca, & quærit maiorem locum non sine vi magna, & impulsu, vt res se habet in cuniculis militaribus.

15 Cælum valde probabiliter constat ex materia eiusdem rationis cum hac sublunari: ex propria tamen forma habet esse incorruptibile substantialiter, solis accidentalibus alterationibus subiectum. Tres Cœli sufficiunt, Planetarum, Fixarum, seu *De Cælo.*

Firma-

Firmamentum, & Empyreum. Horum primum fluuidum; reliquos duos eum communiori solidos esse censeo. Mouentur ab intelligentia assistente, non ab Anima informante.

Influunt Cæli cum suis astris in hæc inferiora, tam per lumen, & qualitates notas alteratiuas, quam per alias superioris ordinis ab elementaribus, quæ dicuntur qualitates occultæ, & communi vocabulo, Influentiæ Cælorum.

Hinc est, quod ex ortu, occasu, coniunctione, oppositione, & aspectibus diuersis syderum plura rectè præcognosci possunt circa Agriculturam, Nauticam, Medicinam, & Constitutionem, ac Alterationem humani corporis; nihil vero directè circa ea, quæ pendent ex nostra libertate: quare omnino vana est Astrologia Iudiciaria.

De Elementis. 16 Elementum ex 3. Cæli tex. 31: est illud corporum, in quod cætera corpora diuiduntur; ipsum verò est indiuisibile in diuersa specie. Quatuor sunt vulgata elementa, Terra, Aqua, Aer, & Ignis: Singula habent ex primis qualitatibus duas, vt proprias, alteram in summo, alteram in excellenti sine admixtione contrariæ. Terra in summo sicca, frigida prope summum: Aqua summè frigida, humida in excellenti: Aer ad summum humidus, calidus non ita: Ignis summè calidus, excellenter siccus: considerata tamen secundum puritatem propriæ naturæ; nam valdè impura pro generationibus sublunarium apud nos existunt.

Ignis, vt leuissimus, supremum locum obtinet sub concauo Lunæ. Terra grauissima infimum in centro Vniuersi, cui firma adhæret sine vllo motu trepidationis. Aer substernitur Igni super Aquam, quæ ex natura sua superfunditur Terræ: nunc verò in bonum viuentium facit simul cum ipsa Terra hunc physicum globum Terraqueum.

De qualitatibus Elementorum primis. 17 Calor congregat homogenea, & disgregat etherogenea; frigus congregat homogenea, & etherogenea: Humiditas facilè dicitur terminabilis alieno termino; difficile proprio: Siccitas facilè proprio difficile alieno.

Sunt qualitates positiuæ à substantia distinctæ; omnes actiuæ, licet comparatiuè, & in ordine ad mixtionem, siccitas, & humiditas dicantur passiuæ. Sunt primæ primitate præsuppositionis: Sunt contrariæ, ita vt simul in eodem subiecto remissæ esse possint, vt impleant latitudinem assignatam octo graduum; in summo intensæ simul esse non possunt, nisi per absolutam Omnipotentiam.

Elemen-

Elementa, quæ conueniunt in aliqua ex his qualitatibus dicuntur symbola; secus, dissymbola: inuicem immmediatè possunt transmutari, si congrediantur cum debita proportione actiuitatis, & resistentiæ passiuæ.

Qualitates symbolæ tam in Elementis, quam in alijs corporibus, v.g. omnes calores, probabiliùs sunt eiusdem speciei.

18 Ex primis oriuntur secundæ elementorum qualitates, Raritas, & Densitas, Grauitas, & Leuitas. Rarum ex phys. tex. 14. est quod habet parùm materiæ sub magnis dimensionibus, & Densum; quod habet multum materiæ sub paruis.

Rarefactio, & condensatio motus ad Raritatem, & Densitatem saluatur per penetrationem, & expenetrationem partium ipsius materiæ, à qua sic expenetrata per emanationem producitur noua quantitas, quæ deperditur in condensatione, dum penetratur; Non.n. omnis rarefactio, & condensatio saluari potest per intromissionem, & extramissionem alienorum corpusculorum: nulla verò per qualitatem, aut vbicationem maiorem, & minorem superadditam; aut per puncta inflata, ac deflata. *De Raro, & Denso.*

19 Grauitas, & Leuitas sunt qualitates superadditæ substantijs, & temperamento primarum; & dicuntur Virtutes motiuæ elementorum: Grauitas est principium motus deorsum: Leuitas, sursum. Elementa in sede propria non grauitant. *De Graui, et Leui.*

Proiecta vero mouentur per qualitatem ab impellente productam, quæ vocatur Impulsus. Hunc etiam sibi producit corpus graue in descensu; vnde motus naturalis in fine, violentus vero proiectionis in medio, velocior.

20 Ex 4. Elementis, vt ex corporibus simplicibus miscibilibus, componuntur cætera corpora sublunaria, quæ dicuntur mixta substantialia, integrantia hoc Vniuersum. Mixtio, qua miscentur miscibilia pro generatione mixtorum ab Aristotele dicitur: Miscibilium alteratorum Vnio. Vnde probabilius censemus elementa secundum substantiam integra, secundum qualitates suas retusa, formaliter manere in mixtis post mixtionem. *De mixtis, & mixtione.*

EX ORIENTALI, ET OCCIDVO SINV

QVARTA MARGARITA

EX LIBRIS DE ORTV RERVM, ET OCCASV.

Ex lib. de Ortu rerum, & Occasu.

1
RTVS, seu Generatio substantialis est à productio compositi substantialis dependenter à subiecto sustentante. Corruptio opposita: desitio eiusdem, subiecto eodem remanente. Generatio Viuentis in particulari, ex D. Thom. p. p. q. 27. ar. 2. est origo Viuentis à viuente per principium coniunctum in similitudinem Naturæ, saltem in proximo genere. Productio vero rei ex nihilo sui, & obiecti rectè dicitur; Creatio; vt desitio rei in nihilum sui, & subiecti, Annihilatio.

De Generatione.

2 Generatio vnius concomitanter vt plurimum, vel causaliter est corruptio alterius desitio enim seu primum non esse formæ in subiecto est secundarius effectus formæ oppositæ in illo productæ. Hic vero transitus subiecti de termino positiuo in positiuum, vt de ligno in ignem, dicitur Conuersio, habita ex vi repugnantiæ, quam habent extrema cum tertio ad peculiaria munera obeunda. Quod si hoc tertium manens esset aliquod accidens, conuersio esset Transubstantiatio, qualis est conuersio miraculosa Eucharistica, de pane in corpus Christi Domini.

3 In nulla generatione naturali fit resolutio vsque ad materiam primam. Sensus enim docet manere eadem numero accidentia, quæ immediatè ante productionem formæ præerant; vt docet te esse in primo, ac secundo quadrante horæ eumdem. Neque est assignare causam illorum destructiuam, & immediatè productiuam, nisi velis naturam nugari, vel formam introduci in materiam indispositam.

De efficiente causa generationis.

4 Causa efficiens generationis substantialis est substantia, non Accidens; quod solum, vt instrumentum, disponit materiam expellens contrarium, producens accidens congeneum substantiæ generandæ. Nemo enim dat, quod non habet: vnde causa, saltem adæquata, debet esse, vel perfectior quam sit effectus, qualis est æquiuoca; vel æquè perfecta, qualis est vniuoca.

poca: Inter accidens autem; & substantiam est ea maxima improportio, quæ potest intercedere inter entia. Sunt enim summa genera, & membra primò opposita, diuidentia ens; inter quæ propositio negatiua; scilicet substantia non est Accidens: habetur, vt dignitas, & principium indemonstrabile. Quare, cum inter substantias nunquam sit tanta improportio, asserimus ad effectum etiam nobiliorem inadæquatè, & partialiter concurrere substantias imperfectiores, ad quarum præsentiam non mortuam, & inertem, sed operatiuam, & viuam, fit talis effectus, pro quo disponunt materiam. Si enim substantiæ illæ instrumenta habent actiua sibi debita ad dispositionem materię pro substantia effectus, cur non habeat virtutem etiam effectiuam illius? ineptè quis negaret artem fabrilem in esse homini secum ex instituto suo deferenti fabrilia instrumenta, & clamanti se fabrum esse. Igitur elementa cum Cœlo concurrunt ad generationem fossilium, & mixtorum inanimatorum, plantarum, & herbarum; atque etiam animalium ex putri, quorum origo non esse potest rana vaga, quia effectus determinati assignanda est causa determinata, de qua verificetur propositio de præsenti: datur aliqua causa huius effectus: accidentia vero sunt magis improportionata, quam illæ substantiæ. quamquam orta ex putri, vt imperfectissima, fortasse non habent adæquatam causam in natura sine vllo absurdo. Ouipera generantur ex vi sementina substantiæ oui, organizante illam materiam, & viuipara ex anima matris. Deus autem supplet in eo, quod deest causis secundis; & sic habetur causa adæquata æquè perfecta, ac effectus. Neque est recursus ad Deum solum ita frequens, quasi esset Natura malè constituta, & nimis defectuosa.

5 Causa creata naturaliter non potest creare operando independenter à subiecto; potest tamen eleuari ad creandum, & ad hunc modum operandi in ordine superiori. Habens autem creatura creans terminum limitatum, & modum operandi dependentem à Deo, nullam inferret iniuriam omnipotentiæ. *De creatione, & potētia obedientiali.*
Est porrò cuique rei actiuæ potentia inchoata, & obedientialis actiua ad quodlibet ex peculiari ratione non repugnans, complebilis per eleuationem, vel intrinsecam, vel extrinsecam. Certè improportio effectus non obstat; nam de facto, vt docet fides, datur in Anima talis potentia actiua, & passiua ad effectus improportionatos, ad actus, & habitus supernaturales, ad visionem beatificam, ad gratiam sanctificantem, lumen glo-

riæ, Vnionem hypoſtaticam; & vſtionem animarum in igne Inferni, iuxta communiorem, & plures alios. Atque hoc valdè congruit, & dominio, & Sapientiæ ſupremi Artificis Dei,quod ſuis creaturis fuerit fabricatus talia inſtrumenta, vt ad omnes vſus poſſibiles potuerit illis ad libitum vti: nonne magnam laudem aſſequeretur Artifex creatus, ſi conficeret ſibi inſtrumentum pluribus diſparatis idoneum?

De Alteratione.

6 Alteratio, quæ famulatur generationi, eſt latè accepta, motus ad accidens; ſtrictè vero, ad qualitatem tertiæ ſpeciei, & præſertim ad contrariam, vel mediam ſenſibilem: alia eſt corruptiua, quæ tendit ad generationem vnius, quam ſequitur corruptio alterius: alia eſt perfectiua tendens ad conſeruationem ſui ſubiecti, & perfectionem. Sine morulis continuari poteſt ſucceſſiuè per partes aliquotas minimas ſubiecti, & ipſius qualitatis, non per partes proportionales: alioqui nunquam aſſignaretur initium, & finis alterationis, neque certa intenſio qualitatis; quia in proportionalibus neque prima, neque vltima abſolutè aſſignari poteſt,quin prior, quin poſterior.

De intenſione qualitatis.

7 Qualitas habet, vt proprium,intendi,ac remitti, ideſt in eadem parte ſubiecti fieri maior, quatenus gradus additur gradui; & minor; quatenus gradus, ſeu pars detrahitur à gradu. Eſt enim intenſio motus acquiſituus qualitatis, & remiſſio deperditiuas partium, quæ erant intra partes; vt accretio acquirit partes, & decretio amittit partes, quæ erant extra partes quantitatis.

De homogeneitate graduum.

8 Hi gradus qualitatis homogenei ſunt: ſicuti enim fit extenſio quantitatis per partes eiuſdem rationis, cur non etiam intenſio qualitatis? Deinde ſi etherogenei eſſent, gradus inferior adueniente perfectiore eſſet ſuperfluus, et gradus perfectiſſimus, octauus ſcilicet caloris, tolleretur ab imperfectiſſimo, nempe à primo contrarij frigoris. At plures primi à Deo poſiti in eadem parte ſubiecti, cur quæſo non facerent intenſionem? grauitates, vt vnum, in pluribus granis æquiualent grauitati intenſæ plumbi in ſtatera: ſimul in vno grano collocatæ cur non dabunt æquè intenſam grauitatem, ac ſit grauitas plumbi? idem dico de pluribus luminoſis, habentibus ſingulis modicam lucem æqualem. Dicuntur verò primi, ſecundi, tertij, prout à Deo ſunt determinati, et producti à cauſa primò, ſecundò et tertiò: quare non ideò calidum vt 5. calorem non producit in calido item vt 5. quia non habeat gradum 6. perfectiorem; ſed quia adæquatum agens vniuocum non operatur, ſeu non promouet

mouet passum, supra suam intensionem, quia illud sibi dissimilaret, vt ipsa docet experientia.

9. Causa efficiens alterationis, et qualitatis est aliquando solum accidens, cum est in subiecto sibi extraneo, vt calor in aqua; aliquando sola substantia, vt cum per emanationem aqua calefacta reparat sibi suum frigus, aliquando substantia simul, et accidens, quod determinat ipsam substantiam ad productionem tantæ, vel tantæ intensionis; ideò sine sua qualitate substantia, quæ dicitur vniuocè operari, non agit in extraneum subiectum. In Reflexione causa maioris intensionis sensibilis prope obstaculum assignatur Agens principale, concurrente ipso obstaculo qualitate directa affecto, quæ in ipso fortior est, vt in subiecto densiore: sic enim multiplicantur causæ ad melius saluandas experientias, ac nouas directiones, et subinde nouum augumentum qualitatis in pluribus reflexionibus: qualitas autem directa cum agente principali non est improportionata ad producendam reflexam. In Antiperistasi verò, ac Præclusione, si qualitas, quæ verè intenditur, est debita, et naturalis subiecto, vt cum intenditur frigus aquæ, quæ in grandinem, ac niuem cogitur; intensionis huius causam statuo intrinsecam ipsam aquæ formam substantialem, quæ ad sui conseruationem habet meliores vires etiam exerere sub certis limitibus, quando petitur contrario obsistente: si verò est indebita subiecto, vt cum calefit aqua putealis in æstate, causam extrinsecam assigno; nempe exhalationes, et halitus inexistentes, et occurrentes, qui à contrario refugientes se magis vniunt, & fortiores agunt in partes remissas; easque intendunt. *De causa alterationis.*

10 Qualitas propagatur ab Agente per medium sphæricè vniformiter difformiter semper minus in partibus remotioribus ab ipso agente, si cætera sint paria; & quidem per proportionem potius geometricam, & inæqualem; quam per arithmeticam æqualem; nam videtur propè agens fieri in parte determinata v.gr. ab extremo ad extremum palmi, vnius maius decrementum, quam fiat ab extremo ad extremum alterius palmi remotioris ab agente. Nunquam vero agens tantam intensionem producit in passo, quantam habet in se, alioquin cresceret actio in infinitum. quare cum ipsa qualitas producta sit determinatiua suæ causæ ad productionem nouæ qualitatis semper se minoris in sequentibus partibus medij, & passi, tandem peruenitur ad minimum qualitatis, quo finitur actio seruata proportione intensionis, & remissionis, prout cœpta fuit actio, & fuit *De propagatione qualitatis.*

agens

agens in his, vel illis circumstantijs, determinatum initio ad tantam intensionem in primo minimo subiecti; licet enim nunquam supra propriam intensionem, vt est causa adæquata, infra illam tamen ab extrinseco passo magis proportionato, à contrario obsistente, et alijs circumstantijs molis, ac densitatis diuersimode determinari potest initio suæ actionis ad hanc, vel illam proportionalem propagationem suæ qualitatis. Densitas enim, et moles non augent virtutem causæ, sed applicant eam melius, ac determinant ad effectum, vim illius non excedentem, qui extra illas circumstantias non produceretur.

De resist. Pass., Actione, & Reactione.

11 Vt sequatur actio debet intercedere proportio maioris inæqualitatis inter actiuitatem agentis, et resistentiam passiuam passi, qua formaliter exigit passum perseuerare in esse; hæc enim minor esse debet, vt patet ex terminis. Resistit autem passum ad præsentiam contrarij, duplici quadam resistentia, et totius, et partis; seù secundum omnes partes simul, et singulas etiam seorsim, vt acies bellica secundum omnes milites collectiuè, et distributiuè; vt primi cadant, cœteris integris. Sic enim intelligitur quomodo formicæ ambulantes terant marmor, et gutta lapidem cauet sæpius cadendo: et cur agens validum totum simul non vincat passum debile, sed successiuè per partes, et cur aliquando non sequatur actio, quæ semper sequeretur, si solum secundum minimas particulas proximiores passum resisteret contrario agenti secundum omnes suas. Quod si passum est actiuum, etiam actiuè resistit, reagens aliquid in ipsum agens; vnde datur actio, et reactiò, passio, et repassio naturaliter, secundum eadem contrarietatem qualitatis, secundum eadem partem subiecti, et eodem tempore: sunt enim agentia necessaria debitè inuicem applicata: et hoc idem experientia docet, dum nix manu calefacta liquescit, et manus niue frigesit. Idem autem propriè non mouetur motibus contrarijs; neque enim contrariantur termini, nisi supra latitudinem octo graduum; neque fortasse pars non repassa agit in repassam in pugna, sed post pugnam, vt miles vulnus curat, reparans qualitatem deperditam.

De actione in distans.

12 Ad agendum etiam naturaliter requiritur contactus agentis cum passo: non enim datur actio naturalis in simpliciter distans, vt experientia docet in qualitatibus calore, frigore, luce, sono, odore, et quacumque alia nota qualitate; si quidem interposito inter agens, et passum obstaculo, retardatur actio, vel penitus impeditur, si sit obstaculum impermeabile. Atque

hoc

hoc videtur exigere bonum vniuersi; vt actio violentis agentis possit interrumpi ad hoc vt præsertim viuentia possint tueri se à contrario, et se conseruare. Sufficit autem virtualis contactus ad agendum, quo agens applicatur passo per aliquam qualitatem, vel à se diffusam, vel inuentam in medio, quam, nisi inueniret, produceret. Hoc pacto Cœli approximantur visceribus terræ ad productionem metallorum, per qualitates lucis, caloris, et influentiarum. Ita panes ignis in fornace remotiores agunt in passum distans per contactum caloris inuenti in medijs partibus eiusdem ignis: ideò enim plus calefit, qui directè sistitur ad os fornacis, quam qui ad latus, quia etiam partes remotæ directè oppositæ in ipsum agunt. Nulla verò experientia euidens opponitur huic notissimo modo operandi naturæ: quare si quæ afferuntur; vel erit in illis assignanda aliqua qualitas sympatica, vel antipatica per medium producta, vt in fascinio lamiarum, et vi attractiua magnetis, licet in medio, ob illius incapacitatem, non habeat effectum, quem habet in termino; ita quoque odores, soni, et qualitates intentionales, non eodem modo medium afficiunt, ac potentiam; vel effectus ab agente simpliciter distante, vt curatio vulneris ex vnguento Armario, censeri poterit superstitiosus ex implicito pacto cum Dœmone. Si enim hoc indicium dignoscendi effectum superstitiosum à naturali tollis, quod, quæso dabis? proportio enim causæ cum effectu à posteriori dignoscitur, quatenus hic ponitur ad præsentiam illius in certa distantia, & positis determinatis conditionibus ad agendum.

13 Item distinctio saltem inadæquata inter agens, & passum ad actionem vniuocam requiritur. quare idem in se ipsum non agit se promouendo vniuocè ad vlteriorem perfectionem: ageret enim supra propriam intensionem, & se intenderet vsq; ad summum contra experientiam, quę docet calorem in aqua non augeri, sed potius minui; æquiuocè verò potest, vt patet in aqua, quæ reparat suum frigus, & in viuente; quod habet suos actus vitales, ac sensationes, quibus perficitur. *De actione eiusdem in se ipsum.*

14 Etiam dissimilitudo in gradu, vel specie qualitatis est conditio; ad hoc vt sequatur actio vniuoca totalis, & adæquata; quare simile in gradu, & specie, non agit in omnino simile, vt causa totalis; quia cum non sit maior ratio, cur potius vnum, quam alterum agat, se inuicem intenderent vsque ad summum: & quodlibet ageret supra pro priam perfectionem, ac virtutem, quia supra propriam intensionem; est enim intensio propria *De actione similis in simile.*

per-

perfectio qualitatis, extensio verò accidit illi, vt est qualitas; & conuenit solum, vt est qualitas materialis. Naturam autem agentis vniuoci, vt vniuocum est, hanc esse, vt ignis est calefacere, nobis innotescit experientia; aqua enim calida, vt duo, aquam calidam, vt duo, non intendit, fax luminosa vt tria luminosam facem vt tria, non magis illuminat. Ratio peti potest ex fine in qualitatibus alteratiuis, quia habent assimilare sibi passum, quantum possunt, vt consulant suæ corruptibilitati per propagationem suæ speciei, & disponant materiam ad propriam substantiam; quo fine habito, cessat actio, quæ habetur ex fine. Verum vt causa partialis simile agere potest in simile, vt patet, quia dum gradus caloris vt 6. producunt calorem vt tria, tres gradus caloris in causa adæquata concurrunt ad talem effectum sibi similem: & ego ipse igni proximus à calore mihi immediato existente in aere calefio, et quidem æquè, imo plus, quam sit calidus talis aer. Dissimilitudo autem solum in mole, aut in densitate non sufficit ad hoc, vt sequatur actio adæquata inter omnino similia; quia virtus actiua, quæ est intensio, non augetur ex mole, nisi extensiue; neque ex densitate fit maior; sed solum applicantur magis; et plures partes: vnde verificatur illud axioma: Virtus vnita fortior se ipsa dispersa. Qualitates verò intentionales similes, si tamen vniuocè propagantur, permiscentur propriè non intenduntur in medio, vt enim sunt repræsentatiuæ, et vicariæ suorum principiorum ex suo munere ac natura retinent suam distinctionem sine confusione: et licet similes sint, tamen non possunt produci ab alio principio simili; ita species visilis albi, A, non est producibilis ab albo, B.

De maximo, & minimo extensionis.

15 Necessaria insuper est ad naturalem operationem tam ex parte causæ, quam ex parte subiecti, et effectus quædam determinata moles, et extensio, infra quam res naturaliter neque agere, neque pati potens, neque fieri, neque separata ab alijs partibus conseruari. Quæ moles vocatur minimum quod sic; seu terminus intrinsecus paruitatis. Hoc minimum naturale; seu physicum taxat sibi tam viuens, quam non viuens, quia res quælibet materialis est naturaliter ab intrinseco determinata ad certam mensuram in quantitate, vt in cæteris dispositionibus. Deinde experientia docet murem nullum fuisse minorem formica, et nimia macie animal perire; aqua etiam in particulas minutissimas diuisa corrumpitur, quia ex suo minimo in minimum aëris per diuisionem transit; ita enim Natura ordinauit,

nauit, ad mutuas vicissitudines generationum, vt quod est vni minus minimo, alteri sit sufficiens minimum, ne materia maneret sine vlla forma, aut cum forma sine dispositione. Viuenti vero maximum etiam, quod sic, extensionis, seu terminus intrinsecus magnitudinis naturalis conuenit, vltra quem non se extendit: hinc crassitie satiscit, et sua mole concidit arbor, arescit herba, pinguedine moritur animal. Exigit enim viuens ad certas functiones vitæ organa determinata, quæ nimis magna inepta sunt, vt nimis exilia. Homo longus vsque ad concauum Lunæ quam ineptus esset ad vsus humanos? quot milliaria conficeret cibus antequam perueniret ad stomachum? antequam ori cibum inferret manus? Non viuens vero, quia ab intrinseco se non promouet ad suam molem, tantum potest crescere, quantum illo additur finitè in infinitum ab extrinseco. quod est id, quod dixit Aristoteles 2. de ani. t. 41. ignis augmentum in infinitum abit; quousque fuerit combustibile.

De maximo & minimo intensionis ac remissionis.

16 Qualitas etiam habet sua minima intensionis, ac remissionis per quæ propagatur. ac producitur per minima subiecti: sic enim rectè saluantur initium, et finis alterationum, et determinatæ intensiones, quæ sunt in subiecto, et certæ dispositiones ad formas substantiales, quæ incipere debent intrinsecè, vt de illis verificetur: Nunc primò est forma in subiecto. quod sine absurdo verificari non posset, si per proportionales partes qualitas dispositiua produceretur, quia de ista non verificaretur: Nunc primò; cum non sit prima pars in proportionalibus. quare vel deberet præcedere materia cum dispositione sufficienti ad formam sine forma, vel deberet esse forma in materia sine sufficienti dispositione: vtrumque physicum absurdum ex productione qualitatis per proportionales; non per minimas aliquotas. Pro maximo verò, & termino intensionis naturale statuitur à Philosophis latitudo octo graduum, vltra quam Agens, licet valens, & applicatum passo, nil amplius producit qualitatis.

De primis qualitatib. alteratiuis Elementorum.

17 Qualitates alteratiuæ sunt quatuor: Calor, Frigus, Siccitas, & Humiditas; omnes positiuæ sunt à substantia distinctæ realiter; ea enim immota variantur: Sunt primò dispositiuæ ad substanciales formas. vnde dicuntur primæ primitate præsuppositionis in materia. Sunt etiam primò contrariæ, inuicem se à subiecto eodem expellentes; quoties tamen simul excederent dictam latitudinem intensiuam octo graduum: inter enim hanc latitudinem simul pacificè manent, & constituunt com-

plexionem, ac temperamentum debitum formis mixtorum; ad quæ simul cum elementis miscibilibus ordinantur. Neque aliud nos docet experientia, cum videmus tantum de calore destrui in subiecto, quantum est productum de frigore in illo.

18 In ordine ad mixtionem rectè describuntur ab Aristot. tex.8. in concreto: Calidum, quod congregat homogenea, & disgregat etherogenea; frigidum, quod congregat homogenea, & etherogenea; Humidum, quod est facilè terminabile termino alieno, difficilè proprio: siccum, quod facilè proprio, difficile alieno terminatur. Sic homogenea idest liquabilia, ac tenuabilia, & quæ ad aliquam homogeneitatem reduci possunt, ad eam calore reducuntur; frigore hæc cum ethetogeneis, seu diuersæ liquabilitatis, & ponderationis, ac consistentiæ, incorporantur, & consolidantur. Ipsa verò miscibilia per humiditatem facilè habent sic misceri, ac terminari; siccitate verò retinere corpulentiam, quam recipiunt, & proprios terminos, quos quæ firmius retinent, vt lapides, sicca absolutè dicuntur; quæ minus, vt metalla, humida mixta appellantur. Hinc est quod comparatiuè, & in ordine ad mixtionem consideratæ, siccitas, & humiditas dici solent passiuæ qualitates primæ; cæterum et ipsæ actiuæ sunt: sal enim carnes exsiccat, et conseruat à putredine; loca humida eas humectant, vt putrescant. Siccitas etiam coagulat vt dicitur 4. meteor. cap. 54. coagulare autem est agere.

19 Ex his primis duæ propriæ sunt vnicuique elemento miscibili, considerato secundum propriam naturam, vna in summo, altera in excellenti sine admixtione contrariæ, quæ sine necessitate admittitur in corpore simplici elementari. Terræ siccitas summa, frigus prope summum; Aquæ frigus in summo, humiditas in excellenti. Aeri humiditas summa, calor non ita. Igni calor in summo, siccitas prope summum. Hæc autem distributio videtur congruentior harmoniæ Naturæ, quam vlla alia. Si quidem et cuilibet qualitati tribuitur secundum suam perfectionem proprium subiectum; et nulli elemento, corpori simplici, assignantur qualitates contrariæ; et distribuuntur ita, vt rectè vnum sit locus congeneus alteri, cum diuersitate, quam docet sensus. Non enim apparet in duobus elementis eadem qualitas in eodem gradu: est enim Terra siccior igne, et ignis maximè actuosus, melius congruit cum siccitate, quæ cos caloris est, neque facilè terminatur alieno termino; violenter enim detentus, nisi per rimas expiret, suffocatur, aut dirumpit repagula.

20 Ele-

20 Elementa, quæ aliquam similem ex dictis qualitatibus habent, vt Ignis, et Terra; Ignis, et Aer, symbola dicuntur; secus verò, dissymbola. Qualitates symbolas probabilius est, tam in elementis, quam mixtis. V.gr. omnes calores Cœlestem, Elementarem, et Vitalem, esse eiusdem rationis, ac speciei. Intenduntur enim simul, petuntur formaliter ab eodem contrario; et eumdem habent effectum primarium calefaciendi, rarefaciendi, congregandi homogenea, et disgregandi etherogenea: quod si alios effectus diuersos pręstat calor cœlestis pro viuentium generatione, et alios vitalis in animali; hoc euenit tum ex diuersa temperie eorumdem calorum, tum ex consortio aliarum qualitatum, et diuersarum potentiarum, ac principiorum substantialium, quorum sunt instrumenta. Alioquin ipse calor vitalis esset diuersus specie, in hepate, corde, et ventriculo; nam in his membris operatur diuersa. Quin imò ignis ab igne diuersus erit, quia ceram liquefacit, et lutum indurat. *De Elementis vt Miscibilibus.*

21 Præter has primas actiuas, & passiuas qualitates insunt Elementis secundæ, vt propriæ, Grauitas, ac Leuitas, quæ illorum dicuntur virtutes motiuæ, quibus recta ab intrinseco feruntur ad suas sedes, quoties ab illis dimouentur. Est Grauitas in Terra principium motus deorsum simpliciter; in Aqua, secundum quid: est Leuitas in Igne principium motus sursum, simpliciter; in Aere, secundum quid; diuersæ, vt ad diuersos terminos determinatæ. Distinguuntur realiter à substantijs elementorum, & à complexione primarum; quia sæpe primæ variantur, non hæ; vt patet in aqua calefacta; & sæpe istæ mutantur, immotis substantijs, vt cum terra, & aqua eleuantur in exhalationes, & vapores. Oriuntur per emanationem à formis suis substantialibus, prout diuersimodè dispositis; producuntur agente alterante. Grauia dum feruntur deorsum, sæpe sibi qualitatem impulsiuam, seu impulsum producunt: Quod patet, tum quia velocior est in fine motus illorum; tum quia quo ab eminentiori loco descendunt, eò se altius figunt in terram, & maiorem impetum imprimunt in subiectum corpus, at fortiùs indè resiliunt, vel recta sursum, vel ad latus, prout ipsa qualitas impellens recipit nouam directionem motus ab illo obstaculo; in quod taliter, vel taliter, per hos, vel per illos angulos impingit: non omne tamen corpus resilit, neque ex omni obstaculo, sed id resilit, cuius partes habent posse aliquo modo comprimi, & iterum in pristinum se restituere; & ex obstaculo duro resistente non molle recipiente corpus mobile. Hoc impulsu mouentur *De Grauitate, Leuitate, & Impulsu.*

multò magis elementa, & quælibet alia mixta; quando violenter proijciuntur; neque enim alia commodior causa assignari potest talis motus; cum iam proiectum est à proijciente elongatum. Hic violentus motus in medio solet esse velocior, tum ob aërem accurrentem, & impellentem, tum ob impulsum subinde alias particulas ab impulsu productum: qui deinde languescit, & tandem totus perit. Verum cum elementa manent in proprio loco, nullo modo grauitant, aut leuitant. Natator enim non percipit pondus aquæ, neque qui est in altissima Turri ascensum aëris. Sed neque est ratio cur grauitent, ac leuitent partes inter se, quia vna non est alia grauior, aut leuior; neque omnes possunt esse indiuisibiliter in suo centro, ac loco. Impulsus verò producitur per aliquem motum localem impellentis, & impulsi aliqualiter resistentis, qui motus, vt sæpe est minimarum particularum nonnisi post longum tempus fit nobis sensibilis. Ita lapis diutius super asciculam grauitans, tandem eam frangit; ita tenerum acumen flosculi nascentis duras glebas, & caprificus ipsum marmor scindit, à quo oritur.

De Raro, & Denso.

22 Habent quoque elementa propriam Densitatem, ac Raritatem. Densum verò in concreto dicitur 4. phys. tr. 84. quod habet multum materiæ sub paruis dimensionibus: Rarum verò, quod habet parum materiæ sub magnis. Motus ad Raritatem, ac Densitatem, quæ sunt qualitates speciei, vt figuræ, dicuntur Rarefactio, & Condensatio; quas explicamus per penetrationem, & expenetrationem inadæquatam partium materiæ, & formarum inexistentium; & per emanationem nouæ quantitatis à materia in rarefactione, quæ deinde deperditur in Condensatione: Neque enim alio modo explicari possunt ad captum intellectus nostri: neque est absurdum physicum, quod quantitas, vt proprietas, emanet ab essentia materiæ; quoties expenetrata vi agentis naturalis, vel exigente forma, sub qua est, debet secundum suas partes occupare maiorem, & nouum locum; neque est absurda penetratio partium materiæ sub vna, eademque quantitate; de facto enim materia ipsa, & formæ substantiales partiales, & principalis, & plures accidentales sub vna quantitate in omnium sententia penetrantur. Qui verò nobiscum non philosophantur in hac re, tenentur admittere aliquod absurdum physicum; vel captiuare intellectum, non in obsequium fidei, sed Naturæ, asserentes, quod est imperceptibile. Absurdum quidem est, vel quod quanta ipsa se penetrent; vel quod puncta corpora physica replicentur, vel existant in loco definitiuè, vt

 spiritus

spiritus; vel quod vnum tale punctum inflatum occupet palmare spatium, diuisibile in plures palpabiles partes, quibus respondeant puncti partes, & partes. At verò est planè imperceptibile, quod illud corpus, quod adæquatè palmari loco commensurabatur, vt pars responderet parti, & totum toti, sine excessu vllo, sine defectu; modo vel deficiat absq. eo, quod pars vlla sit dempta, aut penetrata; modo excedat, absque eò, quod pars vlla sit addita, aut expenetrata, aut replicata. Neque vllum extrinsecum additum, siue modale, siue reale, potest facere, vt physicè partes immultiplicatæ commensurentur partibus pluribus loci, quam sint ipsæ, aut non demptæ, paucioribus. Imperceptibile quoque est, quod omnis rarefactio & condensatio fiat per intromissionem, vel extra missionem extraneùm corpusculorum. Quæ quæso corpuscula introduci possunt, dum Bombarda exploditur, & emittitur ingenti impetu ac fragore globus æneus? quæ dum cucurbitę ęgrotis humeris applicatæ carnem, & sanguinem cient? quæ in thermoscopio? In quo Aer, & Aqua inclusa vicissim occupant maiorem locum, & indicant gradus frigoris hyberni, aut caloris ęstiui.

De transmutatione Elementorum.

23 Elementa, vtpotè actiua, & per suas qualitates contraria, possunt ita congredi, vt vnum substantialiter in aliud, tam symbolum, quam dissymbolum immediatè transmutetur; quoties in congressu alterum ob modicissimam resistentiam formalem amittit penitus vnam de suis debitis qualitatibus, aut densitate, de leuitate, ac grauitate, quod illi opus est. Ita guttæ aquæ, & puluiculus in fornacem coniecta in ignem vertuntur. Ita titio immersus in vas aquæ, aut in terram defossus, vt expirare non possit, transit in terram, & aquam. materia enim illa dispositionibus ad ignem necessarijs spoliatur: neque vlla alia forma est informanda, quam illa, vel aquæ, vel terræ, cuius dispositiones sunt introductæ. Item ignis quotidie in aërem conuertitur, & aer in cauernis spongiosis, ac frigidissimis in aquam, vnde secundum Aristotelem origo plurium fontium.

De Mixtione, & Mixtis perfectis.

24 Quod si, Cœlo moderante illorum actiones, & per influentias, ac proprias qualitates concurrente, ita congrediantur cum debita proportione, vt per minutissimas particulas commisceantur, & attemperentur qualitates primæ & secundæ; vnde resultet temperies debita alteri formæ substantiali à formis elementorum, quæ dicitur forma Mixti; non intereunt in congressu, sed formaliter cum qualitatibus quidem proprijs refusis, sed substantijs integris, simul manent cum eadem forma Mixti;

atque

atque ita generantur mineralia, & fossilia, marmora, lapides in visceribus Terræ, & alia huiusmodi per mixtionem horum miscibilium. Definitur enim Mixtio ab Arist.cap.10. Miscibilium alteratorum vnio: quæ autem alterata vniuntur, non sunt corrupta. sed substantialiter Mixta non plus inter se differrent, quam ipsa corpora simplicia elementaria, si constarent vnica substantiali forma. Addo quod elementum 5. Met.tex.4.dicitur id, ex quo inexistente fit aliquid, neque sufficit, quod virtualiter existat,idest per suas retusas qualitates,& virtutes: alioquin & ipsum elementum alteratum esset verè Mixtum; & animal diceretur Mixtum ex herbis, ac cibis, quibus vestitur, quia alimenti plures qualitates in alito manent, vt apparet ex carnibus odoriferis, ac sapidis auium. Dicere autem, quod maneant potentia ex eò quod mixtum possit resolui in ipsa elementa, est præbere argumentum pro nostra sententia. Nam si videremus ex arbore mel fluere; si ex vase lac;si artefactum resolui in ligna, corium, gluten, & ferramenta,nonne rectè assereremus ea præfuisse in illis, cum nulla causa assignari possit illorum de nouo productiua? At videmus cadauer resolui in humorem; in puluerem,in halitus aereos, & igneos: Experimur hoc idem in combustione ligni. sed etiam ex silice ignem excutimus; corpora de se frigida per meram attritionem, & motum calefacimus; ergo latet ignis in Mixto, qui ex partium attenuatione prosilit, restitutus ad propriam temperiem; & causa est illius caloris. Non sunt tamen in qualibet particula designabili, in qua est forma Mixti, omnes formæ elementares, tum quia nulla causa illarum efficiens assignari potest; tum quia satis est si plus vno elemento sit in quolibet minimo physico Mixti, vt verè dicatur; omnis pars Mixti Mixta. Ita neque in qualibet parte Mixti animati sunt omnes formæ partiales substantiales carnis,ossis, &c. sed solum in toto physico minimo, quod est necessarium, vt anima informetur. Verum licet in nostra sententia omnia Mixta videantur habere materiam etherogeneam, tamen illud Mixtum homogeneum dicitur, in quo toto vna est substantialis forma Mixti, & similis temperies, & complexio qualitatum; & cuius singula minima physica eodem modo se habent; neque apparet etherogeneitas in vlla parte notabili: illud verò etherogeneum, quod partes notabiles substantialiter; & accidentaliter diuersas habet, vt patet in corpore organico Animalis. Temperamentum autem aliud ad iustitiam, quod ad exigentiam formarum distribuitur cum iustitia; aliud ad pondus, in quo qua-

litates

litates contrariæ attemperantur, veluti in lance, vt alteram non excedat in virtute actiua, & resistitiua valde probabile est dari huiusmodi temperamentum in rerum natura ad exigentiam alicuius formæ Mixti. Hæc verò forma Mixti, vt dispositiones, ac qualitates sibi directè conseruat, & tuetur à contrarijs; ita, indirectè saltem conseruat, & continet in officio ipsa elementa, pro quorum conseruatione, ipsa qualitatum combinatio sufficit in ipso Mixto; vnde est quod modicus calor, & igniculus natiuus piscis in medio Oceano viuit.

25 Innumeræ verò minutissimæ particulæ elementares ab alijs separantur, & continuò exhalant: ex sicco corpore igneo, & terreo dicuntur exhalationes, & spiritus; ex humido aqueo, & aereo vapores, & halitus. Ex his variè commixtis, & accidentaliter affectis secundum diuersam configurationem, densitatem, raritatem, durationem, illuminationem, accensionem, & colorationem in hoc, vel illo loco, habentur plura, & diuersa Mixta imperfecta, quæ non habent propriam substantialem formam ab elementaribus distinctam; quare alterata non habent ab intrinseco reparare pristinum statum. Dicuntur Meteora, humida, sicca, colorata, lucida, & accensa. Humida quidem, quatenus vapores vi frigoris, vel concrescunt in guttas Roris; vel decidentes in terram successiuè congelantur, & extenduntur in vellus Pruinæ; vel constipati opacantur in Nubes, vel diffluunt in Pluuias, vel cum terrestri portione, salnitralis spiritus coagulo permixti, rarescunt in Niuem; vel solidantur in glaciem; vel rotundantur in grandinem; vel aliquando durescunt in lapides. Vapore etiam cum subtili exhalatione corporato Mel gignitur, quod apes ex floribus colligunt; & Manna, species, vt aiunt, Roris. Lucida verò, & colorata sunt, quatenus vapores ritè dispositi, perspicui quidem, & tenues, sed cum aliqua densitate, & opacitate recipiunt à Sole lumen, quod vel Iris ex guttulis roscidis compacta, soli opposita, ad nos reflectit sine Solis imagine, vt solent plura speculi fragmenta iuxta se inæqualiter disposita; vel Parelia simul cum imagine corporis lucidi Solis reddunt, veluti integrum speculum; vel Halo refractum emittit, vt facit crystallum; est halo corona circa aliquod astrum; vel virgæ ad solis latera protensæ versus terram, et vorago in medijs partibus densior et opacior, reuerberant. Halo, et Virgæ aliquando Iris semper variè coloratur ob variam permixtionem lucis, et diuersæ opacitatis nubis, vt color obscurior appareat, vbi maior opacitas; et quoniam ex sphærico

De Meteoris, ac Mixtis imperfectis.

solis

solis corpore radij circumquaque diffunduntur per roscidam nubem in circulum; ideò ex eadem nube reflectuntur per angulos equales angulis incidentiæ ad oculum; vnde semicircularis, et arcuata Iris apparet oculo existenti in linea recta transeunte per centra Iridis, Solis, et oculi; quod si existeret oculus in loco, seu linea superiori, videret Iridem semicirculo maiorem. Accensa verò meteora, et ignita fiunt, quatenus exhalationes plures constipantur, atteruntur inuicem, per antiperistasim accenduntur, et pro diuersa configuratione, ac duratione diuersa sortiuntur nomina: Ignis fatuus super cœmeteria; Castor, Pollux, et Helena in antennis nauium in infima regione. Draco volans, Stellæ cadentes, saltantes Capræ, Fulgura Tonitrua, Fulmina in media: Lancea, Ignis perpendicularis, Trabs, Fax, Lampas, Cometæ sublunares in suprema. Postremò sicca ex prædominio exhalationum habentur, vt Terræmotus, et Venti, quorum species sunt Procella, Typhon, et Præster; quatenus plures spirationes ascendunt in cauum nubis, vbi per attritionem, & antiperistasim incalescentes rarescunt, & quærentes maiorem locum, vt pila ex bombarda, vel fulmen è nube versus terram detruduntur, & gignitur Procella. cum plures huiusmodi flatus sibi occurrunt in diuersa nitentes, in se rotantur in gyrum, & vorticem faciunt; sæpe etiam sic contortus flatus è nube erumpit, & dicitur Typho absorbens in Mari nauigia, & in Terra quercus euellens; hi flatus si accensi descendant Præsteres appellantur. Venti transuersaliter efflare solent, tum ob diuersos motus, quos habent exhalationes, dum resiliunt à contrario dissultanti impetu, & se se vehementer impetunt sine ordine; tum quia vt leues ascendentes sursum, & vt contrariæ deiectæ deorsum, sortiuntur tertium motum transuersalem; Alij verò salubres; alij noxii Venti sunt pro diuersitate ipsarum exhalationum, & ob affectiones receptas à regionibus per quas transeunt, & ab astris, à quibus sæpissimè excitantur. Terræmotum pari modo efficiunt exhalationes subterraneæ; quatenus coadunatæ in magna copia, & per attritionem; vel antiperistasim, vel ignes subterraneos accensæ, vel calentes, quærunt maiorem locum; vnde quatiunt magno impetu Terram obsistentem, & sibi ruinis etiam ædificiorum exitum faciunt. Ex hac quoque materia halituum diuersorum proximè gignuntur mixta perfecta inanimata, præsertim fossilia & mineralia in visceribus Terræ, quæ habent propriam formam substantialem, per quam diutiùs in suo esse conseruantur, & alterata reparant suas

qua-

qualitates. Diuiduntur mineralia à Recentioribus in quinque genera; in Terras insignes, Succos concretos, Lapides, Metalla, & ex his mixta. Terræ insignes dicuntur, quæ aliquo sapore, aut colore, aut peculiari aliqua qualitate insigniuntur. Succus concretus est fossile facilè humido resolubile, quod non lentescit malleo: alius macer ex liquore, vel permixto cum terra vt sal, & nitrum, vel cum aliquo metallo vt chrysocolla cum auro; vel cum alio mixto, vt alumen, & attramentum sutorium; alius pinguis, vt sulphur, & bitumen. Lapis ex halitu sicco, & terreo prædominante beneficio caloris coquentis, & frigoris constipantis genitus ob siccitatem friatur, & teritur, dum partes dissolutæ discontinuantur, & rediguntur in puluerem. Lapis nitens lucidus, ac coloratus dicitur gemma, & ob raritatem in pretio, pretiosus. Metallum ex halitu humido, & aqueo prædominante calore coctum, & frigore coagulatum; vnde malleo ductile est, & igne liquabile, seu fluxibile in liquorem, quatenus partes sibi cohærent etiam solutæ, et continuatæ fluunt. Reliqua mineralia vel leuioribus ictibus conteruntur, vt alumen, et Marchesita, vel attrectatione, et calore mollescunt, vt bitumen, et attramentum sutorium, vel soluuntur humido simul, etteruntur ictibus, vt Sal, Terræ, ac Pulueres colorati; vel teruntur ictu; et igne liquantur in vase, vt sulphur.

EX VIVIDO ET VITALI SINV

QVINTA MARGARITA

EX LIBRIS DE ANIMA.

Ex lib. de Anima. 1

NIMA l. 2. tex. 6. per habitudinem formalem ad corpus, vt ad compartem materialem, definitur: Actus primus corporis physici organici potentia vitam habentis: idest apti per certa instrumenta, et proprias qualitates ad functiones vitæ seu quod formaliter per animam fit vita: Est enim vita substantialis effectus formalis Animæ, sub termino quodam comparatus ad concretum, seu compositum viuens, & animatum, vt Humanitas ad Hominem; & est ipsa Natura integra Viuentis, & adæquatum substanciale principium intrinsecum vitalium operationum, quæ dicuntur Vita accidentalis, seu vita in actu secundo: Per habitudinem actiuam ad has operationes tex. 24. definitur etiam Anima; id, quo viuimus, sentimus mouemur, & intelligimus primò; diuisiuè intellige non copulatiuè, quasi omnia hæc deberent haberi, vbi est Anima.

De operatione vitali. Est autem Operatio vitalis natura sua actio immanens, qua viuens operatur in se, & circa se per certa idonea instrumenta, & certo ordine, perficiens formaliter ipsum viuens, à quo est, & in quo recipitur, perfectione illi indebita ratione suæ primæ natiuitatis. Ea vero creatura, quæ sic constituere potest se in suo actu vltimo proportionato, dicitur participare Vitam Dei, qui per se ipsum semper est in suo actu vltimo perfectissimo. Triplex autem est vitalis operationis species pro triplici modo, quo fit, supra operationes non vitales perfectiori. Primo quidem per organa corporea intus suscipientia alimentum, seu materiam proportionatam, quam deinde coquit, & distribuit, & transmutat per qualitates materiales, & corporeas, calorem, & temperamentum primarum, atque ita viuens se promouet ad vlteriorem perfectionem, vel reparans deperditas partes, se conseruat; vel procurat propagationem suæ speciei: Hæc operatio non transcendit quoad substantiam operationes elementares, sed solum quoad modum; Secundo per organa corporis medijs

quali-

qualitatibus quodammodo incorporeis, scilicet formis subtilioribus, & abstractioribus à crassitie materiæ, quales sunt sensationes Brutorum, & species intentionales: & hæc operatio etiam quoad substantiam est supra operationes elementares, primas, & materiales. Tertio per qualitatem spiritualem abstrahentem à materia; sine vllo organo corporeo, vt subiecto immediato, receptiuo; quare huiusmodi operationis principium dicitur inorganicum, vt est Anima rationalis respectu intellectionum, ac volitionum. Hinc aqua, dum reparat suum frigus, vel dum per innatam grauitatem descendit, non mouetur vitaliter, quia non habet sic ab intrinseco moueri existens in suo statu naturali; sed solum, extra illum violenter posita. Neque Ignis, aut Metallum, aut lapis in fodinis vitaliter augentur; quia augmentum non fit per certa instrumenta, & certo ordine, ac termino, suscipientia intus alimentum, sed fit per meram iuxta positionem successiuam materiæ, vnde talis accretio abire potest in infinitum, nisi desit conuertibile, ait Arist. lib. 2. hic t. 41. est enim huiusmodi actio potius transiens propagatiua speciei, quam immanens naturalis, nam ex vi illius non coniungitur passum cum agente, sed per accidens quatenus est homogeneum, & proximè fit. Metaphoricè igitur dicitur de Igne, Lapidibus, et Metallis aliquibus, quod nutriantur, viuant, crescant, pariant, senescant, moriantur; quatenus per extrinsecam additionem materiæ, et detractionem, ac deperditionem partium perfectiorum imitantur aliquas operationes viuentium.

2 In ordine porrò ad tres dictas operationis vitalis species habetur trimembris diuisio Animarum in Vegetatiuam, Sensitiuam, et Rationalem: quarum vna quia per potentiam perfectiorem, et proprium modum operandi nobiliorem, veluti per gradus supra alteram ascendit, et constituit suum viuens perfectius non viuente, et supra aliud viuens, rectè assignatur triplex genus; seu potius gradus viuentis; Vegetatiui, Sensitiui, et Intellectiui; scilicet Plantarum, Brutorum, et Hominis, supra gradum corporis: In his enim clarissimè patet quidam modus ab intrinseco operandi altior, quam sit in elementis, et mixtis alijs inferioribus. Dicitur autem gradus prædicatum transcendens, quod est ad differentias in perfectione subordinatas; per quas semper ad maiorem perfectionem, dum contrahitur, ascendit. Genus vero est ad differentias oppositas non subordinatas, nec ascendentes: genus à specie nunquam separari potest; *De triplici gradu Viuentis.*

gradus imperfectus à perfecto potest. Ita Vegetatiuus est sine Sensitiuo in Plantis: et sensitiuus sine rationali in Brutis. Immo per hanc separabilitatem multiplicantur gradus: non enim quælibet diuersitas vitalis operationis, et potentiæ inducit in Naturam nouum gradum viuentis, sed illa, quæ in aliquibus subiectis, indiuiduis inuenitur ab alijs separata: quare neque potentia appetitiua, licet in modo operandi proprio diuersa sit à cognoscitiua, constituit à gradu cognoscitiuo specialem gradum viuentis appetitiui; neque speciale genus Animæ, naturæ, ac principij intrinseci; quia nunquam inuenitur separata à potentia cognoscente proportionata, cuius consortio indiget natura sua: ita neque potentia generatiua addit in Natura nouum gradum, quia est semper cum vegetabili; neque loco motiua, quia semper cum appetitiua, cui inseruit, vt animal se tueatur à contrario refugiens, et alimentum quærat pro fame, et siti pellenda. Motus enim, licet imperfectissimus solius cuiusdam dilatationis, & constrictionis, qui apparet in vermiculis, cum punguntur, indicat in illis esse aliquem actum Phantasiæ, & Appetitus, nempe sensum doloris. Aristoteles verò claritatis causa, non necessitatis, in secunda definitione Animæ apposuit distinctè potentiam motiuam, vt in viuente ostenderet aliam esse a motiua grauium, & leuium.

De Potentijs Animæ in communi.

3 Potentiæ Animæ distinguuntur ab anima, in qua radicantur, per solam distinctionem rationis ratiocinatæ: realiter enim si distingueretur Anima rationalis à suis potentijs, esset in homine, vt stipes, & Pater-familias sine intellectu, & voluntate. Igitur eadem entitas Animæ, vt corpus informat, Anima est, & formaliter animatum facit; vt in illo operari potest, est Potentia; ita ipsa entitas caloris formaliter facit subiectum calidum: & est in illo potentia calefaciendi aliud. Neque potentiæ ab Anima separantur, aut remittuntur intrinsecè; sed si aliquando videtur aliqua potentia indiuisibilis Animæ variari; tota mutatio habetur extrinsecè in organo corporeo, vel alterato, vel læso; quo indiget ad actuale exercitium operandi: qua ratione vsus intellectus impeditur in amente, & puero. Neque pro distinctione potentiarum facit diuersitas operationum, aut indifferentia ad illas; alioquin ipse quoque intellectus multiplex esset, & multiplex voluntas pro diuersis, & oppositis actibus assensus, & dissensus, amoris, & odij, &c. Eadem igitur Anima determinatur cum hoc vel illo corporeo organo, cum his, aut alijs speciebus propositi obiecti, concausis, aut conditionibus circa hoc obie-

obiectum, vel aliud has, vel illas diuersas operationes. Diuersificantur verò specie logica inter se Potentiæ, & logicè multiplicantur,in ordine ad diuersa hæc organa; & diuersos actus immediatè; prout isti actus sub diuersa ratione respiciunt suum obiectum, vel ad illud tendunt modo diuerso: Diuersi enim actus respicientes obiectum sub vna communi ratione,& eodem modo tendentes ad illud specificant vnicam potentiam, non logicè multiplicat. verò vitales diuersificantur specie inter se, ex diuerso motiuo formali; & ex diuerso modo tendendi in idem obiectum, vt assensus, et dessensus intellectus circa idem; quin etiam per ordinem ad diuersa obiecta materialia sub eodem motiuo formali, et per ordinem ad diuersa principia, à quibus vitaliter sunt; ita diuersus est actus, quo credo Deo Vnum, et Trinum, ab actu, quo credo Incarnationem ob idem motiuum formale Reuelationis Diuinæ; ita etiam visio eiusdem obiecti à Bruto, et ab Homine specie diuersa est: sunt enim entitates relatiuæ, quæ specificantur ab illis terminis, quos essentialiter, et natura sua respiciunt.

4 Animę Plantarum, et Brutorum, etiam perfectorum materiales sunt, et exigitiuę materiæ, cui coestenduntur, et à qua fieri conseruari, et operari verè pendent, vt à causa materiali sustentante, et cum illa diuisibiles sunt in partes entitatiuas, et integrales, vt cœteræ formæ materiales. certè insecta, et annulosa, vt Vermes si diuidantur, adhuc per multum tempus mouentur: quod si perfecta diuisa, vt equus, non dant signum vitæ, est quia perfectior Anima ad functiones vitæ vt conseruetur plura organa exigit. Hinc etiam Lacertam si in longum scindas, penitus perimis; petit enim Anima materiam sufficienter organizatam; vt suis accidentalibus dispositionibus taliter affectam volunt cœteræ formæ, quæ non sunt Anima, vt conseruentur in illa. Qui autem animam brutorum indiuisibilem putant, tenentur asserere rem materialem existere in materia modo spirituali totam in tota, et totam in singulis partibus illius vel destrui priorem; et nouam animam indiuisibilem generari à se ipsa, quæ destruitur. Est enim nutritio actio vitalis, facta ab ipso viuente: ad quæ physica absurda compelluntur sine sufficienti motiuo. Istæ verò partes Animæ homogeneę sunt in singulis partibus corporis: non enim diuersitas organica, aut diuersitas operationum sufficit ad hoc vt ponantur etherogeneæ; tum quia ipsa quoque Rationalis Anima, quæ est indiuisibilis, exigit partes istas organicas; et vt aliqui uolunt, diuer-

De diuisibilitate, & homogeneitate Animarum materialium.

diuersos modos vnionis cum illis ad diuersas operationes, et idem principium potest habere diuersos effectus ratione diuersi subiecti: Ita Sol niuem soluit, lapidem colligit; tum quia Anima est vnus Actus corporis organici; at si haberet partes heterogeneas, esset aggregatio actuum discontinuatorum, quia diuersæ rationis non continuantur; et nullus singillatim acceptus, esset Anima; quia non esset actus corporis organici; sed informaret suam homogeneam materiam; vt forma ligni, suam.

De corpore organico, & organizatione.

5 Corpus organicum, domicilium Animæ, est compositum substantiale ex materia prima determinatis accidentibus disposita, et ex formis diuersis substantialibus partialibus eidem Animæ subordinatis, scilicet radicum, trunci, foliorum in vegetantibus; et in animalibus carnis, ossis, neruorum, sanguinis, etc. Non enim minus inter se differunt istæ partes cum proprijs accidentium combinationibus; quas alteratæ reparant, quam inter se differant lignum, et ferrum, oleum, et vinum. Hæc verò differentia haberi non potest per eandem; tum quia, vel indiuisibilis, vel homogenea non videtur posse tot effectus formales diuersos substantiales facere; tum quia habentur eædem partes organicæ sine anima, in fœtu nondum animato, et in cadauere ab anima relicto: neque formaliter tales sunt per formas embryonis, et cadaueris: cum enim non sint Animæ actus organici corporis, non est credibile quod exigant materiam sic organizatam; et cum sufficiant partiales substantiales, sine necessitate finguntur istæ, quarum non est assignare in Natura causam productiuam, & corruptiuam: nisi velis innumeras causas mortis naturalis habere vim eandem producendi formam cadaueraceam.

Huiusmodi verò organici corporis partes aliæ similares, aliæ dissimilares, aliæ consistentes sunt; ac solidæ, aliæ fluuidæ, & molles; variæ ad varias vitæ functiones accommodatæ, ad Vegetationes, Sensationes, & Motus. Firmatur, vt in basi, Animal solidis ossibus, & quidem pluribus discretis per articulos simul iunctis, capite vnius subintrante sinum alterius, vinculis & mollibus cartilaginibus benè colligatis; tum ne cogeretur moueri totum simul, vt statua, tum vt flecti posset in omnem partem absque eò quod ossa seiungerentur, aut attererentur: carne etiam circumuestiuntur, ne in casu contundantur. Est autem pro Vegetationibus venter inferior, in quo est ventriculus in modum peræ pastoritiæ, culina animalis; sunt intestina tenuuia,

nuuia, & crassa, mesenterium sugens succum ex illis; & deferens in venam portam, quæ ingreditur in cauum Hepatis, quod ventriculo superponitur, vt officina, in qua conficitur sanguis, cuius vasa deferentia sunt venæ, quarum maxima, quæ dicitur Caua ex gibba hepatis oritur, & inde diuiditur in duos truncos superiorem, & inferiorem innumera venarum propagine per totum corpus distributos. Sunt etiam expurgationem sanguinis tria instrumenta folliculus fellis, Lien, & Renes. Folliculus dextro cauo Hepatis implantatus trahit ad se bilem, quam exhuberantem demittit in intestina; Lien à sinistris ventriculi sugit melancholiam; Renes, vtriusque lateri vnus, serosum humorem; quem per vreteres efundunt. Supra inferiorem est venter medius, seu Thorax, in quo Cor calidissimum, et pulmones cordis ventilabra, qui aerem inspiratum deferunt per arteriam venosam in sinistrum. Cordis ventriculum, vbi elaboratur sanguis et perficitur in partes tenuissimas, ac subtilissimas, quæ dicuntur spiritus vitales; horum propria vasa sunt arteriæ membranosæ, venis firmiores, quarum præcipua dicitur Magna, et Aorta, quæ nata ex eodem ventriculo cordis dispergitur per corpus in varios ramos subter omnes fermè venas, quasi ignem moderatum illis subijciens ad bonam sanguinis coctionem pro nutritione membrorum. Atque ita hic venter inseruit Vegetatiuæ, vt etiam Sensitiuæ, suggerens eosdem spiritus Capiti, quod est supremus venter pro sensationibus habendis, et motu; in ipso enim est Cerebrum officina spirituum animalium qui conficiuntur ex spiritibus vitalibus per arteriam particularem à corde in sinus cerebri delatis, quatenus innatis qualitatibus cerebri vitalis transmutantur in animales, quos non puto vitales esse accidentaliter solum temperatos per cerebri frigiditatem, nam vt frigidiores, deberent esse pigriores, et crassiores vitalibus calidissimis, et tamen sunt viuaciores, ac subtiliores, ita vt pro vase sit illi opus neruo valde denso, ac firmo, per quem deferuntur ad instrumenta idonea pro sensationibus, et motu. Oriuntur autem ex medulla cerebri, cerebelli, et spinę dorsalis nerui bini, et bini, per organis sensuum, oculorum, aurium, narium, palati, & musculorum implantantur, et per plures ramusculos disperguntur. Ad motum inseruiunt etiam tendones firmiores ex plurimis fibris concreti, et musculosa carne benè compacti. Sunt in corpore fibræ rectæ, obliquæ, transuersæ, attrahentes, retinentes, expellentes: sunt valuulæ in Oesophago in venis, in intestinis, in corde quæ clauduntur, et re-

seran-

ferantur, vt opus est; ne receptus humor egeratur, ne expulsus iterum ingeratur. Cor autem, vt aërem à pulmonibus in sinistro, et sanguinem ex Caua in dextro ventriculo recipiat; mucronem suum rectis fibris ad basim retrahit, et fit cor latum, et veluti sphæricum, et dicitur moueri diastole; vt verò spiritus elaboratos è sinistro in Aortam, et sanguinem è dextro ventriculo in pulmones per venam arteriosam effundat; à basi mucro discedit laxatis rectis, et transuersis fibris arctatis, et cor elongatur, & constringitur, & dicitur moueri systole; quam motus alternationē secutus spiritus in arterijs diffusus pulsum facit. Sunt membranæ tunicæ, panniculi membrorum nobiliorum inuolucra Meninges cerebri dura, & pia; pericardium cordis; peritonæum intestinorum, pleuris costarum, & totius corporis cutis, & cuticula. Sunt septa diuidentia vnum membrum ab alio, quorum præcipuum est Diaphragma diuidens inferiorem ventrem à medio, & munus carneus diuidens sinus cordis. Sunt humores quatuor præcipui sanguis, Bilis flaua, Bilis atra, seu Melancholia, & Pituita; subtiliores, ac perfectiores dispērguntur cum sanguine in venis: imperfectiores in proprijs vasis continentur flaua in folliculo, atra in Liene: sunt etiam partes aliquæ excrementiæ vtiles, vt capilli, & vngues; aliquæ inutiles, quæ eijciuntur. Plura apud Anatomicos.

De Animatione corporis.

6 Inter has partes organicas principatum obtinet Cerebrum; quia est organum nobiliorum operationum; si quidem in ipso animales spiritus elaborantur ad sensationes nobilioris vitæ, ac Animæ: in animali verò, in quo non est cerebrum, est aliquid æquiualens. In organizatione corporis, quæ pro mari dicitur confici circa 40. dies, pro fœmina 80. simul primò delineantur, vt ad vitam necessariæ, principaliores partes, Hepar, Cor, & Cerebrum; perficitur verò primò Hepar, vt est facilioris texturæ. Organizatione completa animantur omnes partes vnica anima, quæ illis debetur: Neque enim primò fœtus animatur Vegetatiua, deinde Sensitiua, postremò Rationali: eadem enim Anima Rationalis est simul sentiens, & vegetans: sensitiua etiam vegetatiua, cum in statu perfecto, ac consistente est animal; ad quid ergo successiuè ponuntur istæ animæ in fœtu animando? quod si initio non potest exercere Rationalis nisi operationes Vegetatiuæ; hoc prouenit, quia desunt dispositiones necessariæ in organis ad sensationes, & ratiocinationes, quas etiam in amente, & puero ob hunc defectum non exercet. Deinde si initio fieret præsens vegetatiua sola, cur debet perire ad-

ue-

ueniente sensitiua, cum adhuc maneant ad illam dispositiones; & adhuc fiant vegetationes? Si autem perit, quia sufficit ad vegetationes sensitiua, cur hęc igitur initio non fuit producta? Actu autem simul ponere plures animas in eodem homine, præter quam quod videri potest contra dogma fidei, arbitrarium propè est, & contra rationem: Nam idem potest esse principium plurium operationum; vt est sol Metallorum, & viuentium: et Deus omnium creaturarum, et idem Intellectus assensus; et dissensus, et eadem vegetatiua augmentationis, et nutritionis omnium partium; ergo eadem anima poterit esse principium vegetandi, sentiendi, et discurrendi, quod idem est, ac dicere; posse esse Animam vegetatiuam, sensitiuam, et rationalem in sua indiuisibili perfectione: quod experientia videtur confirmare, quatenus operationes vitales se mutuo impediunt; nam et sensuum operationes perturbant intellectiones, et assidua contemplatio nutritionem. Ergo sunt ab vno principio, quod quia limitatæ virtutis, plurbus intentum, minus est ad singulas.

7 Non residet autem Anima in Cerebro, aut corde, aut aliqua alia parte determinata, vt Rex, aut Auriga, aut, vt alij dicunt, vt araneus accurrens huc, et illuc prout opus est; sed est in singulis partibus, in quibus exercetur aliqua operatio vitalis, quæ est notum indicium vitæ. Inter partes animatas videntur esse numeranda medulla dorsi, et cerebri quod habet, vt Cor, suam systolem, ac diastolem; ossa, dentes, capilli, vngues, pennæ, rostra, cornua, semina Plantarum, vitelli ouorum. Nutriuntur enim alimento, intus suscepto per certa organa, vel foraminula, vel dispersas venulas, et arteriolas, et crescunt seruata certa figura, et ad certum terminum magnitudinis; et per fibras, ac radices cum alijs partibus continuantur. Ossa, præsertim dentes, videntur etiam habere aliquem sensum duri, et mollis, frigidi, et calidi. Capilli, si in cadaueribus crescunt, vel id faciunt tunc per iuxta positionem materiæ, vel in corpore, vt herbæ in terra, viuunt anima propria Vegetatiua, quæ adhuc durat; crispantur ob angustias, vel obliquitatem pororum, è quibus nascuntur; colorantur ex diuersa materia vaporosi, ac fuliginosi excrementi: quo nutriuntur, ex diuerso temperamento cutis, magis, aut minus calido; nigrescunt enim ex adusta, flauescunt ex bili minus cocta, albicant, ex debilitate caloris. Semen vero, vt apparet in pluribus præsertim in nucleo nucis pineæ viuum germen continet rudimentum totius plantæ, quod vbi calido, et humido excitatur, incipit virere, et cresce-

De sede Animæ & partibus animatis.

re, ac se dilatare in suas partes: viuit fortasse decisum sine operatione vlla vitali; cur enim non potest esse principium vitæ in actu primo siue actu secundo per aliquod saltem tempus? nunquid flos à suo caudice recisus statim emoritur? Humores verò non animantur: non enim habent vllum indicium operationis vitalis; non continuantur in corpore, sed continentur in vasis, & partes sunt integrales corporis secundariæ, scilicet necessariæ ad animalis conseruationem, vt alimentares, præsertim sanguis, qui insuper in scissione venæ continuatur cum extra venam fluente, certè non viuo. Motus autem sanguinis accurrentis ad faciem sursum, deorsum est ab extrinseco, nempe ab Anima informante alias partes, quatenus illum venarum fibras vi imaginationis, ac appetitus contrahens, ac laxans, huc, vel illuc ducit; quo pacto etiam alimentum ex ventriculo ad os reuocatur. Capilli quoq; ob extrinsecam contractionem cutis eriguntur in attonitis. Circularis verò motus sanguinis, ne in venis putrescat, aut grumescat, receptus iam apud Recentiores à corde ad cor redeuntis; habetur, quatenus per systolem pellitur sanguis è sinistro ventriculo, & per diastolem iterum in dextro recipitur ex caua, in quam minores venæ intulerunt receptum ab arterijs per porositates carnis, vel vasorum anastomosim cum impetu exeuntem; nisi enim sic circulariter sanguis, cum perpetuo pulsu cordis emittatur, vel inanis esset, vel cessaret motus cordis ex defectu sanguinis in venis, vel quia arteriæ nimis turgidæ essent incapaces noui sanguinis recipiendi. Hoc etiam patere videtur ex eo, quod venæ intumescant in manu infra ligaturam, non supra, & ex eo quod ex vna vena secta totus sanguis animalis effundi possit: quod docet Haruæus l. de motu cordis haberi beneficio Valuularum semilunarium.

De Anima Vegetatiua. 8. Vegetatiua principium vegetationum, tres præcipuas potentias habet ad illas, Nutritiuam, Augmentatiuam, & Generatiuam; per quas ex alimento parato, & concocto viuens se vitaliter conseruat, auget, & in specie propagat: quatenus Nutritione restaurat partes deperditas, Augmentatione promouet se ad debitam sibi magnitudinem per additionem nouæ materiæ quantæ; & elaboratione partis substantialis, cui vis indita est organizandi corpus, generat sibi simile. Quare nutritiua, & Augmentatiua est in omni parte viuentis animata. Generatiua verò in particulari, in qua conficitur dicta substantia sementinæ virtutis. Famulantur his potentijs facultates, Attractiua, Retentiua, Digestiua, & Expulsiua ad elaborandum, & di-

stri-

ſtribuendum alimentum, vt opus eſt.

9 Alimentum autem, ſeu materia, circa quam occupantur potentiæ Vegetatiuæ, eſt quid proportionatum naturæ viuentis, & aptum craſſeſcere, & cohærere, ac tranſmutari in ſubſtantiam aliti: neque enim quodlibet ex quolibet nutritur; & ſæpè quod vni eſt nutrimentum alterabile, vt cedat in ſuam ſubſtantiam, alteri eſt vel venenum alterans, vt perimat; vel medicamentum alterans, vt ſanet. Alimentum aliud proximum, aliud eſt remotum: proximum vniuerſale, & principale in animalibus ſanguineis eſt ſanguis, dulcis; nutrimur enim dulci; ſanamur amaro; & natura ſua calidus; eſt enim vita in calore: facilè tamen congelatur extra venas, quia fibroſus eſt, & diuerſimodè alterabilis, potens craſſeſcere, & ſolidari pro diuerſitate partium nutriendarum. Oleum etiam natura calidum facilè concreſcit. Reliqui humores aliquibus partibus ignobilioribus pro alimento proximo eſſe poſſunt, vt lieni atra bilis, ventriculo chylus: exanguibus verò quidam humor eſt proportionalis ſimilis ſanguini, in vegetantibus ſuccus ex terra, & aqua confectus per radices intus exceptus. Remotum alimentum, quod ab extra trahitur à viuente, eſt mixtum corpus ſubſtantiale, & aliquibus imperfectis, vt anguillis, ac teſtaceis etiam elementum, vt eſt apud nos, in ſincerum. ijs enim nutrimur, quibus conſtamus. *De Alimento.*

10 Nutritio porrò eſt actus vitalis, quo ex intus ſuſcepto alimento certa methodo, & per certa organa adgeneratur noua ſubinde ſubſtantia animata cuilibet parti ſenſibili aliquoræ in locum deperditæ. Hæc autem phyſica mutatio, quia fit inſenſibiliter, ſeruans eandem figuram, & ſimilitudinem partium, moraliter cenſetur nulla; ideò animal dicetur eſſe idem numero in ſenio, qui erat in exordio vitæ; remanent etiam partes eædem primigeniæ principaliores, ac ſolidiores, quibus fit additio aliarum, vt apparet in cicatricibus, ac nęuis ſemper in eodem ſitu. In homine perſeuerat eadem quoque anima indiuiſibilis, quæ præſens fit nouæ materiæ. Nutritio ideò neceſſaria animali, quia calor intrinſecus agit humidum ſubſtantiale radicale, quod ſibi aſſumit in pabulum, vt ſolet flamma oleum lucernæ. Membra hoc humido deſtituta alium humorem ſugunt ex venis, hæ ex hepate, hepar ex meſeraicis, meſeraicæ ex inteſtinis, hæc ventriculo, cuius orificium ſuperius maximè contrahitur, & corrugatur non ſine moleſta ſenſatione, qua excitatur Phantaſia, vt cibum ſolidum, vtilem ad illam pellendam proponat *De Nutritione.* *De fame & ſiti.*

G 2 ponat

ponat Appetitui, qui statim illum appetit; qui appetus sicci, & calidi, idest proportionati alimenti solidi pro solidis partibus restaurandis, dicitur ab Arist. Fames. Succus etiam viuenti necessarius, vel ob defatigationem, & sudorem, vel calorem nimium, vel esum salsi cibi consumitur; vndè arescunt membra, & pari modo fit corrugatio in Ventriculo, in Oesophago, in faucibus, & oritur appetitus potus, seu humidi, & frigidi, qui dicitur Sitis: & indè vis motiua incitatur ad quærendum cibum, & potum. Vbi verò calor nimius humidum totum absumit, vel nimium humidum extinguit calorem, sequitur Mors naturalis ex principio intrinseco. Potest tamen viuens sine remoto alimento per multum tempus viuere; glyres enim dicuntur per sex menses dormire, & pinguescere: habent enim humidum viscosum, quod diù resistens modico calori, tandem resoluitur in adipem, & pinguedinem. potest etiam per tempus breue stare sine proximo, quia potest esse in æquilibrio vis resistitiua humidi, & actiua caloris; & tunc erit ieiunium sine macie; cæterum solet esse semper cum macie.

Quomodo fiat Nutritio.

11 Ad ipsum verò nutritionis actum tres præcipuæ coctiones præcedunt in animali, & plures alterationes, & segregationes partium alimenti. Primo cibus dum atteritur in ore, & Oesophago tantisper colore, & sapore immutatur, & in ventriculum demittitur, vbi fit prima coctio, quatenus vis illius digestiua per calorem adiutum à circumstantibus membris Hepate, Liene, cysti biliaria, omento, & corde, redigit illum in vnam massam liquidam lacteam, quæ dicitur chylus; quem deinde per pylorum, seu orificium inferius demittit in intestina, relictis cruditatibus, seu partibus alimenti incoctis, vt excrementis primæ coctionis. In intestinis tenuibus receptus chylus dum per illorum anfractus diù immoratur, magis coquitur; tum à Mensenterio per innumeras venulas meseraicas exugitur, & partes inutiles; ac crassiores segregatæ, vt fæces, demittuntur in crassa intestina; & chylus in meseraicis eruditur in sanguinem, recipiens aliquem ruborem, & dicitur chymus; quem deinde meseraicæ effundunt in Portam, vt radices in suum truncum; & hæc defert ad Hepar; in cuius substantiam latè dispergitur: atq; hic habetur secunda coctio, in qua perficitur in sanguinem, flauam, & atram bilem, ac pituitam, primos humores alimentares benigniores, aereum, igneum, terreum, & aqueum: Et segregantur inutiles partes: nimis acres, igneos mordaces exugit folliculus fellis à dextris; & colligitur bilis excrementitia, quam

se

se exonerans, demittit in intestina, vt irritamentum facultatis expultricis: & fœculentiores, ac terrestriores per sphæricum ramum attrahit Lien à sinistris; & adunatur melancholia superflua, & qua se expurgat, tum per hæmorroidales, tum remittens ad ventriculum recoquendam; quæ sua acrimonia sæpè corrugans illum, videtur excitare famem. Confectus sanguis per venam cauam emittitur ab Hepate in reliquas venas, quæ per totum corpus propaginantur, expurgatus à nimio seroso humore, quem à caua emulgentes venæ sugunt, & deferunt ad Renes, vbi percolatur, et per vreteres superfluus eijcitur. In venis maioribus beneficio etiam caloris arteriarum, venis subiectarum, cum alijs humoribus primis magis excoquitur; et antequam fiat nutritio, alteratur in secundos humores, seu humiditates; primo enim in venis exilibus, et capillaribus, in quas effunditur à maioribus, tantisper albescit, et dicitur humor albus. Secundo, liberatur ab ipsis venis, exsudans in guttas rorantes, quibus insperguntur superficies membrorum, et dicitur Ros. Tertiò recipitur in poris eorundem membrorum, in quos capillares desinunt, et ibi addensatus roscidus humor accipit qualitates similes, quas habet pars alenda, et dicitur Cambium, quod loco deperditæ partis sufficiatur. Quarto fit Gluten, humor adhærescens, et tenax proximè dispositus ad substantiam partis alendæ, in quam tandem transit, et fit tertia coctio, et ipsa Nutritio, quæ est substantialis mutatio alimenti in substantiam aliti. Huius coctionis excrementa sunt, quæ per os, et nares superflua cerebri eijciuntur, et quæ per cutis spiracula euaporant: et sudores, reliquiæ serosi humoris, qui illuc euectus tenui bile persusus, naturaliter amandatur; sudor verò ab extrinseca excitatus exercitatione, vel ambiente calido, non est purum excrementum; sed etiam aliquid vtilis humoris effunditur, vnde sequitur debilitas in animali. Coctio autem est actio, qua calor absumit humorem nimium fluxum, et aqueum, et attenuat nimium terrestre, ac siccum, vt melius simul consistant, corporentur, et crassescant ad perfectionem propriam talis mixti. Corporis verò humidi coctio si fiat per calorem humidum, non pinguem, dicitur elixatio, si per calorem humidum pinguem, vt olei bullientis, dicitur frixio; si per calorem siccum est assatio; in qua magis absumitur humidum, et partes externæ, constrictis poris incrustantur; res porrò non habens humidum, vel valdè constipatum cum sicco, vt lignum, non coquitur, sed vritur. Coctio naturalis in nobis si bona est, similis est elixationi, qua so-

lidæ

lidæ partes cibi immiſcentur cum aliquo humido; ita carnes in olla cum humido aqueo lixantur.

De Augmentatione. 22 Augmentatio eſt actio vitalis, quà viuens intus ſuſceptum alimentum conuertit in ſuam ſubſtantiam, quam continuat cum præcedenti, & ſe promouet ad vlteriorem magnitupinem ſibi debitam, occupans maiorem locum, retenta propria figura ſecundum latum, & longum, quam illi primo indidit vis formatiua. Augmentatio formaliter videtur terminare potius ad quantitatem, quam ad ſubſtantiam, habens de ſe extendere ſubſtantiam per productionem nouæ quantitatis proportionaliter, vt non viuentia extenduntur per rarefactionem, in pueris enim febricitantibus, vbi modica copia alimenti eſt, maior fit augmentatio per meram extenſiouem oſſium; vnde fortaſſe dixit Ariſt. tr. de Generane tex. 25. circa ſubſtantiam generatio eſt, quæ circa magnitudinem augmentatio. Hinc circa 25. annum homo ceſſat augeri in longum, quia oſſa facta ſunt dura, & non amplius extendibilia: & pori ſuſcipientes alimentum iam multiplicati, & dilatati ſunt, quantum exigit complexio talis viuentis & calor per ætatem ſiccior minus extendit, ac dilatat partes heterogeneas ſenſibiles, ſecundum quas viuens augetur, Quare videtur Augmentatio differre ſpecificè à Nutritione, quæ pro termino formali ſubſtantiam habet: quamquam non ſit improbabile accidentaliter ſolum differre per quandam denominationem diuerſam, quatenus augmentatio etiam terminans ad ſubſtantiam, connotat plus ſubſtantiæ acquiri, quam quod ſit deperditum; iuxta communem modum loquendi, quo dicitur, Viuens ſubſtantialiter auctum.

De Maximo, & Minimo naturali. 23 Habet autem omne Viuens ſuum terminum magnitudinis intrinſecum, quem naturaliter non excedit; vt etiam terminum paruitatis, infra quem naturaliter eſſe non poteſt: quod experientia docet, & Ratio, nam ad functiones vitæ cum opus habeat inſtrumentis certis, hæc tam magna nimis, quam nimis exilia inepta ſunt ad illas. Quæ aptitudo eſſet ad loquendum in lingua protenſa, vt eſt Iſthmus Corinthi? Sed cenſeo etiam non viuens habere terminum paruitatis, non tamen terminum intrinſecum magnitudinis: Qualitatem autem habere tam terminum intenſionis, quam remiſſionis intrinſecum. Quare admitto tam in quantitate, quam in qualitate minima phyſica, quibusquid minus ſeparatum ab omni alio exiſtere naturaliter non poteſt, eo quia res quælibet phyſica eſt limitatæ perfectionis intrinſecæ; & ſic per minima hæc facilius ſaluatur

in-

incœptio, & defitio rerum naturalium, & terminus intensionis, ac remissionis qualitatis in subiecto.

14 Generatio actus potentiæ generatiuæ est processio viuentis à viuente per principium coniunctum in similitudinem naturæ, saltem in genere proximo. Quare generatio vermium ex carnibus non est actus huius Animæ; tum ex defectu similitudinis; tum quia est effectus accidentarius ex causis per accidens coniunctis. Coniungitur autem Generans cum Genito in creatis per particulam substantiæ habentis vim seminalem organizatiuam corporis, quam in se ex instituto Naturæ elaborat, ac perficit in hunc finem. Hæc vis in aliquibus plantis, ac floribus viuit dispersa per totum illorum corpus, itaut quilibet ramusculus defossus in terram germen emittat. *De Potentia Generatiua.*

15 Anima sensitiua est primum principium sensationum, appetitionum, ac motus localis, seu operationum vitalium circa sensibilia. Tres habet potentias Sensitiuam, seu cognoscitiuam, Appetitiuam, & Motiuam. Sensitiua res sensibiles accipiens, alia externa diuisa in quinque vulgatus sensus, Visum, Auditum, Olfactum, Gustum, Tactum; alia interna in quatuor distincta Sensum communem, Phantasiam, seu Imaginationem, Aestimatiuam, quæ in homine dicitur Cogitatiua, & Memoriam. Appetitiua commodum suo subiecto appetens, & incommodum fugiens, diuiditur in concupiscibilem, qua excitatur Motiua ad fugam Mali, & inconuenientis apprehensi; ad acquisitionem boni conuenientis, ac remotionem impedimentorum. Hæc motiua; si perfecta sit, habet motum progressiuum de loco ad locum, si imperfecta motum solum dilatationis, ac constrictionis, vt patet in quibusdam vermibus. Hæ autem potentiæ ad conseruationem vitæ perfecti animalis sic subordinantur in suis actibus. Sensus externi obiecta percipiunt: Horum omnium actus, & obiecta, dum sentiuntur, apprehendit, ac discernit sensus communis; sensata semel in absentia apprehendit Phantasia: discernit in illis quid vtile sit quid commodi, quid incommodi Aestimatiua sub ratione hac conuenientiæ, & disconuenientiæ insensata; qui actus necessariò consequitur ex posito phantasmate sine vllo discursu imperfecto, sed ex solo instinctu Naturæ. Memoria conseruat in absentia obiecti, species illius sensati, & actuum, etiam sub ratione dicta insensata, vt sic Appetitus moueri possit ad boni consecutionem, & fugam mali. Actus Concupiscibilis sunt, Amor, Desiderium, Delectatio, quæ est ad præsentiam possessi boni, *De Anima sensitiua.*

Odium,

Odium, Fuga, Tristitia, quæ est ad præsentiam mali ineuitati. Actus Irascibilis sunt quinque, Spes, Desperatio, Timor, Audacia, Ira: conatur enim tollere arduitatem, & difficultatem, quæ est in bono adipiscendo, vel vitando malo à se apprehenso.

De sensorijs sensuum externorum. 16 Potentiæ organicæ distinguuntur specie in ordine ad diuersos actus, & diuersa corporis organa, quæ dicuntur sensoria. Porrò sensorium Visus est oculus, cuius præcipuæ partes sunt tres tunicæ, & tres humores. Prima tunica dicitur Dura, & cornea prognata ex prima tunica nerui optici, quæ est ex dura meninge cerebri; altera dicitur Vuea ex secunda eiusdem nerui, quæ nascitur ex pia meninge; tertia dicitur Retina ex ipsa substantia nerui. Primus humor copiosus est vitreus, alter crystallinus figuræ lenticularis fermè in meditullo oculi, quem tegit pellicula dicta Aranea. reliquum spatium occupat humor aqueus. Visio fit in Retina, tum quia animata est, tum quia terminat, ac recipit species obiectorum, quæ ingrediuntur per foramen Vueæ, seu pupillam, quæ vt in tenebris dilatatur, & constringitur in luce; multum patitur ex repentino transitu à tenebris ad lucem: per crystallum refranguntur, ac decussantur radij ad debitam visionem in eum modum, quo ingressæ species per foramen fenestræ, cui apposita sit crystallus lenticulata, in obscurum cubiculum recipiuntur in muro, vel pagella. Duplex licet visio sit, tamen fit vna vnius obiecti, quia linea vnius & alterius oculi, seu axis vtriusque visionis in idem punctum medij, & obiecti concurrit; quod si non concurrat ob compressionem vnius oculi, vel alia de causa multiplicatur obiectum visum. Organum Auditus est Auris, cuius præcipuæ partes sunt densa membrana cum corda, tria ossicula, incus, malleus, & stapeda, & aër internus, quem dicunt innatum, & implantatum, & post hunc pellicula valdè sicca, & tensa auditorio neruo coniuncta complens tympanum auditorium; in qua recipitur, & sistitur sonus delatus per aerem internum. prima enim membrana pulsatur à sonora qualitate per extrinsecum aërem delata, malleo percutitur incus, & aër innatus interceptus frangitur, per quem sonus, vel species soni peruenit ad dictam pelliculam, in qua tandem formaliter fit Auditio. Sonus etiam fit ex collisione duorum corporum solidorum verberantis, & verberati resistentis, & fractione tertij corporis intercepti præsertim aëris, in quo producitur, & per quem vndulantem defertur sonus ad aurem. Organum olfactus formale, in quo

quo fit olfactio, sunt carunculæ mamillares Nasi in confinio narium, & cerebri existentes papillarium similes. Organum Gustus, in quo fit gustatio est tota lingua, & præsertim apex illius, palatum, & gula. Organum Tactus, qui dispergitur per totum corpus, est cutis, caro, & neruus: difficilè tamen est scire, an neruus solum, an caro cum neruo immediatè sentiat; sunt enim qui dicunt carnem spoliatam neruo non sentire, neruum verò nudatum carne sentire, vnde volunt neruum sentire per carnem, tanquam per medium coniunctum, vt caro sentit, & cutis per mediam cuticulam; licet enim tactus fiat sine medio extrinseco, non fit tamen sine intrinseco ipsi tangenti.

17 Sensoria verò sensuum internorum cum communiori sic statuo. Cognoscitiuæ resident in substantia cerebri, in qua conficiuntur animales spiritus: sensus communis propè sinistrum ventriculum in parte anteriore, ex qua originem ducunt nerui deferentes spiritus ad sensus externos, quibus debet esse propinquior. Phantasia propè ventriculum dextrum paulò superiorem sinistro, vt faciliusab illo recipiat species. Aestimatiua propè tertiam cellulam in summitate cerebri in medio capitis. Memoria propè quartum ventriculum in posteriori parte cerebri, seu in cerebello sita est. Temperamentum pro sensu communi, & bona Phantasia est calidum, & siccum; est enim facultas fictrix, inuentrix, & celer; pro Aestimatiua, ac bono ingenio frigidum, et siccum, seu melancholicum melancholia dulci, et tenui in subtili cerebri substantia. pro Memoria bona humidum, et calidum humiditate aërea, seu pingui, et viscosa; ita facilius recipiuntur species, et diutius conseruantur; in sicco enim difficilè imprimuntur, in humido aqueo, et fluxili facilè elabuntur; hinc est magna diuersitas Memoriæ; et hinc est quod difficulter inuenitur, qui polleat memoria, ingenio simul, et imaginatione. Appetitiuæ verò resident in corde, quod proinde, dum insurgunt motus Appetitus, dilatatur gaudio, et amore, constringitur tristitia, et timore, et feruet ira. Motiua verò in musculis, neruis, ac tendonibus residet, quibus attractis, et laxatis promouetur animal de loco ad locum. Ita per respectum ad diuersos actus, et diuersa organa diuersificantur istæ potentiæ; et si quæ læditur, iuuari potest medicamentis, quæ proprium organum curent.

De sensorys sensuum internorum.

18 Sensibile per se obiectum sensuum, est accidens corporeum singulare quod immediatè seipso, vel media sui specie à se producta aptum est aliquem ex vulgatis sensibus immuta-

De sensibili proprio, & communi.

re, et cum illo concurrere ad sensationem. Substantia non est nisi sensibilis per accidens, quatenus coniuncta cum sensibili per se. Hoc autem aliud est proprium, quod ab vnico sensu sensatur: aliud commune, quod à pluribus. Sensibilia autem propria sunt quinque; Lux et color visui; qualitas sonora Auditui; Odor olfactui; sapor Gustui, qualitas tangibilis Tactui, sub quo genere veniunt qualitates primæ contrariæ, et secundæ grauitas, leuitas, densitas, raritas, durities, mollitudo, lenitas, asperitas, et similes. Communia sensibilia item quinque recensentur, Magnitudo, Figura, Quies, Motus, Numerus. Quilibet autem sensus habet suam voluptatem, et suum dolorem, ex sensatione obiecti conuenientis, et oblectantis, vel inconuenientis, et inferentis, vel diuisionem, vel alterationem læsiuam organi, et temperamenti proprij; hac enim apprehensa, et appetitui proposita sequitur in ipso appetitu tristitia de malo, et delectatio de bono. Excellens verò sensibile, idest cum excessu, sensum lædit.

De speciebus intentionalibus.

19 Ex potentia, & obiecto paritur notitia, seu sensatio: quare cum sensibile coniungi non potest cum sensorio immediatè secundum esse reale, coniungitur cum illo secundum esse intentionale, seu per species sui, quas producit per medium in potentia ipsa: quod naturaliter fermè semper accidit, nam inter sensibile, & sensorium intercipitur aliquod medium, vel extrinsecum sensui, vt aër, & aqua; vel intrinsecum, vt cuticula respectu tactus: illud verò dictum: sensibile supra sensorium non facit sensationem, valet de visu, cuius actus fiunt per lineas, & radios visuales ex obiecto illustrato; qui haberi non possunt sine aliqua distantia: cœterum non est vniuersaliter verum, vt apparet ex gustu, ex contactu carnis decorticatæ, & ex tinnitu aurium. Igitur sensibilia propria, cum non possint immediatè coniungi cum potentia, habent à se emittere per medium permeabile species sui sensibiles, quæ dicuntur impressæ, quia potentiæ imprimuntur; & sunt qualitates intentionales virtualiter repræsentatiuæ suorum obiectorum; seu virtuales illorum imagines, ac similitudines, formale complementum seu determinatiuum potentiæ ad sensationes, quæ dicuntur species expressæ, & formales imagines obiectorum, quas sic completa, & determinata potentia in se format, ac elicit circa talia sensibilia, si actu animus aduertat: ipsæ verò species siue directæ, siue reflexæ non percipiuntur, vt quod, seu vt obiectum, à potentia; sed sunt id, quo potentia percipit ipsum obiectum tali, vel tali modo,

do, per lineam directam, vel reflexam. Sensibilia communia non habent proprias species; sed species proprij obiecti, quia ab illo exeunt, vt ab existente in re in suis circumstantijs modificato; illud etiam in concreto, sic modificatum repræsentant, secundum figuram, molem, situm, distantiam, & motum, aut quietem. Vt verò materiales sunt, ita sunt subiecto, & organo, in quo recipiuntur, coextensæ, & diuisibiles tam in essendo, quam in repræsentando, vt tota species totum, & pars partem obiecti repræsentat. Est enim species essentialiter repræsentatiua sui obiecti à quo est, & conseruatur: cum autem pars, A, non producat speciem partis B; neque hæc speciem partis A. non potest species A, repræsentare partem B, neque species B partem A; & de facto si partem A. aufers, vel impedis, ne sui speciem emittat, hæc non repræsentabitur à specie partis B. vt apparet ex speculo, si te illi offers, medietate vultus velo contecta. Neque est ratio dicendi, quod tota species indiuisibilis producatur subinde noua ad omnem variationem obiecti. Ergo producuntur diuisibiliter à singulis obiecti partibus minimis sensibilibus (debent enim habere aliquam molem) & quidem sphæricè in quolibet puncto medij sine confusione; quæ deinde terminantur pyramidaliter ad sensorium, in quo recipiuntur. His speciebus, & actibus sensuum externorum excitantur, & determinantur ad suos actus Interni sensus ob sympathiam, & contensionem ipsorum actuum, et ob identitatem eiusdem Animæ operantis in quolibet sensorio. Illis ergo positis vt conditionibus, sensus agens, et patiens producit, ac recipit in se species sensibiles, seu Phantasmata, quibus coniungitur cum obiectis ab externo iam sensatis, vt de illis eliciat formales cognitiones, ac expressiones illorum. Species enim coloratæ non perueniunt ad organa sensus interni, quia non nisi per diaphanum transeunt, et qualitas tangibilis v. gr. calor non percipitur per intermedias partes inter manum calefactam, et cerebrum. Conseruantur verò in Phantasia, et Memoria huiusmodi phantasmata, quibus recordamur de habitis sensationibus circa obiecta. Sæpè autem in somno, dum externi sensus colligati sopiuntur, excitantur phantasmata, agitantur ac coniunguntur; vnde tam varia, et sæpè ridicula simulacra nobis apparent in somnijs, quæ sunt operationes Phantasiæ, et sensuum internorum. Somnus autem quoddam vinculum externorum oritur ex euaporatione post susceptum alimentum, qua impediuntur spiritus animales, ne exeant ad externos sensus; quare etiam ob defatigationem,

 corpus

corpus his destitutum spiritibus, facilè per somnum, in quietem, ac cessationem ab opere, sponte ruit. Excitamur vero à somno, cum calor natiuus absumpsit, vel attenuauit vapores occupantes meatus spirituum, qui liberati redeunt ad organa sensuum; ad quæ etiam accurrunt excitati, vel ob dolorem repentinum, vel percussionem acceptam, vel magno strepitu pulsante tympanum; vnde statim euigilamus.

De sensibus externis, & illorum actibus.

20 Sensus externus non percipit negationes, quia non vestiuntur vllo accidente sensibili; indirectè verò illas cognoscit; quatenus hic et nunc potentia necessaria non impedita eliciens hunc actũ circa hoc obiectum, non alium circa obiectum, quod ibi non existit; exercitè cognoscit negationem illius per eũdem positiuum, quem circa aliud elicit; ita dicuntur videri tenebræ, cum non habetur actus visionis lucis à potentia disposita. Phantasia verò etiam in Brutis negationes cognoscit; quatenus præhabita aliquando specie de sensationibus alicuius rei hic et nunc determinatur vel immediatè ad cognoscendam negationem talis sensationis, ac proinde rei sensatæ; vel mediatè cognoscendo res alias, non vero eam, quæ appetitur; Leena v.gr. plura alia videns, sed non catulos suos, horum carentiam percipit. Atque hoc fit vel propter feracitatem potentiæ habentis posse vti specie vnius ad cognoscendum id, quod aliquo modo est coniunctum cum alio directè cognito, vel propter ipsas species, quæ habeant etiam tale coniunctum repræsentare indirectè, & & in obliquo; ita species vrbium visarum me determinant ad cognoscendam vrbem, numquam visam. Hoc verò iudicium seu actus sensuum non est quidam imperfectus discursus; hic enim cum habeat conferre vnum cum alio, & sententiam ferre de connexione vtriusque, opus est perfectioris potentiæ, quam sint sensus externi, & interni; ergo simplici actu, dum exercitè cognoscunt se ab obiectis immutari diuerso modo, discernunt etiam diuersa talia obiecta, & internus eodem actu, quo rem cognoscit, exercitè etiam iudicat de illa, vt sibi conueniente, aut disconueniente, vtens eadem specie obiecti ab externo sensati ad rem cognoscendam sub ratione etiam insensata, v. gr. specie Lupi visi ab oue ad cognoscendum Lupum, vt tale animal, & vt sibi inimicum, qua excitetur appetitus ad timorem, & Motiua ad fugam; vel habet posse species insensatas sibi producere, vt aliqui volunt, sicut habet ex duobus simplicibus sensatis aliam componere; vel ex illis vnum actum elicere componentem v.gr. aureum montem. Iudicia sensuum externorum

nun-

nunquam falsa sunt circa sensibile proprium in communi, neque enim potest oculus attingere sapidum pro colorato; sed in particulari falli possunt, & præsertim circa communia; & circa hæc sæpius, quia non mouent specie propria, & aliqua sunt cum proprio accidentaliter valdè connexa. Habetur aliquando sensatio falsa ex parte potentiæ læsæ, vt cum ab ægroto amarities sentitur ex cibo non amaro. In hoc sensu verum est illud Aristotelis: intus existens prohibet extraneum. Sæpius tamen sensus fallitur ratione specierum, quæ concurrunt ad actum; cum enim istæ in repræsentando possint ex varijs circumstantijs alterari transeuntes per diuersa media, per crystalla concaua, vel conuexa, ex varia distantia, ac situ diuersimode potest potentia determinari, & facilè ad actum falsum, qui repræsentet obiectum tale, quale in re non est: ita remus rectus existens partim in aqua partim in aere apparet curuus, quia species refractæ ad oculum veniunt; ita colores varijs apparent in collo columbæ, quia lux columbam taliter situatam, ferit, vt species emittat repræsentantes colores; quos certè non omnes apparentes puto; assero enim permanentes esse qualitates realiter à luce distinctas genitas ex permixtiones elementorum secundum eorum perspicuum, et opacum diuersum. Neque enim adduci possum, vt credam tot colores; et tam varios in vno flore pingi ab vna, eademque luce, qui ijdem videantur noctu, ac interdiù in quocumque situ, et ad quamlibet debitam distantiam. Et tamen lux, nobilissima qualitas, necessaria, vt illustretur obiectum coloratum ad hoc, vt per suas species potentiam moueat ad visionem eliciendam, quæ non est emissio spirituum vsq; ad obiectum, in quo fiat formalis visio quot enim spiritus necessarij essent ad videndum Cælum? Habet postremò vt proprium Phantasia vim commouendi spiritus, et humores excitans Appetitiuam ob sympathiam, et subordinationem, quam hæc cum illa habet, vndè exortum est non raro verum, illud dictum. Imaginatio facit casum. Hinc nouæ illæ maculæ, signaturæ, quæ sæpè fœtui in vtero matris imprimuntur. Matris enim Phantasia spiritus, ac humores commouet, quos appetitu iubente defert motiua ad vterum, vbi vis efformatiua membrorum fœtum signat; prout dirigitur à Phantasia per species rerum imaginatarum tanquam per propositum exemplar; ad cuius similitudinem exeunt notati partus.

21 Anima Rationalis est substantialis forma vera corporis humani per quam constituitur homo in tali gradu Viuentis rationalis, *De Anima Rationali.*

tionalis, quod haberi non poteſt per meram Animæ aſſiſtentiam; Cœli enim per aſſiſtentem Intelligentiam non dicuntur viuere, ac intelligere. Anima rationalis eſt ſpiritualis intelligens obiecta ſpiritualia Deum, et Angelos, et rationes vniuerſales, et abſtractiſſimas entis; licet pro ſtatu vnionis cum corpore, indigeat ſpeciebus, et phantaſmatibus corporeis adminiſtris; vt determinetur ad ſuos actus; et hinc eſt, quod per analogiam ad res corporeas, concipiat res ſpirituales; de quibus tamen eleuata ſupra ſenſum, fert hoc iudicium, illas eſſe res incoporeas, et altioris ordinis ab omni ſubſtantia quantitati ſubiecta. Addo quod homo per Animam eſt capax dominij, virtutis, ac vitij moralis, amicitiæ Dei, et vitæ æternæ, pro quibus neceſſariæ ſunt intellectio, et volitio, et potentiæ ſpirituales inorganicæ de ſe ab omni materia corruptibili independentes in fieri, conſeruari, et operari cum dominio ſuorum actuum. Hinc ſequitur eſſe indiuiſibilem in partes integrales, ac proinde non coextendi materiæ corporeæ diuiſibili, ſed in illa eſſe definitiuè, vt Angelus in loco, totam in tota, et totam in ſingulis illius partibus.

De Anima immortalitate.

22 Rationalis Anima natura ſua eſt immortalis ipſa in plerisque Philoſophorum, & hominum exiſtens depurata à vitijs, vbi ſe agnoſcit, apertè clamat ſe immortalem eſſe; immortalitatem, vt ſibi bonum, cognitam, appetitu innato, & elicito appetens, & quietem, quam hic non inuenit, ſemper in bonis temporaneis irrequieta, & fameſcens, exoptat. Habet operationes proprias de ſe independentes ab omni corruptibili materia ſcilicet volitiones, & intellectiones, quas etiam ſeparata à corpore (neque enim tunc ſtipes eſt) poſſit exercere, quod patet etiam in extaticis. Simplex, & indiuiſibilis non poteſt diſſolui in partes, neque naturaliter deſtrui: deberet enim annihilari, & deſinere eſſe per meram influxus conſeruatiui ſubtractionem quæ vis non ineſt Agenti naturali creato. Verum, quia iuſtus Deus, & ſapiens, Anima immortalis eſt punienda pro vitijs, & præmianda pro virtutibus in altera vita; in hac enim bona eueniunt malis, & mala bonis. Diuina etiam gubernatio inſipienter ordinaſſet media ad finem, ſi vellet virtutem ſectantes malis accipere; & niſi pro pœna ignis æternus, & pro præmio æterna vita maneret, Diuina Sapientia ſufficienter non prouidiſſet pro virtute, & Honeſtate habenda, & extirpanda inhoneſtate, & vitio: nam plerique contemnerent temporalem pœnam futuram, vt præſenti bono delectabili, ac geniali fruerentur; & ipſum quoque contemnerent Iudicem pœnas decernentem. Non

enim

enim haberet homo sufficiens motiuum alliciens à bono delectabili, ac præsenti ad arduam virtutem, & honestatem; neque sufficiens motiuum retrahens ab inhonestate armata bono præsenti, ac sensuali contra virtutem, et honestatem. Quin immò infeliciffimum animal esset animalium Dominus Homo, natura sua constitutus, ac determinatus ad se odio habendum, et ad virtutem, honestatemque amandam, à qua nulla vtilitas, et pro qua magna vitæ incommoda cum morte ferenda sibi essent et omnia alia bona deserenda; quibus deinde pro virtute exantlatis, vita cum magno labore finiretur, vt belluina, transacta tamen fœlicius.

23 Animæ Rationali tres potentiæ inorganicæ Intellectus, Voluntas, et Memoria communiter assignantur. Intellectus, positis phantasmatibus, et sensationibus internis, vt conditionibus determinantibus potentiam, ob consensionem operationum, producit sibi species intelligibiles, spirituales qualitates obiectorum virtualiter repræsentatiuas cum quibus elicit intellectiones, quæ sunt vitales actus spirituales, et obiectorum formales imagines, et actuales expressiones, quæ sufficiunt sine vllo verbo mentis, quod sit terminus illarum. Intellectus verò vt producit has species intelligibiles, et ipsas intellectiones, dicitur Agens, vt recipit, dicitur Passibilis: quas etiam species, vt conseruat dici potest intellectiua: Memoria recordamur enim rerum intellectarum ab omni sensu abstractarum, et spiritualium. Habet autem intellectus pro obiecto suo adæquato secundum totam latitudinem ens, spirituale, et corporeum, singulare, et vniuersale; quin immò etiam negationes, et non entia, et impossibilia; hæc verò vel per species alienas, nempè positiuorum, connotantur extrinsecè ab ipsis, secundariò cognoscuntur; vel per speciem particularem, quam rei insensibilis sibi producit intellectus determinatus à speciebus sensibilium, atque in hoc sensu verum est illud dictum: Nihil est in intellectu, quod prius non fuerit in sensu. Obiectum vero, seu cognitum primum cognitionis primæ directè quando intellectus est tabula rasa, esse assero accidens singulare maximè commune, seu proprium corporis, idest esse quantum. Hoc enim magis mouet sensum, à quo immediatè pendet in primo suo operari intellectus. Quæcumque enim cognitio sit licet valdè debilis, et de obiecto remotissimo semper certificabit intellectum, quod sit hoc quantum aliquo modo demonstrabile digito. Ratio verò generica

De Potentijs Animæ & de Intellectu.

cor-

corporis abstracta est primum obiectum cognitionis primæ à singularibus abstrahentis; præcedere enim debet cognitio singularium ad abstractionem rationis à singularibus, nisi ab ignotis velis abstrahere. Duplex porrò cognitio competit intellectui nostro imperfecto in hac vita; altera intuitiua existentium singularium immediatè à sensibus cognitorum per species proprias, quæ pendent à præsentia obiecti in propria existentia, de qua formaliter intellectum certificat intuitiua cognitio, vt faciunt cognitiones sensuum de obiecto præsenti; altera abstractiua præscindens à præsentia, existentia, ac singularitate obiecti per speciem particularem, quæ habet sic abstractum obiectum virtualiter repræsentare; per hanc abstractiuam fit obiectum vniuesale, obiectum scientiarum, seu cognitionum euidentium discursiuarum. Cum enim actus scientificus debeat reddere scientem imperturbabilem, non potest id assequi, nisi obiectum habeat aliquam necessitatem essendi, quale repræsentatur. hanc autem habet secundum prædicata essentialiter connexa, spoliata circumstantijs contingentibus singularitatis, et existentiæ; in quo sensu obiectum scientiarum ab Aristotele dicitur necessarium, & æternum. In abstractione verò non est falsitas, quia abstrahentium nullum est mendacium; neque enim obiecto infigitur prædicatum indebitum, neque aufertur debitum. Triplici autem modo ad obiectum se habet Intellectus: primo actu simplicis apprehensionis, nihil affirmans, nihil negans de obiecto, sed illud solum exprimens. Secundo actu Iudicij ferentis sententiam de apprehenso obiecto; aliquid affirmans, vel negans intentionaliter separans, vel coniungens prædicatum, & subiectum. Tertio actu discusus, quo vnum iudicium infert ab alio ex vi huius iam lati ob connexionem, quæ intercedit in obiecta vtriusque, vel absolutè, vel ex suppositione.

De Voluntate. 24 Voluntas altera potentia propria Animæ Rationalis ab Intellectu distinguitur tum ex diuerso formali obiecto, tum ex diuerso modo tendendi in illud: Formale obiectum voluntatis est Bonum saltem apparens, ad illud tendit ferens se veluti extra se, actu prosecutiuo, vel actu auersiuo ab illo se retrahens. Obiectum verò formale intellectus est verum: quod trahit ad se, quatenus, vt dixi, species illius in se format, & sibi in se illud repræsentat. Formaliter libera est voluntas; positis enim omnibus requisitis ad operandum, vt

expe-

experimur, potest, vel non operari, vel oppositum operari. Inter autem requisita ad hanc indifferentiam voluntatis, est cognitio Intellectus illi proponens bonitatem obiecti cum aliqua admixtione mali; si enim ratio puri boni sola proponitur, ad amorem; si puri mali, ad odium determinatur, vt apparet in actibus primò primis necessarijs. Hinc denominatio liberi adæquatè licet intrinseca actui libero, tamen quia relatiua est ad principium indifferens, vt ad conditionem requisitam, variari potest in eodem actu, si maneat eadem entitas à principio influente, & merè desit vna ex duabus cognitionibus; quarum altera malitiam, altera bonitatem obiecti repræsentabat; à qua pendet secundum talem perfectionem denominationis liberæ. Imperat voluntas alijs potentijs politicè, non despoticè; neque enim ex mero imperio potest impedire actum intellectus directè circa obiectum euidens, & prima principia. neque visionem oculi dispositi circa coloratum illum inatum; sed indirectè aliò potentias distrahendo. Appetitu s sensitiuus, Lex illa de qua conqueritur Diuus Paulus in membris nostris repugnans Legi mentis nostræ, non distinguitur realiter à voluntate, vt Intellectus non distinguitur à Phantasia, sed ipsa Anima, prout organicè operatur; inclinans naturaliter in obiectum delectabile, quod vt sensibile magis trahit ad se animam cum ipso organo sumpta sensitiuus Appetitus dicitur; secundum suos necessarios actus etiam Brutis communis.

25 Ex actibus frequentatis tam in Intellectu, quam in Voluntate, gignitur quædam facilitas, quam experimur eliciendi actus similes in scientijs, & in virtutibus moralibus; quæ facilitas communiter vocatur Habitus Naturalis acquisitus. Hic Habitus in Intellectu consistit in speciebus intelligibilibus relictis confirmatis, & intensis. In Voluntate verò; & Appetitu probabilius est consistere in superaddita qualitate inclinante potentiam ad illos similes actus circa iam sæpius volitum, & appetitum obiectum. Non enim sufficere videntur species intelligibiles in intellectu, aut sensibiles in Phantasia, etiam per actus experimentales ipsius voluntatis, ac appetitus præhabitæ, ad eam magnam inclinationem, qua experimur, ceu quodam pondere nos trahi ad amorem boni præsertim delectabilis, vt sæpè quis putet physicè non posse ab illo se abstinere; licet per bonos discursus *De Habitibus intellectus, & Voluntatis.*

acquisierit oppositas species intelligibiles, & clarissimè cognouerit rem oppositam esse Rationi, Animæ noxiam, & Corpori. Quod si aliquando dum exercemur sæpius circa aliquid minus nobis placens, non Habitum, sed auersionem maiorem acquirimus, est quia, vt ad Habitum requiritur quædam indifferentia ad modum operandi, ita etiam quædam complacentia; alioquin cur vere ex relictis speciebus non est acquisita talis facilitas? Habitus autem tam Intellectus, quam Appetitus in nobis sufficit ad habendam eam facilitatem, quam experimur in alijs potentijs exequentibus, remoto per exercitium suorum actuum impedimentum, & attenuata quadam viscositate organorum facultatis motiuæ, vt hæc appetitui promptius obediat.

EX METAPHYSICO SINV

SEXTA MARGARITA

EX METAPHYSICIS.

1 METAPHYSICA Theologia naturalis, est ſcientia ſpeculatiua, cuius obiectum attributionis adęquatum eſt ens reale poſitiuum, vt cognoſcibile per principia inſenſibilia, à quibus ſanus intellectus penetratis terminis reſilire non poteſt: vt: idem non poteſt ſimul eſſe, & non eſſe; aut: neque eſſe, neque non eſſe: ſed quodlibet eſt, vel non eſt: vt neceſſariò alterum contradictorium verum ſit alterum falſum; ita ſe inuicem eſſentialiter excludunt, vt alterum ſemper maneat. Quod triplici modo eſt intelligendum; primo circa exiſtentiam eiuſdem termini, qui in quæſtionem venit; quod exiſtat, vel non exiſtat: Secundo circa connexionem extremorum contradictoriorum, eſſe, & non eſſe, cum tertio determinato, ſcilicet quod in Petro ſit albedo, vel negatio albedinis. Tertio circa identitatem eorumdem pariter cum aliquo tertio: ſed hoc modo extrema ſumenda ſunt in communi, non in particulari; ſi enim dicas: Petrus vel eſt lapis, vel negatio lapidis; vtrique propoſitioni eſt falſitas; quia Petrus cum neutro extremo eſt identificatus; & neque lapis eſt, neque eſt negatio lapidis, vt patet; ſed poſitiuum, ex quo ſequitur talis negatio. Ratio eſt, quia datur medium inter illa extrema, ens tale, & tale non ens, nempe aliud tale ens excluſiuum formaliter amborum. Ita neque contradictoriè opponuntur: Nullus homo currit; Petrus currit, quia currente Paulo, vtraque propoſitio eſt, vt patet, falſa: mediant enim inter terminum vniuerſalem, & ſingularem determinatum, alij ſingulares, qui poſſunt vtramque propoſitionem falſificare. Quod ſi ſumatur ens communi neceſſariò verificandum eſt de quolibet termino quod ſit aliquod ens, vel oppoſitum non ens à parte rei extra omnem intellectum cooperantem. *Ex Proleg. Metaphyſ.*

2 Ens autem vox eſt valdè ęquiuoca: dicitur enim ens poſſi-

De ente positiuo reali, et negatiuo. bile, reale, impossibile, fictum, positiuum, negatiuum; existens; propriè tamen significatens reale positiuum siue existens, siue solum possibile. Et dicitur quod aptum est existere, seu poni extra nihil absque eo, quod vlla sequatur contradictio in rerum Vniuersitate; idest ens positiuum reale est vel Deus O. M. vel id, quod potest terminare Dei O. M. Omnipotentiam. Neque alio modo satis explicatur ratio entis realis positiui, prout distinguitur à reali negatiuo, seu à sui non esse contradictoriè opposito; quod in rerum natura nullo fingente intellectu est suo modo sine vlla contradictione; vt est nunc negatio, seu non esse Antichristi sine vlla chymera. Dari vero ens negatiuum ab omni ente positiuo contradistinctum patet, quia ab æterno fuerunt negationes omnium rerum positiuarum; & quidem contingentes, nam de facto in rerum prima creatione sublatę sunt; Ergo quid positiuum creatum nón erant; quando nihil creatum positiuum erant; neq; Deus solus erant, quia desierunt esse; Deus autem essentialiter semper est. Veritas verò quædam obiectiua, quam Recentiores admittunt, vt complementum decretorum Dei liberorum, non sufficit; nam præter hanc assignari debet obiectum illorum decretorum, quod sit vel existentia rei, vel negatio eiusdem, in quibus fundantur illæ veritates obiectiuæ. Verum enim fuit ab æterno, Mundum hunc futurum, & alterum Mundum non futurum, quia existentia huius, & negatio alterius fuit obiectum liberæ Dei volitionis æternæ. Vt ergo Diuina volitio præter veritatem obiectiuam de existentia Mundi, complementum contingens actus æterni liberi, habet pro obiecto ipsam Mundi existentiam; ita præter veritatem obiectiuam de non existentia alterius Mundi, complementum extrinsecum contingens liberæ nolitionis æternæ, habet Nolitio pro obiecto negationem existentiæ, vt assignetur quid sequatur ex efficaci illa nolitione distinctum ab ipsa nolitione. Verum si nolitio Dei esset formaliter ipsum non esse rei, hoc sanè semper melius esset ipso esse rei; & præstaret rem nullam fuisse præcisè consideratam, vt opponitur nolitioni Dei, quæ est suum non esse. Addo quod fit transitus in rerum natura physicus extra Deum de non esse ad esse, & de esse ad non esse; cum aliquid creatur ex nihilo, vel abit in nihilum sui; neque solum fit variatio in dictis veritatibus; neque fit vlla in Deo vicissitudinis adumbratio.

De Proprietatib. Entis. 3 Attributa entis realis positiui sunt tres Vnitas, Veritas, & Bonitas transcendentales perfectiones absolutæ, quæ intelli-

guntur

guntur manare ab essentia entis, quæ dici solet prima formalis ratio, per quam res ponitur in determinata specie entis, & distinguitur saltem radicaliter ab omni, quod non est ipsa, cœteræ autem perfectiones, quæ intelliguntur ab illa necessariò esse, proprietates, ac passiones metaphysicæ dicuntur, si ab essentia per rationem adæquatè distinguantur; attributa verò si distinguantur inadæquatè, ita scilicet, vt in ipso conceptu proprietatis veniat etiam conceptus essentiæ in obliquo, vt fit in conceptu passionum entis, quæ vt concipiuntur perfectiones positiuæ, necessariò etiam in illis concipitur aptitudo existendi sine contradictione, quæ est entis ipsa essentia. Explicantur per negationes connotatas, Vnitas per indiuisionem in se; Veritas per indiuisionem quidditatis, ab eo, quod illam habet; Bonitas per negationem defectus essentialis; eò enim ipso quod aliquid est aptum extra nihil poni, & existere, est etiam Vnum indiuisum in plura talia, Petrus. v. gr. in plures Petros; est verum, idest verè tale, quale eius essentia exigit; est Bonum, cui nil deest debitum; est enim bonum ex integra causa, malum ex singulis defectibus. In primis positiuis, & absolutis rationibus fundantur relatiuæ conformitates ad Ideam Diuinam, Intellectum, & Voluntatem. Hæc attributa per quamdam similitudinem dicuntur etiam de ente negatiuo, vt de illo abusiuè, & similitudinariè dicitur ipsa ratio entis, cuius sunt metaphysicæ perfectiones secum realiter identificatæ.

4 Ratio formalis obiectiuæ possibilitatis entis realis positiui explicatur per hoc conditionatum, quod si ens intelligatur existere, nulla sequitur contradictio. Hæc possibilitas, vt est creaturæ essentialiter connotat Omnipotentiam, cuius esse potest terminus; sic enim ab ente negatiuo possibili contradistinguitur, quod non potest terminare actum Omnipotentiæ. Impossibilitas è contra explicatur per hoc aliud conditionatum; quod si intelligatur existere; secum trahit contradictionem, esse, & non esse rei; huiusmodi ens est omne illud, quod aliquam imperfectionem in Deo importaret, si poneretur existere. Rectius enim fundamus in ipso Deo omnem possibilitatem, & impossibilitatem rerum, quatenus in Deo necessitas essendi omnem perfectionem exigit terminos possibiles suæ omnipotentiæ, & terminos, illi inferentes imperfectionem aliquam, esse impossibiles; ita quoque in eius Bonitate radicatur omnis Bonitas moralis, & malitia, quatenus eius sanctissima voluntas vnica regula est essentialiter recta; ad cuius solam conformitatem

De ente possibili, et impossibili.

quid-

quidquid rectum est, bonum est; quidquid ab illa deuiat, irrectum, & malum: quod si ideò non conformatur, quia infert notam aliquam imperfectionis, vel Gubernationi, vt si licitum mendacium esset, ac homicidium, vel Bonitati, & Maiestati, vt si odium, & contemptus Dei liceret, dicitur esse ab intrinseco malum; ita etiam simpliciter erit, ex ab intrinseco impossibile; quod positum in esse inferret aliquam in Deo imperfectionem, vt chymera, quæ dicens esse, & non esse rei, Deum faceret, vel infœlicem, habentem quod nollet, vel non habentem, quod vellet; vel insipientem puerum idem volentem simul, & semel, & nolentem idem; ità imposibilis creatura limitans Omnipotentiam, faciens Deum æqualem creaturæ, & negans illi esse summum in qualibet perfectione. Quare ratio formalis possibilitatis est posse terminare actum Omnipotentiæ, quia Deus exigit ex sua perfectissima essentia habere hos, non illos terminos à se esse possibiles in esse; vt exigit hos, non illos à se esse volubiles.

De ente Rationis Chymerico.

5 Hoc tamen ens impossibile terminare potest actum intellectus, & recipere esse obiectiuum in illo, & ab illo; & secundum hoc esse obiectiuè tantum dicitur Ens Rationis Chymericum, seu Metaphysicum. Quod negari non potest, quia non aliud est assignabile falsificatiuum proportionis hæreticæ, & necessariò falsæ, quam huiusmodi impossibile cognitum, seu Ens Rationis. neque enim hæc Arij blasphemia, quam ipse eructabat impius: Verbum est creatura: ideo hæretica est, ideo damnata, ideo necessariò falsa, quia intellectus extrinsecè per suum actum versatur circa entitates reales Verbi, & Creaturæ, vniendo vtrumque simul quatenus vno actu cognoscit vtrumque extremum. Sic enim possum cognoscere verissimè sine vlla iniuria Verbo illata, existere creatura, & Verbum, & vnitiuo modo tendere in hæc extrema realia; sed ideò hæretica, & falsa, quia actus per talem modum tendendi indebitum intrinsecè afficit, extremis prædicatum impossibile, nempè Verbo, & creaturæ identitatem inter se. Neque Deo vlla infertur iniuria, vt ait quidam ex hoc, quod per illam propositionem possim compelli in contradictorium; hoc enim est iniuriosum menti nostræ parùm sanæ, consequens ad prædicatum impossibile prædicatum; quod etiam impertatur, licet sensus esset, vt aliqui volunt; verbum non est distinctum à creatura; nam idem est, ac dicere verbum est identificatum cum creatura, vel in Verbo est negatio creaturæ; in quo sensu si vera est propositio, in Verbo non est

est negatio creaturæ identificatæ. Atque ita semper vel directè, vel indirectè attingitur prædicatum impossibile; cui dans esse obiectiuum facis ens rationis, quod insuper si negas, & nolis negare id, quod non apprehendis, aut ignoras; dum negas, cognoscis, & cognoscendo facis. Neque dicas sensum esse affirmatiuum, vt cum negamus dari incognoscibile, non cognoscimus incognoscibile, alioquin propositio seipsam falsificaret: sed sensus est omnia sunt cognoscibilia: ita omnia sunt possibilia, quæ cognoscuntur. Contra enim est quia incognoscibile idem est, ac difficile perceptibile; deinde est dispar ratio, nam dari non potest obiectum cognitionis, quod non sit obiectum cognitionis; at potest dari, imo debet, quod non est obiectum Omnipotentiæ, obiectum cognitionis, ac proinde impossibile cognoscibile à nobis, per species tamen alienas, vti dictum est in lib. de Anima. Denominationes verò extrinsecæ visi, scibilis, & similes, & secundæ intentiones Logicæ prædicati, & subiecti in propositionibus, non important formaliter necessariò ens rationis Logicum. Satis enim intelligitur visum, scitum prædicatum, & subiectum, si intelligatur ipsa cognitio, & visio tales formæ denominantes circa ea subiecta denominata. Tam per assensum, quam per dissensum, tam per actum verum, quam per falsum fieri potest ens rationis metaphysicum, quia fit dum cognoscitur impossibile, & ideo etiam à Deo O. M. indirectè cognoscendo à nobis factum; & directè distinguendo clarissimè quod est impossibile ab omni possibile, facit ens rationis. Num ab insipiente interrogatus Deus, an Angelus rugibilis sit possibilis, aut non intelligeret obiectum propositionis, aut responderet: Nescio?

5 Oculus, & sensus externus facit ens proportionatum enti rationis secundum quid, habeas tantum esse obiectiuum in ipso sensu potest enim sensus circa sensibile commune, & proprium in particulari falli; Ita solis statio se mouentis, curuitas remi recti in aqua in sensu composito cum motu, & cum rectitudine, est aliquod impossibile, habens tantum esse obiectiuum in oculo. Neque obstat quod taliter sit repræsentabile obiectum per species suas in talibus circumstantijs: Nam etiam ens rationis secundum quid est sic cognoscibile ab intellectu. Deinde remus curuus videtur, non species curua, quæ se tenet ex parte efficientis causæ, non obiectiuæ, & formalis. Phantasia verò & sensus internus potest facere ens proportionatum enti rationis etiam simpliciter, sic tamen potest coniungere

De ente rationis proportionali.

iungere simul extrema à sensibus non sensata; vtens speciebus simplicibus ad copulandas res impossibiles, quod accidere videtur, cum canis pro hero blanditur statuæ, cum ille Aesopicus in fluminis transitu vmbram carnis pro carne iudicauit; cum Bucephalus hinnijt ad præsentiam equipicti, & Aues ad vuas zeusidis aduolarunt. Voluntas vero in Homine, & Appetitus in Brutis nullum faciunt ens rationis proportionale; quia hæ potentiæ tendunt in suum obiectum modo non actiuo, & effectiuo, dante esse obiecto, sed solum affectiuo, & passiuo motæ ab ipso obiecto, quod præsupponunt secundum totum illud esse, secundum quod mouent, trahunt, ac terminant actus illarum: licet appetere possint impossibile propositum à potentia cognoscente, vt creditur Lucifer appetijsse Diuinitatem.

De existentia, & essentia, 7 Ens possibile idem est realiter, & formaliter ex natura rei, ac sit ens existens, quando existit: nisi velis existere, quod non erat possibile existere; atq; ita neque existētia, quæ possibilis erat, ipsa existet, vel dum existet non erit ipsa. Neque essentia rei possibilis ab existentia sua distinguitur, nisi per rationem ratiocinatam, quatenus Essentia dicitur eadem res sub ratione, qua primò constituitur res talis, & ab omni alia, quæ non est ipsa distinguitur, & à qua, vt à prima radice intelliguntur fluere cætera omnia, quæ tale rei conueniunt. Existentia verò dicitur, quatenus consideratur eadem res, vt est extra suas causas, quæ ratio actu experimentali nota magis explicari non potest: experimur enim nos esse extra nihil, & absolutè existere, et videmus res nouas incipere esse, & plures esse desinere. Cum ergo existentia sit ratio per quam formaliter Essentia ponitur extra suum contradictorium, nempe extra nihil, cui nonnisi per suum formale esse sic potest opponi, non potest esse aliquid ab Essentia distinctum. Addo quod ipsa existentia habet suam essentiam; nunquid ergo hæc existit per aliam existentiam, & sic deinceps? Dicitur autem Essentia æterna, & necessaria in hoc sensu; quatenus res illa secundum prædicata essentialia si ab æterno fuisset, non alijs prædicatis potuisset esse, quam illis quæ habet in tempore existens. Cæterum omnis essentia creata, & existentia est physicè, & realiter contingens, & temporanea, & ad esse, & non esse dicitur habere potentiam logicam, quæ est ista contingentia essendi.

De diuisione Entis. 8 Ens rectè diuiditur tam in ens à se, seu Increatum, & ens ab alio, seu Creatum, quam in Ens per se, seu substantiam, & ens in alio, seu Accidens. Differentialis Perseitas substantiæ

dicit

dicit formaliter esse ens per se primo intentum à natura, vel constituens huiusmodi ens per se, seu propter aliud adæquatè distinctum, in quo sit. Inaleitas verò accidentis dicit esse substantialis entis ens, seu intentum propter aliud, adæquatè à se distinctum, in quo sit, tamquam in subiecto inhæsionis, cum quo non facit vnum tale per se.

9 Diuiditur etiam substantia secundum diuersum suum statum in Primam, & secundam. Prima accipitur in statu reali, & dicitur Indiuiduum, quod à D. Thom. rectè describitur: quod est indiuiduum in se, & diuisum à quolibet alio excludens diuisibilitatem in plura, quæ sint idem adæquatè cum ipso. ita nec aceruus lapidum, nec collectio animalium est vnum indiuiduum, sed plura simul, vt etiam species numeri quinarij plures sunt vnitates, quia possunt diuidi in plura, quæ adæquatè sint idem in ratione eadem Lapidis, Animalis, Vnitatis, &c. At palmus vnum indiuiduum, non potest diuidi in plures palmos, nec Petrus in plures Petros. Describitur etiam à Porphyrio indiuiduum: id cuius collectio proprietatum in nullo alio est. Substantia secunda sumitur in statu intentionali, vt substat nostris conceptibus, & apprehensionibus secundu m quas dicitur Vniuersalis, & prædicabilis de prima; vnde ab Aristotele definitur: quæ de subiecto dicitur, & in subiecto non est; vt ab eodem definitur prima: quæ neque de subiecto dicitur; neque in subiecto est.

10 Sufficienter, & vtiliter in ordine ad varias prædicationes, quæ habentur de prima substantia facta est à Philosopho illa celebris diuisio entis in Decem prædicamenta, seu decem categorias, ac series generum, ac specierum, seu prædicatorum essentialium, sub vno summo genere, quod dicitur Genus Prædicamenti. Hæc autem summa genera sunt Substantia, Qualitas, Quantitas, Relatio, Actio, Passio, Vbi, Situs, Quando, Habere, pro multiplici interrogatione, quæ fieri de substantia prima commodè potest; quid sit essentia, & substantia? quanta sit res, longa an lata? qualis sit, frigida, an calida? quomodo se habeat in ordine ad aliud, an similis, an dissimilis? quid agat, quid patiatur? Vbinam sit? quo situ maneat? quo in tempore? & quomodo circa indumenta se habeat. *De Decem Prædicamentis.*

11 A parte rei non existunt nisi singularia; quæ pro vt similia sunt inter se vel dissimilia in prædicatis essentialibus intellectus fundamentum habet illa cognoscendi vnico actu confundente illa simul; & indistinguente, ita vt ex vi vitalis actus ne- *De Ente singulari, & vniuersali.*

nequeat discrimen, quod est in re, discernere, & possit vnum pro altero accipere equum pro homine, Petrum pro Paulo, vt si à longe videatur aliquid moueri. Hæc plura singularia sub tali actu per modum vnius obiecti cognita dicuntur vnum vniuersale, vel genericum, vel specificum, prout in re magis, aut minus conueniunt, & præcisio formalis, seu confusio actus à pluribus, aut à paucioribus differentijs abstrahit; si enim solum à singularizantibus circumstantijs, & indiuiduantibus præscindit, erit species, si à prædicatis etiam essentialibus v. gr. ab hinnibilitate, rugibilitate, erit Genus.

De quinque Prædicabilibus.

12 Atque ita constituuntur quinque illa vulgata prædicabilia Genus, Species, Differentia, Proprium, & Accidens; desumpta diuisione ex quinque modis, quibus vnum potest inesse pluribus, & prædicari de illis, scilicet vel essentialiter, vt pars essentiæ materialis, & indifferentis metaphysicè, & est Genus; quod definitur: prædicabile de pluribus differentibus specie in quid incompletè: vel vt pars essentiæ formalis, & determinantis, & est Differentia; quæ dicitur prædicabilis de pluribus in quale quid: vel vt tota essentia, & habetur species prædicabilis in quid completè de pluribus differentibus numero: vel vt quid extra essentiam; atque hoc vel necessariò connexum cum illa, & est Accidens Proprium; quod describitur, prædicabile de pluribus in quale necessariò; vel solum contingenter existens in suo subiecto, & dicitur Accidens commune prædicabile de pluribus in quale contingenter, quod potest esse, & abesse præter subiecti corruptionem, vt ait Porphyrius.

De Vniuersali in communi.

13 Vniuersale in communi dicitur vnum aptum esse in pluribus per sui multiplicationem, & prædicari de illis in ea ratione, in qua est vnum. Vnde patet ex ipsis terminis naturam huiusmodi esse Chymeram. Vnitas enim dicit indiuisionem in se, multiplicitas verò diuisionem; neque satis est quæcumque Vnitas, & multiplicitas, nam Diuina Natura est in tribus personis Vna, sed non vniuersalis, quia eadem est in illis immultiplicata in ratione Naturæ, in qua est vna; ita neque Christus Dominus in pluribus hostijs consecratis est Vniuersalis. Dicere autem in indiuiduis humanis esse Naturam vnam vnitate specifica cum multiplicitate numerica indiuiduorum, est vel dicere Chymeram; quod vna formalitas sit identificata cum pluribus distinctis, ac diuersis, quorum vnum existit alterum non, vnum corrumpitur, aliud de nouo generatur; vel est petere principium, & supponere dari speciem, non probare;

vnitas

vnitas enim speciei supponit speciem. Species autem sine vnitate non intelligitur formaliter esse. Igitur solum per intellectum datur formaliter Natura vniuersalis generica, & specifica, prout indiuidua, à quibus fit formalis abstractio, & præcisio extrinseca, in re conueniunt in omni prædicato essentiali; aut solum in aliquibus: Ex indiuiduis enim similibus multiplicatis, v.g. hominibus tanquam ex materia, & ex actu præcisiuo, seu confuso tamquam formali vnitate vniuersalis fit concretum, quod dicitur vniuersale, vnum extrinsecè, aptum esse re vera in pluribus per sui multiplicationem, ac proinde prædicari de illis: neque alio modo fieri potest vniuersale, quod vt est quoddam totum in sui diuisione amittit totalitatem; & vniuersalitatem. Diuiditur autem dum prædicatur actu; sic enim per actum clarum contrahitur ad singulare inferius, à quo proinde non præscindit. Sed neque potest vera prædicatione prædicari, nisi id, quod importatur in recto identificatum cum subiecto, quod certè non est vniuersale formaliter, licet materialiter idem terminus adhibeatur, & dum fit vniuersale, & totum per apprehensionem præcisiuam, & dum per iudicium enunciatiuum diuiditur, & ad inferiora contrahitur.

14 Inter has genericas, & specificas rationes metaphysicas non datur præcisio obiectiua, neque distinctio virtualis obiecto intrinseca, ita vt vna ratio ex parte obiecti attingi possit, altera non: facta per actum intellectus actuali distinctione in obiecto in ordine ad saluandas propositiones contradictorias extrinsecas, quod cognoscatur generica ratio v.g. animalitas, non cognoscatur differentialis rationalitas, licet sint in re vna realitas, & vna eademque formalitas. Tam enim est vera contradictio, quod producatur eadem res, & non producatur, quam quod cognoscatur, & non cognoscatur: at beneficio talis distinctionis virtualis, neque per aduersarios, saluari potest prima contradictio, ergo neque secunda; at si actio physica causæ efficientis penetrans rationes obiecti non potest illud diuidere in plures virtualitates, id ne poterit actio intellectus intentionalis? quod si tales virtualitates sunt actu distinguibiles; ergo etiam ante actionem intellectus vna virtualitas non est alia, & vt ab alia distincta, est ens; ergo totum obiectum non ex virtualitatibus, sed ex entitatibus componitur. Huiusmodi distinctio virtualis intrinseca solet à Theologis in Deo simplicissima entitate admitti inter perfectiones relatiuas, & Naturam, seu Essentiam Dei, quæ communicatur, illis minimè communicatis; sed pro fundamento

De Præcisione obiectiua, & Distinctione virtuali.

assignatur abundantia omnis perfectionis. Nunquid in rerum finitarum imperfectissimam naturam inducendum est Mysterium Trinitatis perfectissimæ, & infinitæ?

De distinctione formal ex natura rei.

15 Negamus etiam inter has metaphysicas rationes intercedere distinctionem formalem Scoticam ex natura rei; quia huiusmodi formalitates admissæ distinguerentur realiter, à qua solum diuersa hæc esset penes terminos, & extrema distincta, seu quia hæc inter formalitates, illa inter realitates intercederet. quæ differentia si sufficeret alia posset poni distinctio inter accidentia, alia inter substantias, alia inter res spirituales, alia inter corporeas; quæ negari possent reales. Sed nque hoc discrimen adest nam formalitas, vt talis, vel est ens, vel non ens; à parte rei enim in statu independenti ab intellectu non datur medium: si non ens, ergo res conflata ex formalitatibus componitur ex non entibus; si ens, ergo intercedit distinctio inter entitates, ergo realis. Verum sufficit distinctio per intellectum extrinseca obiecto ad saluandas propositiones diuersas, & oppositas, pro quibus admittitur distinctio formalis. accipio enim radicem harum formalitatum, vel vnam formalitatem præcisè; et hanc considero in ordine ad suam radicem, et ad aliam conformalitatem, et de illa habeo diuersas propositiones, et oppositas, quod scilicet prout à radice, sit formalitas fluens, prout ad conformalitatem, non fluat: Ecce quod per distinctionem meram rationis verificantur propositiones dictæ. Si autem semel hoc fit, cur non semper? Neque dicas non posse accipi vnam formalitatem cum diuerso illo respectu, quin in ipsa formalitate aliæ, et aliæ accipiantur; nam et admittis Mysterium Ezechielis rotam in rota, sine fine; et gratis id negas; quia illa eadem, quæ comparatur ad vnum terminum, siue sit comparabilis ad alium, siue non, habeo intentum, cum de eadem sic possim habere propositiones diuersas, et definitiones plures, ac conceptibilitates sine distinctione formali. Deinde cur eadem vna formalitas duplici actu non possum cognoscere? tunc eadem, vt cognita actu A, non est cognita actu B. et saluantur oppositæ propositiones sine distinctione formali per solam distinctionem rationis, quam admittunt ipsi formalistæ inter definitionem, ac definitum, licet inter talia extrema inuenire possint fundamenta suæ distinctionis formalis. Sed mirum est quod sine distinctione reali in creatis vna formalitas verè sit de altera negabilis, Et in Diuinis vna Persona non sit negabilis de altera nisi beneficio distinctionis realis. Verum relatiua oppo-

sitio

fitio distinctionem realem in Deo importat; cur etiam in homine eamdem non affert oppositio relatiua actus, et potentiæ inter rationalitatem, et animalitatem.

16 Igitur sufficit distinctio rationis inter gradus, et rationes metaphysicas realiter identificatas in vno eodemque indiuiduo, quæ quia est cum fundamento in re, nempe ex præsupposita obiecti perfectione multiplici, dicitur distinctio rationis ratiocinatæ, quæ est realis distinctio actuum intellectus imperfectorum circa idem obiectum, cuius perfectionem non adæquant: Et idem obiectum sub vna huiusmodi imperfecta nostra apprehensione euadit vna formalitas obiectiua, seu vnum obiectum formale sub particulari denominatione, ac peculiari nomine notatum, sub alia imperfecta apprehensione fit alia formalitas; et aliud obiectum formale, et appellatur alio nomine: atque ita idem multiplicatur in plura multiplicatione extrinseca actuum circa se. et quoniam nos non habemus iudicia, et enunciationes, nisi de obiecto prius apprehenso, hinc est, quod cum multipliciter apprehendatur, et verè; quia ad veritatem satis est, vt obiectum sit tale, quale apprehenditur; licet sit etiam perfectius; verè etiam, et multipliciter de illo habemus; et enunciationes, et definitiones etiam oppositas. In via enim ob imperfectionem nostri intellectus, vt subtiliter notat P. Vasquez p.p.d.120.cap.6.nu.26. non possumus, nisi pluribus conceptibus, ac nominibus attingere rem aliquam, et eò pluribus, quo perfectior est; cum erimus in termino Beati, rem, vt est, intuentes, vno verbo mentis, et oris rem totam exponemus sine vlla enunciationum multiplicitate.

De Distinctione Ratiocinatæ.

17 Quare hic imperfectè cognoscentes non possumus in quæstionibus vnquam præscindere ab omni operatione intellectus, & disputare de re præcisè, vt est à parte rei primò intentionaliter accepta; nam semper dum in quæstionem adducitur, sub aliqua voce profertur, sub qua vestitur aliqua imperfecta, & inadæquata nostra apprehensione. Verum multiplicantur actus nostri, tum ex multiplicitate obliquorum se tenentium ex parte obiecti directi, siue hæc sint realia, siue conditionata, siue negatiua, siue etiam impossibilia; ita à doctissimo Suarez, & alijs Theologis explicatur illapsus Spiritus Sancti per gratiam in animam iusti per conditionatum impossibile sic: si per impossibile Spiritus Sanctus per suam immensitatem vbique non esset, fieret præsens iusto per gratiam receptam. In quo sensu facilè explicari possunt etiam propositiones illæ: intellectus discurrit,

non amat, animal sentit, non discurrit. Licet idem sint realiter, & intellectus intelligens, & voluntas amans; animal sentiens, & rationale discurrens; sensus enim est si per impossibile intellectus, & Voluntas, rationale, & animal in homine realiter essent distincta, intellectus intelligeret, non voluntas, hæc amaret non ille. Rationale discurreret, non animal, hoc sentiret, non illud.

18 Inter præcipua obliqua sunt operationes, & effectus diuersi, quorum potest idem esse principium. ita homo conceptus in ordine ad ratiocinationes est rationalis, in ordine ad sensationes est animal; vnde fermè semper ex diuerso obliquo diuersificantur actus circa idem directum obiectum;& actus cum obliquo v.g. ratiocinationum dicitur proprius, & clarus actus rationalis, cum obliquo sensationum dicitur proprius, & clarus animalis; & sic de reliquis. Ex quo etiam sequitur quod tale obiectum directum sub tali conceptu, & tali nomine dicatur similis, & sub alio eidem dissimilis, ita homo dissimilis equo, vt rationalis, similis, vt animal; quia potest etiam equus venire sub eodem conceptu, & sub eadem denominatione, sub qua ita venit homo, vt si quis intentionaliter posset auferre hominem obiectum talis actus, & loco ipsius supponere pro obiecto equum, actus ille non discerneret variationem, neq; discrimen obiectorum;eo modo,quo si quis Præstigiator ouum pro ouo mira dexteritate permutet, oculus non percipit discrimen.

19 A parte rei verò equum, & hominem dic similes similitudine imperfecta, vel dissimiles imperfecta dissimilitudine, vt lubet, pro diuerso respectu, vt eadem tabula geographica dicitur perfecta descriptio Italiæ, & imperfecta Ducatus Parmensis. Propter has imperfecta similitudines, vel dissimilitudines inter res indiuisibilis essentiæ habet intellectus posse plura simul confundere; & vnum in recto pro directo obiecto actus sibi assumere, v. gr. Petrum, & modo plura, modo pauciora similia obliqua cum illo confundere, & sic attingere idem per plures actus diuersos ex diuersis obliquis; ita si concipio Petrum in recto cum reliquis hominibus in obliquo,habeo actum de Petro, vt homo est: idem simul cum omnibus animantibus exprimitur,vt animal,& sic deinceps; addendo plura alia,cum quibus habet latiorem conuenientiam, vsque ad rationem entis, in qua conuenit cum omni re non implicante existere.

20 Verum possunt etiam actus diuersificari ab intrinseco per diuersam, & propriam claritatem maiorem, & minorem

circa

circa idem obiectum directum, & obliquum certè enim vident Deus, Angelus, et homo eamdem penitus rem sub eadem formali ratione actibus diuersis per meram diuersam claritatem, ac perfectionem actuum intrinsecam. Claritas autem est prædicatum de se notum: pueri enim sciunt se aliquid clarè cognoscere; aliquid non. Explicari potest per hoc, quod maior claritas sit principium deducendi plures veritates, et illationes ex illa, et maioris gaudij, et amoris circa cognitum obiectum. Insuper actus diuersi sunt ex diuerso modo tendendi circa idem obiectum. Ita actus quo cognosco sub termino concreto hominem, est diuersus ab actu, quo illum cognosco sub abstracto humanitatis. diuersus est actus, quo dico me vidisse Petrum, et Paulum ab illo, quo dico vidisse Petrum cum Paulo, vel Petrum, aut Paulum. Atque tota Philosophia inter homines pendet ex varijs terminorum acceptionibus, et conceptibus nostris, quibus eadem res variè vestita, vt histrio pluries in scenam venit plures agens personas.

21 Est autem Distinctio negatio identitatis inter duo extrema positiua; ita vt distinctum sit concretum ex positiuo, et negatione prædicta. Neque enim sine negatione intelliges inter animal, et rationale esse distinctionem: de se enim positiua ratio v.gr. animalitas est indifferens vt sit cum identitate rationalitatis, aut cum distinctione; identificatur enim in homine; distinguitur verò in Bruto, Et cum identitas, et distinctio, seu non identitas sint rationes contradictoriè oppositæ, vt identitas est ratio positiua ita distinctio debet esse negatio. Alia verò est distinctio realis à parte rei independenter ab omni intellectu, vel adæquata, vel inadæquata vt est inter partem, & totum, hominem scilicet, & corpus. Alia Rationis prædicta, quæ est realis inter actus distinguentes, sed obiecta extrinseca in ordine ad diuersas, vel oppositas enunciationes, ac plures inadæquatas definitiones, atque hæc etiam est vel adæquata, cum duo conceptus tales sunt, vt alter non inuoluatur in altero; vel inadæquata cum inuoluitur, vt conceptus entis in conceptu proprietatis. *Dè Distinctione in communi.*

22 Præter has species distinctionis omnes alias saltem vt superfluas reijcio in creatis, & virtualem obiectiuam, & formalem ex natura rei, & Modalem inter rem indifferentem & modum, qui intrinsecè tollat indifferentiam; inter scilicet. potentiam, seu actum primum, & actum secundum contingentem. Nam hæc indifferentia tolli potest ab extrinseco, vt suis locis ostensum *De Distinctione Modali.*

est,

est. Et hic quæro cur aureus indifferens vt sit in hoc loco, vel in illo, vt cudatur in hac vel illa die, si Artifex nunc se determinat illum cudere, si manu eum ego hic statuo implicante etiam modalitate durationis, & vbicationis, non erit determinatus sufficienter ab extrinseco? Ipse quoque modus, vt est contingens, determinatur ad existentiam ab efficiente extrinseca, circumstantijs causæ, & Deo gubernante. Et eadem actio modalis indifferens, vt sit conuersio, aut mutatio, aut simplex eductio, prout vel terminus à quo positiuus, vel priuatiuus, vel nullus præcedit, ab extrinseco determinatur. Sed ex meis principijs modalis entitas vt essentialiter alligata subiecto, loco, & tempori eximens se à dominio Dei absoluto, vt videtur iniuriosa Deo est eminus reijcienda.

De Relatione. 23 Inter rationes metaphysicas aliæ dicuntur absolutæ ab extrinseco, aliæ relatiuæ, & cum extrinseco connexæ. Sentio enim omnem relationem quæ rectè dicitur ordo, seu respectus vnius ad aliud, esse adæquatè identificatam cum suo fundamento proximo, terminum verò essentialiter requiri, vt quid ad essentiam relatiui, non de essentia. De essentia autem alicuius rei metaphysica intelligo genus, et differentiam, physica verò materiam et formam, cœtera omnia; quæ requiruntur necessariò ad hoc, vt res sit, voco ad essentiam, seu essentialiter requisita, quæ in recto non possunt venire in definitione rei. Ita neque tempus vespertinum est ad essentiam cœnæ, non de essentia dicitur enim cœna: comestio tempore vespertino facta: non dicitur vnquam tempus vespertinum cum comestione. Ita equus est ad essentiam equitis, non de essentia; neq; enim eques est homo, et equus ait D. August. 19 de Ciu. c. 4. sed homo cum habitudine ad equum: ita quoque terminus relationis ad essentiam relatiui spectat, non est de essentia. Simile enim non est album A, et album B. hic enim est conceptus duorum absolutorum, sed est Album A, ad Album B. Est autem denominatio similis, et concretum simile ens tale dicens de essentia sua fundamentum cum ratione fundandi, et relationem similitudinis, termino extrinsecè connotato; ad cuius variationem cessat esse hoc totum relatiuum; bonum enim ex integra causa, malum verò ex singulis defectibus. Quod verò ex variatione extrinseci denominationes formales intrinsecæ varientur nulla facta intrinseca mutatione, probatur ex eo quod forma denominans est essentialiter alligata cum extrinseco ad faciendum suum effectum formalem primarium, neque de se ad illum sufficit, sed
requi-

requirit terminum, vt requisitum necessarium. Ita scientia visionis de existentibus, et liberum decretum, et dominium actuale Dei in suas creaturas variatur ex mera variatione extrinseca creaturæ contingentis, et nulla habetur in Deo vicissitudinis obumbratio. Illud verò principium quod circumfertur: esse id de essentia alicuius rei, quo sublato solo res tollitur, vel quo posito solo res ponitur, nisi addatur primò, et formaliter ponitur res, aut tollitur, est falsum: nam sublata sola proprietate, et solo termino in relationibus transcendentalibus, aut solo posito, ponitur res, ac relatio, aut tollitur, consequenter tamen, non primò, et formaliter; neque proprietas est pars essentiæ rei, neque terminus relationis. Per Ly autem, solummodo non excluduntur duo termini, de quibus est quæstio, sed cæteri omnes alij; alioqui ridicula esset quæstio. Non igitur terminus est de essentia relationis, alioquin relatio non ad aliud, sed ad se ipsam saltem inadæquatè faceret fundamentum referre; et in sententia communi extrinsecè terminus potest pertinere ad essentiam relationis, vt omnes fatentur de relationibus transcendentalibus.

24 Est enim Relatio alia transcendentalis, quæ transcendit, ac vagatur per plura prædicamenta, alia prædicamentalis, quæ constituit peculiare prædicamentum ad Aliquid. Hæc verò respicit terminum vt pure terminum, & vt absolutum præcisè, vt aptum terminare. Illa verò circa terminum suum aliquid aliud facit. Relationes aliquæ dicuntur Mutuæ, & fundantur, vel in vnitate, seu conuenientia, & numero, seu disconuenientia; vel in actione, & passione, aliæ non mutuæ fundatæ in mensura; aliæ dicuntur æquiparantiæ, seu eiusdem appellationis, vt duæ similitudines, & æqualitates, aliæ disquiparantiæ, seu diuersæ denominationis, vt maioritatis, & minoritatis, paternitatis, ac filiationis. Aliæ secundum esse, quæ sunt prædictæ verè ad aliud, aliæ secundum dici, quæ non sunt ad aliud, & constituunt habens prædicatum ad quodleitatis, non adaleitatis: idest faciunt id, ad quod aliud refertur, non id, quod referatur ad aliud, vt est scibile ad quod scientia; atque hoc propriè dicitur ens connotatiuum non relatiuum; & ratio abstracta dicitur connotatio, non Relatio.

25 Ratio entis, vt dicit præcisè aptitudinem ad existendum seu essendum extra nihil videtur esse vniuoca Deo, & Creaturis; Substantiæ, & Accidenti. sub vno enim nomine eadem conuenit omnibus inferioribus absque eo quod appareat in actu præ- *De Vniuocatione entis.*

scin-

scindente vllum discrimen; & se habet vt ratio animalis generica respectu suorum inferiorum: Ab ipsa quoque ratione entis præscindunt differentiæ asseitatis, abaleitatis, perseitatis, & inaseitatis, vt præscindunt ab animalitate rationalitas, & rugibilitas, quæ in suo conceptu nullo modo illam inuoluunt; neque enim ex vi actus quo concipio præcisè v. gr. asseitatem, certificor esse ens possibile, sed adhuc dubius esse possum an obiectum actus sit chymericum; vniuoca autem dicuntur quorum nomen commune ratio substantiæ eadem; scilicet quidquid importatur per significationem nominis, id totum ab omnibus inferioribus, & eodem modo participatur. Analoga verò quorum nomen commune, ratio importata per nomen partim eadem, partim diuersa, idest quod aliquid ex pluribus significatis conuenit omnibus, aliquid non, vel non eodem modo; vt sanus importans in omnibus habitudinem ad sanitatem, sed in singulis diuersam, subiecti quidem in homine, signi in pulsu, causæ in cibo, & aëre. Aequiuoca dicuntur; quorum nomen commune ratio importata per nomen omnino diuersa: idest quod plura simul significentur, quorum vnum vni, alterum alteri ex inferioribus tribuatur; ita canis significat simul animal latrabile, astrum, et piscem.

Iam verò Philosophicis hisce MARGARITIS pretiosam illam, quam Negotiator Euangelicus solertissimè conquisitam inuenit, rectè philosophantes cælestis in pretium Regni, vt comparemus faxit Deus Optimus, et Conditor Maximus cui cum Deipara Virgine SS. Ignatio, Francisco Xauerio, et omnium Beatorum cœtu sit honor, et gloria in æternum, et vltra.

Iam verò Philosophicis hisce MARGARITIS pretiosam illam, quam Negotiator Euangelicus solertissimè conquisitam inuenit, rectè philosophantes cælestis in pretium Regni, vt comparemus faxit Deus Optimus, & Conditor Maximus cui cum Deipara Virgine SS. Ignatio, Francisco Xauerio, & omnium Beatorum cœtu sit honor, gloria in æternum, & vltra.

FINIS.

ROMAE, Typis HH. Corbelletti MDCLVII.

SVPERIORVM PERMISSV.